ВІСТІ
КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 2003

ВІСТІ КОМБАТАНТА
Рік 2003 Торонто–Нью-Йорк. Ч. 1 (233)

ЗМІСТ

ст.

ЗАМІСТЬ КОМЕНТАРЯ

ДО 70-РІЧЧЯ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ

УКРАЇНА СЬОГОДНІ

ЛЮДИ, ОПІНІЇ, ПОДІЇ

ДИВІЗІЙНИКИ В УПА

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

МИНУЛЕ

ДО ІСТОРІЇ 2-ої СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Закінчення на ст.96

ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

2003

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців Об'єднання кол. вояків УПА,Броди-Лев Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: Роман Колісник
д-р Василь Верига
Володимир Молодецький

АДМІНІСТРАТОР: Іларій Кушніренко, тел. (416) 247-5039

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

В Канаді річна передплата 35.00 дол. В США і інших країнах 35.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

AUFC — H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Англія:
Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія
Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Typesetting and layout by
Creative Touch COMMUNICATIONS

Printed by

TRIDENT Associates Printing
Українська Друкарня ТРИЗУБ
Toronto • St. Catharines • Buffalo
1-800-216-9136

Замість коментаря

Роман СЕРБИН

„НЕ ВОРОГИ, А БРАТИ ПО ЗБРОЇ"

Друга світова війна була великою катастрофою для українського народу. Україна стала одною з головних арен затятих боїв; війна руйнувала країну, масово винищувала невинне населення. Ця трагедія залишила довготривалі наслідки. На підставі війни комуністична ідеологія створила міти, якими совєтський режим полонив уми й серця українського народу, і які ще й сьогодні перешкоджають українцям дійти до національної злагоди, потрібної для будівництва здорового суспільства та життєздатної держави. Минуло більше як півсторіччя від закінчення Другої світової війни, давно вже помирилися й побраталися ветерани західних демократій з ветеранами гітлерівської Німеччини та її союзників, і лише в Україні продовжується холодна війна між українськими ветеранами Червоної армії та ветеранами УПА і Дивізії „Галичина".

Головну причину цієї ворожнечі треба шукати у фальшивому розумінні історії українського народу під час Другої світової війни, яке Україна успадкувала з часів своєї колоніяльної залежности від комуністичної Москви. Совєтська ідеологія створила спрощений погляд на війну: Німеччина та її сателіти намагалися поневолити світ,–СССР переміг агресора і, з допомогою західних союзників, врятував людство. Так постав міт „Великої вітчизняної війни", зложений з трьох ключевих понять: 1) патріотичний порив усього совєтського народу в обороні своєї вітчизни; 2) визволення країни від німецького агресора; 3) перемога совєтського народу над нацистською Німеччиною. В ролі зрадників імперський міт представляв усіх, хто виступав проти совєтських „визволителів", особливо ОУН, УПА та українську дивізію „Галичина". З цих позицій історики писали свої праці, а чиновники організували державні святкування довкола „Дня Перемоги" (9 травня)–втілення міту „Великої вітчизняної війни". В цьому дусі режим виробляв нову історичну пам'ять українського народу: виховував в ньому нові покоління, привчав до нього ветеранів та весь український народ.

Але якщо дивитись на воєнну історію українського народу не з перспективи далеких імперських столиць, а виходячи з України, то картина радикально міняється. Що представляла собою Україна 22 червня 1941 року, коли вибухла німецько-совєтська війна? Не маючи своєї незалежної держави, Україна не могла бути об'єктом імперіялістичних зазіхань своїх могутніх сусідів: нацистської Німеччини та комуністичної Росії. Українці мусіли служити у війську або в еконо-

міці, як одному так і другому тоталітарному режимові, залежно від того, під чиєю владою вони знаходилися в даний момент. За два роки нацистсько-комуністичного братання після пакту Молотова-Ріббентропа майже всі українські землі опинилися під владою Москви, що й пояснює присутність шість мільйонів українців в Червоній армії, трьох мільйонів українців, евакуйованих в совєтський тил. Просування фронту на схід дозволило німцям вербувати українців до німецьких збройних сил, сформувати дивізію „Галичина" та вивести кілька мільйонів української молоді на тяжкі роботи до Німеччини.

У збройних силах як СССР, так і Третього райху були українські патріоти, які щиро вірили, що захищають не лише свою сім'ю, село чи місто, але й Україну. Це могли бути щирі почуття, але вони були суб'єктивним поглядом на події. Об'єктивна оцінка їхньої воєнної служби складніша, бо ці воїни були частиною великих воєнних механізмів сталінської та гітлерівської тоталітарних імперій. Не український патріотизм вояків та старшин цих військових формацій вирішував справу, а інтереси імперських систем, яким вони, хоч-нехоч, служили. Тому ні Червона Армія, ні Вермахт не могли принести Україні волю, бо були знаряддям режимів, які не спроможні визволяти, а лише поневолювати. Лише Українська Повстанська Армія мала за ціль визволити Україну з чужої неволі, і тому боролася проти обох тоталітарних імперій. Але й УПА не визволила України, бо не під силу їй було таке завдання. Перемога совєтської імперії над гітлерівською не то що не принесла волю Україні,–вона уможливила сталінську перемогу над незалежницькими прагненнями українського народу, який зі зброєю в руках боровся з московським режимом до початку 1950-х років.

Коли за вихідну точку для нашої аналізи беремо Україну, ту ситуацію й обставини, в яких вона знаходилася під час війни, то стає ясним, що всяке ділення ветеранів на „переможців" та „переможених" не є оправданим. А якщо підходити до цієї справи зі сучасних українських інтересів, то стає ясним, що успадкована українською владою совєтська дискримінація проти ветеранів антисталінських військових формацій є шкідливою для сьогоднішнього українського державобудівництва. Одиноким справедливим і корисним ставленням до своїх ветеранів з боку української держави й українського суспільства, буде визнання їх усіх як борців проти одного, другого, або обидвох імперських поневолювачів українського народу. Тоді буде правильно зрівняти всіх їх у ветеранських правах, незважаючи на те, до якої військової формації їх доля закинула під час жахливої для України Другої світової війни. Лише тоді українські ветерани Червоної Армії зможуть засісти за один стіл з ветеранами Української Повстанської Армії та Дивізії „Галичина" не як вороги, а як брати по зброї.

ГОЛОДОМОР БУВ ЦІЛЕСПРЯМОВАНИМ

Нарешті чергову круглу дату страшної трагедії в Україні відзначає держава. Не можна сказати, що належно. Масштаби цієї катастрофи в історії української нації не усвідомлено ще ні владою, ні громадянством. Катарсис на рівні як індивідуальної душі, так і душі народу ще не відбувся. В Україні, де указами Президента мало не кожен із 365 днів року позначено якимось святом–залізничника, комунальника чи захисника „Вітчизни", трагедію Голодомору затінено загальним днем пам'яті жертв політичних репресій. Звичайно, і те, і те–політичні репресії. Та все-таки масштаб штучно створеного владою голоду 1932-1933-го років особливий.

І ще: чому вибрано ці холодні листопадові дні, тоді як масове вимирання людей досягло піку ближче до весни? Щоб понизити емоційність сприйняття трагедії?

У зв'язку з Днем пам'яті жертв голодомору та політичних репресій Президент Л. Кучма у зверненні до народу однозначно назвав голодомор 1932-1933 рр. ретельно спланованим геноцидом проти українського народу.

На його думку, мало знайдеться у непростій історії не тільки України, а й світу таких жахливих трагедій. Український голодомор взагалі слід розглядати окремою сторінкою нашої історії–на своє-

му історичному шляху український народ зазнав чимало трагічних випробувань–однак все, що випало на його долю у той нібито мирний час, **затьмарило своєю жахливістю навіть воєнні лихоліття. Спланований і реалізований комуністичним режимом голодомор та масові політичні репресії поставили під сумнів існування нації.**

Це–не перебільшення. Голодомор став національною катастрофою. Тільки протягом 1932-1933 років загинула п'ята частина сільського населення України. Люди вмирали цілими селами. Демографічні, соціяльно-економічні, історико-культурні наслідки тодішніх злодіянь Україна відчуває й досі.

Націю вбивали повільно, і це було ще страшніше. Не розстрілами і газовими печами, а повільним, і від цього ще більш жахливим згасанням від голоду. Це був геноцид. Цілеспрямований, ретельно спланований геноцид проти українського народу. І те небагато, що ми вже зараз можемо і зобов'язані–це пам'ятати. Пам'ятати, яку ціну–жахливу ціну–заплатив український народ за право жити. Жити не просто на своїй землі, а лише–за власне існування... Комуністичний режим не міг миритися з існуванням вільних, незалежних від нього людей. На власній землі їх слід було знищити. Навіть закатувати голодом. Удари наносились методично і цілеспрямовано. З українців виймали хліборобську душу, ламали хребет нації, свідомо провокували канібалізм.

У ті роки ми мали чимало шансів усвідомити: ми–єдина нація. У 32-33-му українці з польських берегів Збруча і Бугу (вони знали про голод) пускали плоти з харчами і польські прикордонники (вони також знали про голод) дивилися на це крізь пальці. Вони не стріляли. Стріляли радянські прикордонники. В українців з протилежного берега, які намагалися підхопити плоти.

У Києві, на думку Л. Кучми, має постати величний Меморіял жертвам голодомору. Пам'ятники потрібні і в усіх реґіонах держави. Це не формальність, це свідчення глибокої шани до загиблих, невмирущої пам'яті про цю трагічну сторінку історії та водночас–символ безсмертя нашого народу.

Ми зобов'язані донести до міжнародної громадськості правду про голодомор, про його причини і наслідки, домогтися його визнання міжнародною спільнотою як акту геноциду проти українського народу,–сказав на закінчення Л. Кучма.

Подано за:
„Літературна Україна”, „Наше слово”

Сергій ЗЯТЬЄВ
„Народна армія"

„ПОТРІБНИЙ БУВ ГОЛОД, ЩОБ ПОКАЗАТИ ЇМ, ХТО ТУТ ГОСПОДАР"

Виступаючи у грудні 1929 року на Всесоюзній конференції аґрарників-марсистів, Сталін оголосив про необхідність ліквідації куркульства як кляси, а 30 січня 1930 року ЦК ВКП(б) ухвалив постанову „Про заходи у справі ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації". І вже 1 червня 1930 року в Україні розкуркулили 90 тисяч господарств. Людей не лише позбавляли нажитого майна, а й виселяли за тисячі кілометрів від рідних домівок. Методи розкуркулення були настільки жорстокими, що це змушені були визнати й партійні вожді. Так, на XI з'їзді КП(б)У С. Косіор заявив: „Адміністрування, перегини по відношенню до середняка, штучне насадження колгоспів, методи насилля не тільки щодо селянства, а й бідноти набули характеру системи, кожний працівник на селі робив усе, що йому заманеться."

Архіви донесли до нас приклади жорстокості, цинізму і морального спустошення людей, які на місцях втілювали в життя „генеральну лінію партії".

У липні 1931 року на адресу Центрального Виконавчого Комітету Г. Петровського надійшла заява від слухачів Військово-повітряної академії Робітничо-Селянської Червоної Армії Якова Коркіна та Омеляна Пахоменка. У ній вони, зокрема, писали:

„Усі розкуркулені вивезені в байраки, так звані ярки. Майно, сільськогосподарський реманент у них відібрано, землі немає, живуть з сім'ями у землянках. Існують жебрацтвом, розводять бродяжництво. Щоб піти у село, вони повинні одержати перепустки у коменданта."

Свого часу мені довелося проходити службу в Архангельській області. І там я зустрічав людей, вивезених у 30-і роки з України саме за приналежність до „куркулів". Вони розповідали про ті нелюдські умови, в яких вони діставалися чужини, приниження з боку супроводжувачів-конвоїрів: з сотень депортованих у той чи інший район виживали, траплялося, одиниці. І це не дивно, бо люди хворіли, голодували, перебуваючи в нелюдських умовах, оскільки спецпоселення, як правило, розташовувалися на землях, не придатних не лише для господарювання, а й проживання. Знайомий журналіст із архангелогородської молодіжної газети, який

тривалий час вивчав історію „куркульських спецпоселень" на Північному Заході Росії, розповідав, що найбільше їх було неподалік Архангельська, Вологди та Котласа. Переважну більшість їх мешканців складали українці. Де б не перебували, вони змушені були працювати, незважаючи на вік і стан здоров'я.

Так, згідно з рішенням Сибірського крайвиконкому про „поліпшення" постачання харчовими продуктами висланців, уже в 1934 році новоприбулі мали одержувати „хліб, городину та інші продукти за рахунок власного врожаю". Для цього, правда, вони мали розчистити „лише" 50 тисяч гектарів лісових площ. До того ж, і харчовий раціон цих людей визначали чекісти. У північних спецпоселеннях щоденна повна норма дорівнювала 400 грам хліба, для тих, хто не виконував норми,–300, а порушники режиму одержували всього 200 грамів!

Позицію компартійних вождів щодо „куркулів" досить влучно сформулював у своєму романі „День другий" Ілля Еренбург: „Ніхто з них не був винний ні в чому: але вони належали до кляси, яка була винна в усьому".

Війна з „куркулями" переросла у війну з середняками й незаможними селянами, тобто всім народом. У 1931 році в Україні було заготовлено 440 мільйонів пудів хліба–на 30 мільйонів пудів менше, ніж у попередньому. Незважаючи на цю обставину, з селян було вичавлено на 2,5 мільйона пудів хліба більше. Тому канадський експерт по пшениці Е. Кернс, якого Британська імперська біржа відрядила до СРСР, влітку 1932 року писав: „16 червня прибув з Москви у Київ. На кожній станції натовп–від десятків до кількох сотень, залежно від величини міста–обірвані голодні селяни, які жебрачать хліб, багато з них чекають, переважно даремно, квитків, вилазять на приступки вагонів або приєднуються до тих, що сидять на даху,–всі брудні, нещасні, без сліду посмішки".

Вимирання українського народу від голодомору 1932-1933 років було сплановане у Кремлі. І навіть прохань українських партфункціонерів пом'якшити наслідки „хлібозаготівель", що проводилися, там не чули. Більше того, на спільному засіданні політбюро ЦК ВКП(б) та ВЦВК 27 листопада 1932 року Сталін стверджував, що „труднощі, на які наштовхнулася країна, виникли в результаті проникнення у колгоспи та радгоспи антирадянських елементів, які організували саботажі і диверсії. А „Правда"–центральний друкований орган ВКП(б)–неодноразово закликала до рішучої боротьби з „куркулями", особливо в Україні.

Пік масового вимирання села припав на зиму-весну 1933-го.

„Коли розтанув сніг, почався справжній голод. У людей розпухали обличчя, ноги та животи. Вони не могли втримати сечі... і тепер усе геть начисто поїли. Ловили мишей, щурів, горобців, мурашок, земляних хробаків. Мололи кістки на борошно і робили те саме зі шкірами та підошвами від взуття. Обтинали старі шкури та хутра, щоб приготувати якусь подобу „локшини", варили клей. А коли зазеленіла трава, почали викопувати коріння, їсти листя та бруньки. Вживали все, що було: кульбабу, реп'яхи, проліски та кропиву..."

„Селяни почали їсти щавель та кропиву... Але від споживання цих диких рослин люди діставали водянку і масово вмирали. У другій половині травня смертність настільки зросла, що місцевому колгоспу довелося виділити спеціяльний віз, щоб кожного дня відвозити мертвих на цвинтар".

„Першими вмирають від голоду чоловіки. Пізніше діти. І останніми жінки. Але перед тим, як умерти, люди часто втрачають розум і перестають бути людьми".

„Я бачила жінку, опухлу від голоду, що лежала на Кінній площі. Хробаки буквально поїдали її живцем, повзаючи по її тілу. Уздовж тротуару йшли люди, які клали маленькі шматочки хліба поруч з нею, але бідолаха була вже надто близька до смерти, щоб їсти їх. Вона лише плакала і просила від людей хоч якоїсь медичної допомоги..."

Це свідчення людей, які пережили голодомор 1932-1933 років, і вони є докором комуністичним вождям, котрі його влаштували.

Аби переконатись у тому, який страшний гріх вони вчинили проти власного народу, достатньо ознайомитися лише з доповіддю відомих на той час учених–медиків Б. Фабра та В. Кочана, яку вони виголосили на Всеукраїнському з'їзді епідеміологів та бактеріологів і яка збереглася в архівах:

–Є глухі, снігом занесені, відгороджені від світу села, де немає навіть сурогатів з рослин і решток. Де з'їдені солом'яні дахи, з'їдені всі собаки, кішки, де немає вже коней і здохлятини (в Білоцерківській волості Гуляйпільського повіту Запорізької губернії 152 сім'ї їдять здохлятину, 34–холодці зі шкур), де з'їдені шкури. Хомути, чоботи, навіть їдять столи. І не дивно, що в цих місцях зафіксовані і все частішають випадки некро- і антропофагії (людоїдство і поїдання мертвих. *–Прим. авт.*). Ми не згодні з твердженням деяких лікарів, що психоз є винятковою причиною людоїдства.

Коли б міжнародна спільнота влаштувала над організаторами

голодомору суд і вони, як свого часу нацистські бонзи, сиділи на лаві підсудних, то, гадаю, його вердикт мало б чим відрізнявся від того, що був винесений на Нюрнберзькому процесі. Бо проти них свідчили б і власні „откровения". Наприклад, один з найближчих сталінських однодумців М. Хатаєвич, який „колективізував" українські села, писав: „Безжальна боротьба відбувається між селянством і нашим урядом. Це боротьба не на життя, а на смерть. Цей рік (1933-й *–Авт.*) був роком перевірки нашої сили та їхньої витривалости. Потрібний був голод, щоб показати їм, хто тут господар. Це коштувало мільйонів жертв, але... ми виграли війну".

І сьогодні ми не можемо назвати точну кількість жертв тієї страшної війни: в різних архівах, історичних джерелах фіґурують різні цифри. Але дослідники схиляються все ж до 7-9 мільйонів. Жахлива цифра!..

...Голодомор 1932-1933 років в Україні–найтрагічніша сторінка її історії XX століття. Він, штучно створений компартійною владою, звів з цього світу мільйони українців. І ми про це маємо знати. І пам'ятати. Вічно.

ГОЛОДОМОР: ЗАПЕРЕЧЕННЯ ІСТОРІЇ

У Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка відбулася міжнародна наукова конференція „Три голодомори в Україні в XX столітті: погляд із сьогоднішнього дня". Організовано її було Київською міською організацією товариства „Меморіял" ім. В. Стуса, КНУ ім. Т. Шевченка і Благодійницькою фундацією ім. В. Даниліва (Канада).

Як зазначив голова столичного „Меморіялу" Роман Круцик, „солідний матеріял, зібраний ученими України, Канади, Австралії, США (учасниками сесій були два представники Конґресу США), дозволяє сподіватися, що незабаром буде видано збірник матеріялів конференції, оскільки там охоплено всі аспекти голодоморів 20-х, 30-х, 40-х років XX століття (політичний, економічний, демографічний, духовний), а також віддалені наслідки цих катастроф, які не усвідомлені нами навіть зараз.

Підготовлено Звернення до вищих органів влади України, в якому йдеться про необхідність початку дій за визнання цих подій геноцидом проти українського народу і передачі матеріялів з голодоморів до Міжнародного суду.

Є речі, про які можна говорити тільки від першої особи–в тому числі і в історії. Я більше як десять років вивчав український Голо-

домор 1932-1933 років і, мабуть, протягом такого ж часу уникав його... Кожні п'ять чи десять років спочатку українська еміґрація, а згодом і сама Україна починають „відмічати" (що за жахливе слово! Чому б нам якось днями не „відмітити", наприклад, вірменську різанину?) річницю своєї національної трагедії. Майже ціле життя тому, в 1981 році, Гарвардський інститут україністики звернувся до мене з пропозицією зайнятися темою голоду 1933 року. Я закінчував роботу над докторською дисертацією про національний комунізм у Радянській Україні в період, який безпосередньо передував Голодомору, і знав радянську українську періодику того часу. Я з готовністю погодився на цю пропозицію. Пізніше Конґрес США створив Комісію з українського Голодомору, і я став її виконавчим директором. Я зробив те, що міг, з усією можливою сумлінністю, і–як вимушений був повідомити учасникам конференції в Київському університеті–настала оглушлива тиша.

Першої атаки я зазнав у 1985 році з боку Стівена Уіткрофта, нині професора Австралійського національного університету, в журналі „Проблеми комунізму". На його думку, наведені мною цифри (кількість жертв) були неправильні. Можливо, так і було–я не статистик, і суть не в цьому. Один із найкращих істориків-дослідників Голокосту Рауль Гілберґ вважає, що Гітлер убив не 6 мільйонів євреїв, а тільки 5,1. Чи означає те, що Гітлер був на 20% кращим, ніж ми думали? Річ не в цифрах. Річ у тому, що культури, яка була живою часткою европейської цивілізації, більше не існує. Щось схоже, хоч і не зовсім те ж саме (українці, як і раніше, існують, намагаючись зрозуміти, хто вони такі і чого хочуть), сталося і тут. І ось тут і починається заперечення історії.

Мій „злочин"–як і багатьох інших у цій країні–в тому, що я пов'язав знищення українського селянства зі знищенням української нації, того, що вона створювала навіть далеко не у вільній атмосфері 20-х, а у часи „розстріляного відродження". За те, що я робив акцент на цьому, професор Уіткрофт та інші звинуватили мене в профанації україністики. Нехай історія нас розсудить, тому що історія України буде створюватися в Україні, як частина створення самої України. Можливо, це головна причина, через яку я вирішив поселитися тут.

Історія набагато суб'єктивніша, ніж думає багато істориків. Ми можемо визначитися зі своєю історією, тільки визначивши, хто ми такі. В Україні йшов процес, насильно перерваний у 1933-му, і це переривання в певній мірі стосується штучного голоду. Цікаво, що ті, хто заперечує його національний характер, мовчать стосовно

твердження Сталіна і Кагановича, що проблеми на Кубані були викликані тим, що туди скерували людей з України, очевидно, з Комісаріяту освіти Миколи Скрипника–в той час оплоту українізації та першого об'єкта знищення сталінськими сатрапами.

Однак існує „антисептичний" засіб проти документів і навіть найбрутальніших газетних передовиць. Це–живе спілкування з тими, хто сам пройшов через ці випробування. Двадцять років тому було багато тих, хто хотів розповісти світу про те, що вони пережили. Тепер ми чуємо, зокрема, від Марка Тауґера з університету Західної Вірджинії, що свідкам не можна вірити, навіть якщо їх тисячі. На його думку, просто урожай був поганим, і радянська держава робила героїчні зусилля, щоб прогодувати міське населення, але їжі не вистачило (при цьому ігнорується той факт, що зерно продавалося за кордоном).

З болем я говорив своїм колеґам на конференції, що те, що я зробив двадцять років тому, і те, що вони роблять зараз, зустрічає повне іґнорування з боку західних радянологів. Все одно, що дослідники вірменської різанини намагалися б волати до істориків Туреччини або дослідники Голокосту–до ґерманістів. Принаймні в США серед радянологів переважають ті, хто ще недавно намагався дискредитувати концепцію тоталітаризму як частину ідеології холодної війни, а зараз, схоже, відданий ідеї великої дружби радянських народів: всі вони страждали разом, і тільки реакціонери можуть приписувати окремі історії окремим народам, раніше об'єднаним в СРСР. Отож те, що їм вдалося зберегти зі своєї національної самоідентифікації,–це чистої води реакційність і, як великі проґресисти Маркс і Енґельс радили чехам, їм потрібно було змиритися зі своєю руйнацією?

Джеймс МЕЙС

„День"

Осип ПАНЧИШИН

АМЕРИКАНСЬКИЙ ЖУРНАЛІСТ ТОМАС ВОКЕР ПРО ГОЛОД В УКРАЇНІ

Наслідком штучно створеного московськими большевиками голоду згинуло вісім мільйонів українських селян, синів і дочок споконвічних трудовиків-хліборобів. Москва, аби загнати українців у новітнє ярмо, відібрала в селян коні, корови, свині, вівці, свійську птицю та сільськогосподарське знаряддя тощо, зрештою все, що надавалося до харчу, спричинивши таким чином загальний го-

лод. Голод і хвороба вбивали щоденно 2-3 тисячі осіб.

Страшно було в Україні, яка перетворилася на могилу. Про цю національну трагедію, про цей геноцид українського народу повинні знати всі українці, повинен знати весь світ.

Нижче подаємо уривок з документів, надрукованих у 65-річчя Голоду в Україні. На сторінках американської преси у 1935 р. з'явилися репортажі американського журналіста Томаса Вокера про штучний голод в Україні у 1932-1933 рр. Ці документи ясно вказують на те, що Москва є спричинником голоду в Україні, й її метою було зліквідувати український опір наїзникам. На жаль, ці документи появилися запізно, щоб скерувати публічну думку Заходу в напрямі якоїсь конкретної допомоги.

Так, наприклад, варто звернути увагу на заввагу Вокера, що „будь-яка допомога цього року (1933) мусить прийти ззовні– допомога безпосередньо селянам, а не за посередництвом адміністраторів у Москві, котрі цим голодом навмисне ліквідують людей".

Однак, документація, яку Вокер встиг вивезти з України, відкрила світові очі на страшну правду в той час, коли Захід під впливом московської пропаґанди не вірив, що панував будь-який голод. Статті були вдаряючі і тим, що були друковані якраз у час, коли західні держави імпортували збіжжя з Совєтського Союзу та нав'язували ближчі економічні стосунки з Москвою.

У нижче поданому уривкові Вокер особливо наголошує трагедію родин, чоловіків яких вивезено до концтаборів тільки за те, що вони старалися придбати їжу для родин. Ось так переповідає він розмову з дев'ятилітньою дівчинкою, яка блукала вулицями міста Києва:

–Де мешкаєш?

–Ніде.

–Де твої батьки?

–Загинули.

–Де загинули?

–В Чернігові.

–Як загинули?

–Не було що їсти.

–Де ти ночувала?

–В порожньому возі, поза плотом.

–Чи хочеш стати комуністкою?

–Ні, я хочу вмерти і бути з мамою.

(3 березня 1935 р. „Чікаґо Ґеральд енд Екзамінер")

Роман ПАНКЕВИЧ

СУСПІЛЬСТВО КРИВИХ ДЗЕРКАЛ

Останні події в Україні: безпрецендентне падіння авторитету держави на міжнародній арені та афери, які потрясають державу та пов'язані з її внутрішнім життям дають підстави ствердити, що це є держава кривих дзеркал. Але якщо зважити на те, що державу формують її громадяни, то в першу чергу треба назвати тих, хто формує сучасний стан держави як суспільство кривих дзеркал.

Бо якже інакше можна назвати таке суспільство, якщо взяти до уваги хоча б декілька фактів громадсько-політичного життя держави останнього часу.

Основним джерелом нестабільности в державі справедливо вважають Верховну Раду України. Адже з самого початку її обрання у 2002 році у ВР не припиняються політичні баталії, які паралізують її діяльність. Громадськість справедливо не тільки не сприймає, але й обурюється діяльністю ВР. Але хіба можна забути про те, що, іменно, громадськість в особі виборців обирає склад ВР. То ж нарікати, в першу чергу, треба на самих себе за той, а не інший вибір депутатів ВР. Виборці вже вчетверте, маючи на увазі вибори до ВР у 1990, 1994, 1998 та 2002 роках, наступають на ті ж самі граблі. Адже відразу після завершення виборів переважна кількість виборців заявляє, що обрали не тих депутатів, кого варто було. Така історія повторюється в Україні вже в четвертий раз.

Яскравим прикладом поведінки виборців на виборах були довибори депутата ВР у Мелітополі. Кандидувало, не більше і не менше, як 33 претендентів. Основним кандидатом виступала сумновідома Наталія Вітренко–голова проґресивної соціялістичної партії. Програвши разом зі своєю партією вибори у березні 2002 року, Вітренко кинулася шукати щастя на довиборах. При першій спробі вона знову потерпіла поразку і ось вирішила спробувати щастя вдруге. Ситуація складалася на її користь. Мелітополь на Запоріжжі це вкрай зрусифікований край з сильними проросійськими тенденціями і з великою ностальгією за тоталітарним минулим. Для такого демагога як Вітренко, яка на перший плян ставить входження України в союз з Росією та Білорусією, а також надання російській мові офіційного статусу кращого виборчого округу і не найдеш. Та не вийшло. Основним суперником Вітренко виступив міль-

йонер, член партії зелених В. Хмельницький, який також разом зі своєю партією потерпів поразку на виборах у березні 2002 р. Тепер Хмельницький прийшов в Мелітополь і елементарно купив округ. Він не появлявся на виборчих дільницях, а просто купив виборчі комісії та виборців, роздавши кому 5 гривень, а кому–кілограм гречки. Він і став депутатом ВР від Мелітополя. Не підлягає сумніву, що по старій практиці мелітопольці так і не побачать свого депутата і за деякий час почнуться нарікання на нього. Але чого ж нарікати, як самі виборці зробили такий вибір? Отже, чи може ВР ефективно працювати коли депутатами обирають людей, які і гадки не мають працювати в парляменті для загального добра і яким потрібна лише парляментська недоторканість та лобіювання своїх бізнесових інтересів? То ж на кого нарікати виборцям?

То в яке дзеркало дивляться мелітопольці?

ЗМІ передають, що в селі Сестринці на Вінничині руйнується родинна садиба Грушевських. Не зважаючи на прохання громадськости, влада вже роками не виділяє коштів для збереження історичної пам'ятки. Зате завжди є кошти для збереження та консервації 4-х пам'ятників Леніну в районному центрі та 12 пам'ятників в районі. У містечках та селах повсюду вулиці Леніна, Маркса, Дзержинського та інших катів українського народу, повсюди комуністичні гасла. А пам'ятну таблицю на честь Михайла Грушевського на школі села Сестринець вже давно знищено і ніхто й не думає її відновлювати.

То в яке дзеркало дивляться вінничани?

Соціологічні опитування на Донеччині засвідчують, що найпопулярнішою людиною в цьому реґіоні України є президент Російської Федерації В. Путін. Майже 80% опитаних мешканців хотіло б мати такого президента. Щораз то більшою популярністю користується найбільший кат в історії людства Сталін, який записав кривавий слід в історії України. А під впливом цілеспрямованої пропаґанди проти патріотів України їх рейтинґ невпинно паде. Популярність В. Ющенка останнім часом впала від 30 до 13%.

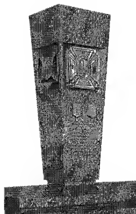
То в яке дзеркало дивляться донеччани?

Невпинно продовжується нечувана русифікація України. На телебаченні вечером важко знайти на більш як 10 каналах хоч яку україномовну передачу. Українську пресу, яка виходить малими тиражами, читає лише невелика частина свідомого населення. Всюди засилля бульварних російськомовних газет та журналів. У ВР та у виступах урядовців переважно звучить російська мова.

В такій ситуації жодна політична сила не чинить перешкоди русифікації України. Кволі голоси протесту, які ще звучали донедавна, замовкли. Русифікацію України проводить панівна малоросійська і російськомовна еліта. Як же може бути інакше, якщо вони думають по-російськи і вживають дома російську мову? Характерний приклад: на телеекрані можна було побачити такий епізод: один з опозиційних депутатів намагався відібрати мікрофон у голови ВР В. Литвина, який офіційно користується українською мовою. Вийшовши з себе, Литвин крикнув до кривдника: „Та пошол ти ..." У „нервах" він заговорив звичайною для себе російською мовою.

То в яке дзеркало дивиться суспільство України?

Ці невеселі нотатки можна завершити лише надією на те, що 2003 рік, можливо, принесе хоч які позитивні зміни в громадсько-політичну ситуацію в Україні і суспільство перестане дивитися на себе в криве дзеркало.

ЮРІЙ АНДРУХОВИЧ: ЧИ НЕ ПОГОДИТИСЯ З ЯВОРСЬКИМ

З нагоди відкриття нової сесії Верховної Ради, Леонід Кравчук, перший президент України, сказав про теперішню більшість: „У нас зорганізованої, згуртованої більшости, яка думала б про інтереси України і її народу немає. У нас є депутатські групи, які на першому місці ставлять свої інтереси, інтереси депутатів своїх груп, своїх фракцій: яку посаду матиме, на яке крісло сяде, яким автомобілем з яким номером буде подорожувати".

Олександер Яковлєв, політичний провідник СРСР, згодом критик комуністичної системи, посол до Канади впродовж 10 років, справжній автор „ґласності-перестройки" Горбачова, дуже незадоволений з сьогоднішнього суспільства Росії. Обговорює це в своїй найновішій книзі. Даючи телеінтерв'ю, він сказав: „Я не боюся своїх приятелів, вони можуть мене тільки зрадити. Тоді мене засудять. Я не боюся своїх ворогів, бо вони можуть мене тільки вбити. Але я дуже боюся людей інертних, пасивних".

Нижче друкуємо статтю Юрія Андруховича, відомого письменника й часто гостро контроверсійного суспільного критика, який обговорює спостереження Володимира Яворського (ми його друкували раніше у „ВК") і подає свої зауваження.

Насувається питання: чи не через пасивність така „більшість" у Верховній Раді України?

(Статтю Андруховича взято з http://maidan.org.ua/)

Редакція

Чорт забирай–три дні, всього лише три дні в якому-небудь зализаному добропорядному Брюґґе, а так усе вигострюється, витончується, така з'являється надчутливість до батьківщини! І до цього розгепаного, вкритого незліченними нашаруваннями бруду вагона, і до його безформних ковбасоподібних пасажирів з такими ж дітьми, і до туалетного смороду, що не може не викликати в пам'яті всенародне слово „параша", і до цих нічим невиправданих зупинок і нестерпно довгих стоянок „біля кожного стовпа", і до цієї протиприродної повільності, з якою так званий пасажирський потяг примудряється відстань у 150 кілометрів розтягнути на цілих три з половиною години, ще й при цьому запізнитися.

Це був останній відтинок моєї цілоденної подорожі додому–після одного інтерсіті і двох літаків такі контрасти переживаються особливо гостро. Прірва, яка ділить „нас" від „них" починає здава-

тися неподоланною, відчуття, що ми безнадійно застрягли на глухому узбіччі світу–невідв'язним, натомість європейська риторика владної верхівки–досконалим зразком чорного гумору. Слід нарешті розслабитися і почати отримувати задоволення від того, що є і чого не змінити, себто і від нашарувань бруду у вагоні, і від ковбасоподібності людей, і від смороду, і від повільності. Слід любити цю дійсність–вона унікальна.

Слід урешті погодитися з Яворським.

Володимира Яворського (ні, не Яворівського) завжди цікаво читати. Один із дивовижних персонажів і водночас героїв львівського андеґраунду 70-х, автор леґендарного циклу „Напівсонні листи з Діямантової Імперії і Королівства Північної Землі", цього разу притягнув мою увагу своєю публіцистикою. У 26-му числі культурологічного часопису „Ї", що з'явилося на світ під гаслом „Топос поразки", Володимир Яворський виступив зі статтею „Про Україну без звинувачень". Чому саме ця стаття нагло пригадалася мені у пляцкартному вагоні пасажирського потяга № 606 сполученням Львів–Рахів?

У своїй концепції України автор виходить із таких понять, як „невиразність" і „неуспішність". Отже, передусім констатує те, що є очевидним: провальність політики–внутрішньої та зовнішньої, економіки, науки, культури, всього. „Нас наче не існує,–пише він.–Як це не дивно, та діяльність 50-мільйонної маси українців практично не помітна на Землі. Певно, не знайти більше у світі жодного народу, який з такою поважною людською масою мав би такий мізерний резонанс".

Пояснення цього без перебільшення феномена Яворський вбачає у нетворчому характері українського суспільства. „Беру на себе сміливість стверджувати,–пише він,–що в українському суспільстві фатально не вистачає динамічних, себто творчих людей, і що загальною характеристикою української нації є інертність, себто нетворчість". А звідси–і мисленнєва та поведінкова вузькість, і пасивність, і ворожість чи принаймні нехіть до всього нового та незвичного–економічними перетвореннями починаючи і сучасним мистецтвом закінчуючи. Українці, згідно з Яворським, в усьому воліють наслідувати звичне, триматися за усталене і відоме, хоч би яким осоружним навіть у їхньому ж таки розумінні воно було. Безумовно, що у вічно мінливому і вельми динамічному світі це–шлях аутсайдера. Безумовне й те, що українці це аутсайдерство відчувають і усвідомлюють, але від того лише впадають у ще глибші

комплекси меншовартості та мазохізму. „Переконаний у власній неспроможності щось змінити, українець залишається глухим до будь-яких закликів діяти,–констатує Яворський.–Лише втручання зовнішньої сили може зрушити його".

Мені здається, що попри позірне антропологічне аматорство своєї концепції, попри застосування в ній таких ефемерид, як „більшість суспільства", „меншість", „творчі та нетворчі людські одиниці", Яворський інтуїтивно виходить на вельми точні спостереження. Підтвердження його концепції аж волають про себе звідусюди. Починаючи, скажімо, з того, як ці люди виглядають, як вони, скажімо, одягаються. Звісно ж–„так, як усі". А чого найбільше прагнуть? Непомітності. Знайти безпечну нішу і пересидіти в ній цю смугу існування, звану життям. Звідси–їхня зорієнтованість не на життя, а на виживання.

Соціальна поведінка? Крайня пасивність, особиста позиція обмежується внутрішньою невдоволеністю та глухим наріканням. В оцінках свого способу життя і свого суспульства переважає недовіра до всіх і всього. Усі–сволота. Пердусім політики, будь-які. І ті, що при владі, і ті, що до неї рвуться. Улюблені розваги? Концерти „на шару", алкоголь, їдло, телесеріяли й авіяшоу.

Перепрошую за цинізм, але гріх було б не скористатися з такого „людського матеріялу". У певному сенсі він просто ідеальний для владно-олігархічного жирування: в міру слухняний, в міру наляканий, в міру освічений, в міру недоінформований, чи то пак–дезінформований. Надійно захищена об'єднаними загонами силовиків і братви, „національна еліта" користає як може з „особливого соціопсихологічного розкладу". Їй залишається доділити між собою останні шматки і законсервувати наявний статус-кво на довгі десятиліття вперед–щоб і внукам, і правнукам. При цьому вона далебі чи здогадується, що і її шлях–аутсайдерський, позаісторичний, позацивілізаційний, шлях в нікуди. Вона не здогадується, бо вона–теж звідси.

Я майже в усьому погоджуюся з Яворським. Мені навіть так само близька його суто українська непевність у собі: „...свої думки про українське суспільство я не подаю як істину. Може, більше за інших я почуваю їхню хисткість",–зізнається він.

І тільки з одним я не можу погодитися ніяк–що все це замислено Кимось і ми є які є, тому що Він цього захотів і в цьому якась наша особлива місія, ба навіть „сокровенна суть". Я здогадуюся, що це не так. Я прошу Його підтвердити мій здогад.

ЩО ЗА КРИКОМ?

З екранів телевізорів, по радіо, з деяких газет останнім часом знову вихлюпуються звинувачення на адресу дивізії „Галичина" (остання офіційна її назва–Перша Українська Дивізія Української Національної Армії–І УД УНА). Різноманітні закиди висловлюють люди, які, очевидно, про це формування, його історію, насправді нічого не знають, або ж вдають незнаючих. І з „чужого голосу" повторюють заялложені штампи компропаганди.

Закид перший: дивізія „Галичина"–військова формація на стороні фашистів.

Запитаємо звинувачів: хіба це буде єдине, тільки українське формування? Ні. Крім прямих сателітів Німеччини–Румунії, Італії, Угорщини, на бортьбу проти совітів в кожній окупованій Гітлером країні були організовані більші й менші підрозділи з місцевого населення. Не була винятком й Польща, яка дала в німецьку поліцію найбільше число фольксдойчерів, особливо жорстоких у ставленні до українців. Такою ж жорстокістю характеризуються дослідниками й історикамиі курінь 203 і армія генерала Камінського, головного душителя Варшавського повстання.

Звинувачення друге: дивізійники–„зрадники, вороги українського народу".

Якби мова йшла про армію Власова, можна б у якісь мірі погодитись: солдати ЧА (пізніше вояки РОА), присягали на вірність більшовицькій державі. Дивізійники не присягали перед тим радянцям, отже, і не зраджували їх.

Метою добровольців було: набути військовий вишкіл й поповнити ряди Української Повстанської Армії (УПА), яка воювала за волю соборної Незалежної України та визволення поневолених народів в СРСР.

Чи могли вони бути ворогами свого ж народу?

Сини Галичини йшли в дивізію частково за власним бажанням, спонукувані почуттям помсти більшовикам за тисячі замучених енкаведистами по тюрмах в червні 1941 року українських патріотів–своїх батьків, братів, сестер, а також з метою здобути належний військовий вишкіл і закласти основу армії української держави. Власне, тим і пояснюється високий наплив добровольців у дивізію, про творення якої було оголошено 28 квітня 1943 р. За неповних два місяці, на 18 червня, зголосилося 84 тисячі юнаків, з яких 52 тисячі пройшли медкомісію. Але німці, як і австріяки у 1914 р., побоялися озброювати масу юнацтва. В дивізію „Галичина" було при-

нято лише 9–12 тис. чол. (За: О. Субтельний, Україна). Після вишколу у військових таборах дивізію кинули під Броди, де 17 липня 1944 р. вона опинилася на вістрі атаки пробойових колон радянців. І за п'ять днів боїв втратила вбитими й полоненими 7–8 тисяч юнаків. Лише 2–2,5 тисячам їх вдалося вирватися з оточення й пройти через Карпати на захід, на поповнення й наступну реорганізацію в I УД УНА під командуваннням генерала П. Шандрука. Ні в яких акціях супроти українців дивізія „Галичина" не брала участи. Обзивати дивізійників „ворогами народу", отже нема підстав. Вони, скоріше, криваві жертви України на її шляху до волі.

Дивізійники не залишили за собою ні одного Лідіце (злочин фашизму), ні Антонівців (злочин більшовизму), ні Гнильчого (злочин більшовизму і польської банди).

До речі, з 10 жовтня 1943 р. по червень 1944 р. німецькі надзвичайні суди стратили 15780 українців: на нашій території залишили 250 українських Лідіце. Цих злодіянь аж ніяк не можна приписувати дивізії „Галичина", як і розгрому Варшавського повстання.

Варто нагадати, що при звільненні території України від німців Червона армія поповнювалася в результаті облав і „лапанки" боєздатного чоловічого населення. Для галичан, як, зрештою, і всіх українців, прапори військових формацій СРСР теж не були „рідними".

Мабуть, настав час для глибшого аналізу явищ і наслідків Другої світової, в якій Україна понесла найтяжчі жертви. Пора всім учасникам війни (незалежно, в яких окопах перебували) знайти добрий ґрунт для взаєморозуміння, як цього досягнуто в західних державах: Франції, Італії, Польщі та ін.

Діти однієї землі повинні зійтися за столом християнського взаємопрощення, братерської любові. І нехай не втручаються в їх розмову чужі недоброзичливці.

Однак, певно, справа в іншому. Нападки на дивізію „Галичина" та звинувачення її в неіснуючих злочинах мають на меті відвернути увагу людей від тих злодіянь, що коїлися і кояться нині імперіями проти своїх і чужих народів? Злодій найголосніше кричить: „Ловіть злодія!". Пам'ятаймо про це.

Орест ГУМЕНЮК
Голова Братства ОУН-УПА
Бережанської районної станиці „Лисоня"

м. Бережани
10.04.2002 р.

КАНАДА ПОПРОЩАЛА РАМОНА ГНАТИШИНА

У засобах масової інформації чулися й читалися найтепліші прощальні слова вдячности й признання генерал-губернаторові й головнокомандувачеві збройних сил Канади Рамонові Гнатишину. Ось деякі з наголовків: And a tip of the hat to you, Ray (Скидаємо капелюха перед тобою, Рей); 'Everyman' politician renown for wit, warmth („Всенародний" політик, повний гумору й сердечности); A beautiful Canadian story (Чудова канадська історія); A decent and delightful human being' is laid to rest (Чесна чарівна людина відійшла на вічний спочинок).

Рамона Гнатишина Канада попрощала 23 грудня 2002 року державним похороном. Відправляв архиєпископ Української Православної Церкви Юрій Каліщук з своїми священиками українською та англійською мовами. Похвалам і висловам жалю, що він відійшов заскоро, не було кінця. (Прожив 68 років, залишив дружину Ґерду й двох синів).

Петер Мансбрідж, головний заповідач новин на державній телестанції Канади (CBC) і приятель Гнатишина, виголосив прощальну промову. Він зазначив, що в житті Гнатишина важливу ролю відіграв гумор. Наприклад, він любив грати ґольфа й не потребував турбуватися, де його м'ячик залетить. Бо його охоронці завжди „знаходили" м'ячика на прямій лінії до дірки. І вся церква, 500 визначних особистостей, вибухнула сміхом.

Архиєпископ Юрій Каліщук згадав, що в той час деякі люди з українськими прізвищами зміняли їх на англійські, щоб влегшити собі стежку вгору. Гнатишин жартував, що „змінив" своє прізвище на Гнатишин, щоб його вибрали до парляменту з Саскатуну. Він завжди підтримував діяльність української громади. Промовляли теж еврейський рабин і мусульманський імам, і парох англійської катедри, в якій проходили похоронні церемонії.

Теперішня генерал-губернаторка Адрієн Клярксон прислала письмове прощання, бо, на настоювання сім'ї Гнатишина, вона поі-

хала відвідати канадських вояків на Близькому Сході. Вона сказала, що Гнатишин був „чесна, справедлива людина, гордий за Канаду, якій він вірно служив".

Гнатишин, за час свого урядування в рр. 1989-95, відкрив подвір'я посілости генерал-губернатора для публіки. У першому році він прийняв 35 тис. гостей, сам взяв участь у 370 громадських імпрезах. За його каденції вперше впроваджено нагороди для акторів і музикантів (performing arts).

Рамон Гнатишин пішов слідами свого батька, який був юристом, депутатом до парляменту й сенатором, приятелем прем'єрміністра Джона Діфенбейкера, котрий згадкою у своїй промові в ООН про „волелюбних українців" викликав бурю протесту з боку СРСР.

На похороні були теперішній й попередні прем'єр-міністри, члени Верховного суду, політики з кількох провінцій, приятелі.

Рамон Гнатишин був першим офіційним представником Канади такого високого ранґу, який відвідав з офіційним візитом незалежну Україну,–Батьківщину своїх предків, тим самим здійснивши свою давню мрію. Не поминув родинного села свого батька–Вашківці на Буковині, жителі котрого спонтанно його вітали.

Генерал-губернатор Рамон Гнатишин і його дружина Герда, 23 травня 1991 року.

Посол України в Канаді Юрій Щербак передав удові та членам родини покійного особисте послання Президента України Леоніда Кучми, в якому висловлено глибокі співчуття з приводу пердчасної смерти Рамона Гнатишина. Пані Ґерді Гнатишин було також передано листи-співчуття від першого Президента України Леоніда Кравчука та міністра закордонних справ України Анатолія Зленка. Біля труни було покладено вінок з написом на синьо-жовтій стрічці „Рамону Гнатишину від українського народу".

За каденції Рамона Гнатишина на посаді Ґенерел-Ґубернатора у серпні 1991 року, коли Україна проголосила свою незалежність, Канада стала першою західною країною, яка офіційно визнала нашу незалежність. Він у вересні 1991 року приймав першу офіційну Урядову делеґацію незалежної України, перший Надзвичайний і повноважний посол України в Канаді вручав йому свої Вірчі грамоти.

За ЗМІ підготував ***Роман КОЛІСНИК***

КАРДИНАЛ ЛЮБОМИР ГУЗАР ЗВИНУВАТИВ РИМСЬКУ КУРІЮ В БЮРОКРАТИЗМІ

(RISU.org.ua) Проблема з єдністю між Католицькою Церквою і Православною не випливає із суперечки про примат Папи, але через бюрократизм у Римській Курії–ввважає Глава УКГЦ кардинал Любомир Гузар. Про це він заявив під час свого виступу у Варшаві 12 жовтня 2002 р.

Як повідомила польська преса, Глава УКГЦ виступив на сесії „Свідок Надії" з доповіддю про екуменічні надії Греко-Католицької Церкви. Велику увагу він зосередив над сучасними стосунками Католицької Церкви з Московською патріярхією.

Патріярх Любомир на питання про можливість екуменічної зустрічі Папи з Патріярхом Московським, відповів, що 20 років тому ніхто не сподівався, що СРСР розпадеться, а тому зближення християн може також статися раптово й несподівано. „Що має статися? Що має змінитися? Ми всі,–вважає кардинал Гузар.–Однак ми повинні бути як Іван Павло II, якого екуменічна свідомість і терпеливість є винятковими".

Владика нагадав слова митрополита Андрея Шептицького, сказані ним у 1925 році: „Ми не поділені на католиків, православних, протестантів, англікан; ми поділені на тих, хто хоче і хто не хоче єдности". „Сьогодні варто себе самих запитати, чи ми хочемо єдності, а чи хочемо щоб ті, з іншої Церкви, прийшли до нас? Бо це велика різниця",–наголосив Глава УКГЦ.

Кардинал Гузар озвучив своє бачення екуменізму: „Кожен залишається собою, зберігає власну ідентичність, але в опорі на один видимий центр, який–як ми віримо–є наступник святого Апостола Петра, видимий символ єдності апостолів, а через апостолів–цілої Церкви".

Проблема екуменізму, на його думку, лежить „не в питанні папського примата, але надто забюрократизованої Римської Курії". „Вважаю, що бракує сміливості, щоб голосно сказати наступну правду: треба відрізнити Папу від Курії,–зауважив він.–Це дуже добрі люди, деяких із них знаю особисто, але бюрократія має тенденцію до трактування себе занадто поважно".

Коли говорити про екуменічні надії, то кардинал Любомир Гузар визнав себе песимістом. На шляху до поєднання стоять політичні труднощі. Московська патріярхія, наприклад, вважає терени колишнього Радянського Союзу своєю канонічною територією, а тому східні слов'яни, „звичайно", мають бути вірними РПЦ. Кардинал Гузар пояснює ці претензії поразкою, якої зазнало московське православ'я на цих теренах, втративши багато вірних після 1989 року.

Екуменічний діялог не легкий і з тієї причини, що Московська патріярхія вважає, що всі справжні серби, греки, росіяни або українці повинні бути православними. Існування греко-католиків заперечує цю тезу, звідси тиск на цю Церкву, щоб вона рухалася в сторону православ'я або Риму, а також тиск на Папу, щоб він відрікся греко-католиків.

Владика Любомир Гузар подивляє терпеливість Івана Павла II щодо Росії. „Часом мені здається, що необхідно вдарити кулаком об стіл і сказати: Досить того! Неодноразово доводиться зустрічатися з браком культури, такту, часом навіть із брехнею... Є багато речей, які можуть обурювати. А тим часом Святіший Отець переносить це все: свідомо і з надзвичайною терпеливістю. Має ж бо надію, що ласка Божа це переможе",–сказав Глава УГКЦ.

Владика Любомир зауважив, що християни на шляху до єдності часто ставлять богословські перепони, які є неістотними причинами. „Якщо б ми цілковито і без застережень прийняли іншу особу, коли б на першому місці дійсно стояв Христос, то знайшли б довгоочікувану єдність",–наголосив Патріярх Гузар.

15 жовтня Глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар був нагороджений медаллю Люблінської Унії. Цю нагороду було встановлено у 1999 році на честь 430-ліття Люблінської Унії, і нею нагороджуються особи, які особливо прислужилися для реалізації ідеї діялогу Сходу й Заходу. Серед її лавреатів Романо Проді.

На побажання кардинала Гузара, церемонія, на якій йому вручили високу нагороду, розпочалася молитвою за українсько-польське поєднання: „Европа повинна дихати двома легенями, але не можна також забувати, що Европа потребує одного серця. За різними способами нашого життя повинно стояти одне розуміння, що ми стоїмо на ґрунті християнської традиції"–зазначив лавреат.

Ярослав СТЕХ

ДО 100-річчя УРОДИН і 10-ліття СМЕРТІ СТЕПАНА САЛИКА

„Якщо ми хочемо, щоб нас поважали інші,
мусимо навчитися поважати самі себе"
(Павло Загребельний)

Кожен з нас відчуває світ і виявляє себе по-різному у ньому. Степана Салика українці зберегли у своїй пам'яті як людину, яка користувалася шаною і шаною платила за приязнь. Велику прихильність здобув собі Степан як учитель, в інших користувався шаною як природознавець-археолог, а ще інші запам'ятали його пластуном, вояком і жертвенним меценатом. Звичайно не про всі обдарування ми зможемо згадати в короткій статті в день округлого ювілею Степана Сулика, але спробуймо згадати принаймні ці найголовніші події у його житті.

Степан Садик народився 15 серпня 1902 року в місті Ярославі на Перемищині в родині Михайла і Анни з Стапінських, у яких було трьох синів, найстарший був Степан. Батько Степана походив з Городка Ягайлонського, служив у війську в Ярославі, полюбив це прекрасне місто і тут рішився жити. Дім Саликів знаходився біля військових казарм, в околиці Марійського костела Отців Домініканів, але вся родина ходила виключно до української церкви Преображення в Ярославі, що була побудована в 1717 році. В цьому соборі Степан був хрещений о. Василем Лициняком і о. Іваном Хотинецьким. Степан почав своє шкільне навчання в Ярославі, а коли йому виповнилося 8 років, батька перенесено до Львова до праці у Намісництві Галичини. У 1914 р. батька Степана забирають на фронт, а Степан продовжує своє навчання в школі св. Антонія, допомагає матері у вихованні своїх молодших братів.

Степан радо служив при Богослужбах, а навіть заступав в церкві св. Петра і Павла в Личакові дяка, Дмитра Яськова, якого покликали до війська. Крім того, Степан в 1917 р. вступив на навчання до Учительської семінарії, яку закінчив у 1921 р. за директора о. Юліяна

Дзеровича. В семінарії вступив до молодіжної української організації Пласту і був він вірним її членом продовж цілого свого життя. Але підчас навчання трапилась прикра пригода. Поляки серед багатьох свідомих українських учнів арештували і Степана у підозрі, що учні готуються до антипольських заворушень. Заклопотаній матері вдалося його викупити з в'язниці і він повернувся до семінарії. Після закінчення семінарії 50 абсольвентів (в тому тільки двох хлопців) були затруднені в школах у різних селах Галичини. Степана призначено в Рогатинщину до села Юнашкова, а після двох років перенесено його до с. Липиці Горішньої. В цьому селі Степан проявив свою активну громадську діяльність. З учнями давав різні концерти з нагоди історичних подій. Його селяни любили і шанували, обирали до комітету будови народного дому, а відтак Степан провадить освітню працю з дорослими в стінах школи і приватних домах. Приєднується до праці в раді в місцевій кооперативі і розбудовує Пласт. І хоч, як сам твердив, його дитячі роки промайнули в місті, то коли підойняв працю вчителя на селі, полюбив природу і добре серце українських селян. Його любов до природи настільки захопила, що він рішився записатися на курси природознавства у Львівський університет.

У нього теж розвинулися глибокі зацікавлення доісторичним побутом людини, він вивчає географію, археологію і палеонтологію, а при тому став прекрасним знавцем птахів–орнітологом. З його дослідів антропогеографічних довідуємося, що український народ є другим найбільшим народом Европи. У своїх археологічних дослідах Салик відкрив в Липиці Горішній відтиски у вапняку скам'янілих животин. Ці досліди високо оцінив проф. Ярослав Пастернак, встановлюючи, що це пам'ятки доби палеоліту (20-15 тисяч років до Христа) та неоліту (6-5 тисяч років до Христа). Йому вдалося викопати у Липиці дві урни–гробниць з рештками поховань імовірно ватажка племені Вандальської епохи Лятенської культури. Крім того, знайшов дві римські монети,–одна з візерунками Побожного Антонія з 138 р. по Христі, а друга з написом Максімус, десь з 238 р. по Христі. Всі свої знахідки Степан передав до музею Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові. Про них є опис в „Археології України", Ярослава Пастернака, Торонто, 1961 р.

Польська окупаційна влада незичливо приглядалася дослідами Степана Салика. І за рішенням Інспекторату освіти в 1934 р., щоб утруднити йому наукові досліди, переносять Сулика на Гуцульщину–спочатку до школи Ланчин, а після до школи у Ворохті, в якій прожив початки 2-ої світової війни. З Ворохти в 1943 р. він як доброволець зголошується до дивізії „Галичина".

Дивізію створено, коли на Східному фронті німецька армія зазнала невдач. З початку створено Дивізію з латишів, естонців, а опісля губернатор Ґаличини д-р Отто Вехтер добився створення української дивізії. Не дуже прихильно до дивізії відносився Гіммлер, який не був прихильником її українського характеру. Українська молодь пішла в ряди дивізії, щоб оборонити свій нарід перед злочинною загрозою більшовизму. Тому зрозуміло, що наші молоді хлопці, а в тому і Степан, йшли воювати не за інтереси Німеччини, а за рідну землю і за Україну. І німці без сумніву все це добре розуміли і тому дозвіл на українські відзнаки, національний гимн, присягу на вірність Україні опізнювали, хоч наша сторона постійно цього домагалася.

У своїх спогадах начальник у штабі Дивізії Вольф-Дітріх Гайке в закінченню своєї книги пише: „Українські вояки взяли в руки меч з доброю вірою і без ганьби боролися за шляхетну ідею свободи і незалежности".

Однак цю шляхетну ідею спотворили і спотворюють вороги українського народу, які радо бачать український народ у своїй залежності і підпорядкуванні.

Після битви під Бродами частина вояків пішла в ряди УПА, а понад 3000 повернулися до Дивізії.

Коли Дивізія опинилася у Словаччині, полковник Бізанц приніс вістку, що українські військові частини очолить генерал Павло Шандрук і командуватиме Українською Національною Армією. Коли обняв пост командувача ген. П. Шандрук, він провів присягу на вірність українському народові, на шапках вояків заложено тризуби і дихнуло українським духом.

По закінченню 2-ої світової війни Степан попав в табір „переміщених осіб" у Кавфбоєрн у Баварії, а після його ліквідації був переведений до табору „Функказарми"у Мюнхені. Звідси у 1951 р. переселився до Нью-Йорку, разом з дружиною Ярославою, з роду Борковська, і двома дочками Мартою і Зоєю. Тут Степан повернувся до вчительської праці в школі українознавства, працював в Т-ві „Самопоміч", а також у фірмі А. Кляйна, аж до відходу на пенсію в 1974 р.

В Нью-Йорку Степан включився в активну громадську працю. Він був одним з ініціяторів заснування Братств: колишніх вояків Дивізії і охорони воєнних могил „Броди-Лев", став надзвичайно активним членом станиці Пласту та ряду інших українських організацій.

Варто пригадати, що Степан був відданим пластуном, на цю організацію віддавав не лише свій цінний час і енерґію, але і фінансово піддержував всі пластові ініціятиви. Організував табори і допо-

віді, розказував про жертвенність пластової молоді на рідних землях тощо. У 1922 р. Степан був одним з тих, які у Карпатах заснували Курінь старших пластунів „Лісові чорти" і мав тоді псевдонім „Архедід Сальче де Ґросльох" і відбував він не лише мандри, але вів вже тоді відповідні пластові вишколи. Перебуваючи на пенсії, він перенісся у гори Кетскіл і жив у лісній дачі. Почувався на лоні природи щасливо, займаючись своїми дослідами, а зокрема наслуховував птахів і звірят. Його дача скоро замінилася на природничий музей, в якому можна було зустріти найрізніші витвори природи. Про цей своєрідний музей Степана цікаву статтю помістив часопис „Тге Віндгем журнал" 9 березня 1978 р., після цієї статті Яр. Климовський написав у „Свободі" (ч. 196 і 197 з 17 і 18 жовтня 1989) і Оксана Луцька (ч. 105, 5 червня 1991).

Сам Степан Салик дописував до „Пластового шляху" (1988), до „Вістей комбатанта" (ч. 4, 1968)–про Листопадовий зрив у Львові, до Альманаху УНС (1977)–про Римські монети в Липиці Горішній.

Степан належав до великих книголюбів, через ціле своє життя згромадив цілий ряд цінних книжок. Понад тисячі книг подарував він у 1978 р. Українському Науковому Інституті в Ґарвардському Університеті. Бібліотекар Едвард Касинець у подяці 20 листопада 1978 р. заявив, що це один з найцінніших дарів для УНІГУ.

Він спомагав різні українські установи меценатськими датками, які заощадив на протязі свого життя з важкої праці. Досить згадати, що, на заклик о. Андрія Шагали–корінного перемишлянина–на віднову зруйнованого і збещещеного поляками Ярославського собору, Степан Салик пожертвував сімнадцять тисяч американських долярів, із спеціяльним призначенням на реставрування вщент знищеного іконостасу і святилища.

Степан належав до Українського Народного Союзу, відділ ч. 204 ім. Івана Франка в Нью-Йорку, від 21 серпня 1951 року. Був довголітнім членом і меценатом реґіонального Товариства „Ярославщина та окраїни Засяння", (ЯРіОКЗА).

З гордістю розповідаємо про цю жертвенну і діяльну людину, про визначного дослідника і воїна Дивізії „Галичина", який вписався золотими буквами в історію українського народу.

Степан Салик на 90 році свого життя відійшов у вічність 1 березня 1993 р. Похоронні відправи провів о. д-р Володимир Фіґоль з церкви св. Івана в Ґантері, а тіло його похоронено на цвинтарі у сусідньому селі Лексінґтон, Н. Й. З прощальним словом виступали від Пласту інж. Роман Копач з Торонта, інж. Роман Рогожа, д-р Роман Барановський і Володимир Левицький.

З глибокою шаною вклонімся в році ювілеїв цій великій і жертвенній людині в 60-річчя постання Дивізії „Галичина", в якій покійний мужньо боровся за волю свого народу.

І хоч в наш час на Дивізію „Галичина" такі збанкрутовані писаки, як Антон Фінко в Україні, Едвард Прус в Польщі, Віктор Поліщук в Канді і їм подібні зневажають наших воїнів, на їхню відсіч можна відповісти, з одної сторони, словами Шевченка: „Ми не лукавили, ми просто йшли, у нас немає неправди за собою". А з другої–пригадаймо заяву англійського уряду, який ствердив: „Українська Дивізія не була ворогом західних альянтів і що українці вибрали найменше зло з усього злого в час лихоліття війни".

(Статтю опрацьовано на основі матеріялів поданих С. Саликом до ЯРіОКЗА)

ГІРКА ПОМИЛКА М. ГРУШЕВСЬКОГО

Аналізуючи теоретичну спадщину і практичну діяльність М. Грушевського в період української національної революції 1917-1921 рр., мусимо поставити кілька питань: де корені певної неприхильности до ідеї державної самостійности провідника національно-визвольного руху та ідеалізації ним федерації та автономії? Чому при можливости вибору боротьби за самостійну державу М. Грушевський, а разом з ним переважна більшість діячів українського національно-визвольного руху, взяли курс на розбудову автономії України в складі Російської держави?

Ці далеко нериторичні запитання потребують глибокого наукового вивчення, аналізи й відповідного трактування. Очевидно, що орієнтація на федералізм й автономію, половинчасті вимоги до Тимчасового уряду Росії, твердження про потребу збереження єдности з Росією через федерацію, наголошування на спільності інтересів з Російською демократією (по суті–з соціялістичними партіями) відмобілізовували український народ, притуплювали в ньому ту небезпеку, яка загрожувала від Росії, що, використовуючи гасла федералізму, боролася за збереження російської імперії під іншою назвою.

Тому навряд чи буде перебільшенням висновок про те, що поразка Української Народної Республіки, навіть ширше, української державности взагалі, була запрограмована в теоретичній спадщині і практичній діяльності тодішніх провідників українського національно-визвольного руху, в тому числі Михайла Грушевського.

Це гірка реальність, яка змушує нас ще раз задуматися, особливо в ситуації, що склалася сьогодні в Україні.

Ярослав КОЛОДІЙ, *Дженкінтавн, Па*

ПАМ'ЯТІ ЛЕҐЕНДАРНОГО ГЕРОЯ МАР'ЯНА ЛУКАСЕВИЧА

На будинку середньої школи на вул. Камінній 2 у Тернополі у серпні 2002 року відкрито і посвячено меморіяльну таблицю для увічнення пам'яті командира 28-го Тактичного відтинку УПА „Данилів" майора Мар'яна Лукасевича. Тут він навчався, у цьому місті пройшли його юні роки, звідси літом 1943 року пішов добровольцем до української дивізії „Галичина". Потім героїчно воював у лавах УПА.

Прапороносці Братства УПА, Б. Стасів, п-ні Оксана Крива, М. Тарас.

Промовляє голова Тернопільської станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА Богдан Стасів.

Таблицю встановлено старанням т-ва „Холмщина" і станиці УПА Залізничного району міста Львова. Заступник голови цієї станиці Степан Радельчук воював колись у рядах УПА на Холмщині і тепер доклав багато зусиль для вшанування свого побратима майора „Ягоди" (М. Лукасевича). У відкритті меморіяльної таблиці взяли участь колишні бойові друзі і краяни з Холмщини, Львова, Тернополя. Серед промовців голова т-ва „Надсяння" Володимир Середа, голова Тернопільської станиці УПА „Лисоня" Петро Касінчук, вояки УПА, а від дивізійників виступив Богдан Стасів. Вони розповідали про події на Холмщині у часи Другої світової війни, про подвиги вояків УПА на землях, що тепер опинились у складі польської держави, хоч є споконвічно українськими.

Андрій ГОРЕЧНИЙ

МАР'ЯН ЛУКАСЕВИЧ

Минуле треба оцінювати правдиво, чесно враховуючи тодішні умови, можливості і потреби. То були зовсім інші часи. Тоді вбивства були масовими не тільки на фронтах, але і в тилу.

Чи не найбільше терпіла Холмщина, відвічна українська земля. Князь Данило Галицький переніс у 1240 році столицю Галицько-Волинської держави до Холма. У час Другої світової війни у 1942 році фронт відкотивсь далеко на схід, але на Холмщині горіли села, відбирали у людей все майно, вбивали цілі сім'ї з жінками і малими дітьми включно. Нападали на українські села банди більшовицьких партизан, що систематично грабували села, безпощадно поводились німецькі карателі, а найбільше давались взнаки боївки польських шовіністів. Цікаво, що ті здавалося б різні українонависницькі сили допомагали одна одній, об'єднувались по дві для нападу на українське село. Сплюндрований край спустошувався.

Рятівником Холмщини, головно південної її частини–Грубешівщини став молодий хорунжий Ягода-Черник зі своїм куренем УПА. Мар'ян Лукасевич народився у Перемишлі в сім'ї гімназійного вчителя Прокопа і Олени Лукасевичів. Коли Мар'яну було всього два місяці, батько отримав працю викладача історії і географії в українській гімназії в Тернополі–туди і переїхала у 1922 році вся сім'я. Отже, дитинство і юні роки його життя пройшли у Тернополі. Тут і навчавсь Мар'ян у школі.

Вже у дитинстві та юнацькі роки свого життя він відзначався своєю енерґійністю, активністю і завзяттям. Молодий Мар'ян Лукасевич займався кількома видами спорту, але найбільше полюбив футбол. Грав у юнацькій команді УСТ „Поділля" у нападі.

Одначе його долю, як і всієї молоді тих часів, вирішав хід історичних подій, бо коли мав 17 років почалась Друга світова війна. Українські патріоти розуміли, що у вирі тих подій появиться шанс відвоювати, здобути Українську незалежну державу. Доля народів і держав рішалась на фронтах війни. Одначе доля людей, населення вирішувалась на місцях, де були їх домівки, родини. Одні окупанти відходили, другі приходили. Всі вони називали себе „визволителями", але були нам чужі, добра українцям не приносили.

Мільйони українців було призвано до рядів Червоної Армії, але не було в її складі ні одної української дивізії чи полку, українського батальйону, навіть сотні. Всі національності були перемішані в імперських інтересах Москви.

Молодий Мар'ян Лукасевич, як і тисячі патріотично вихованої молоді, горів жадобою боротьби за свій знедолений нарід, за його волю. Але як боротись без відповідного вишколу, військових знань і зброї? Нагода трапилась, коли Німеччина після великих поразок на фронтах котилась до програшу у війні, творила в складі своїх збройних сил ненімецькі дивізії. Спочатку естонську, латиську та інші, а літом 1943 р. дивізію „Галичина". Мар'ян зі своїм старшим братом Романом зголосився до дивізії. Молоді хлопці разом з ветеранами Української Галицької Армії йшли, щоб дістати сучасний професійний військовий вишкіл, модерну зброю різних видів, а ось як її використати у майбутньому на користь українського народу, добре знали, бо були виховані в українському патріотичному дусі, у серцях носили мрію про Українську Самостійну Державу.

У дивізії „Галичина" Мар'ян Лукасевич успішно засвоював військові знання, закінчив підстаршинську школу. Відділ у якому служив, був тимчасово направлений на Холмщину, на ті терени, де українські села межували із польськими. Поляки, маючи добре вишколених офіцерів і підтримку свого уряду, що базувавсь тоді у Лондоні, створили на Холмщині сітку своїх боївок, що опанували край і тероризували українське населення. В тій ситуації Мар'ян зі своїми вояками перейшов до українських повстанців (УПА), нав'язав зв'язок з командуванням Воєнної округи УПА-Північ. Використовуючи свої військові знання і немалі здібності, створив у 1944 році першу на Холмщині сотню УПА „Вовки", а потім і „Вовки-2", провів з добровольцями добрий військовий вишкіл. В лавах УПА Мар'ян Лукасевич воював під псевдо „Ягода" („Черник"). В ранзі хорунжого був призначений командиром куреня Тактичного відтинку (ТВ) „Данилів", що входив у склад 6-ої Воєнної округи (ВО) „Сян". Ця округа охоплювала все т. зв. Закерзоння, тобто ті західні українські землі, які Сталін віддав у 1944 році червоній Польщі–ПНР. В цю округу входили повстанські з'єднання трьох великих районів заселених українцями, а саме: 26-ий Тактичний відтинок „Лемко", 27-ий Любачівський відтинок „Бастіон" і 28-ий Холмський відтинок „Данилів", очолюваний Ягодою.

У цей час українці Холмщини, її південного району Грубешівщини жили в умовах жахливого терору трьох ворожих нам сил, що палили цілі села, грабували майно, вбивали цілі сім'ї, не шкодуючи ні жінок, ні дітей, навіть немовлят. Їхнім рятівником став геройський командир Ягода з вояками свого куреня УПА.

Курінь Ягоди складався переважно з хлопців і, в значній мірі, з добре вишколених колишніх вояків дивізії „Галичина". Вони були правдивими захисниками народу, боронили наші села.

Прикладом того, які це були вояки, може бути нерівний бій, в який вони вступили 2 червня 1944 року біля села Діброва, недалеко шосе Сокаль-Грубешів. Третій польський батальйон, об'єднаний з бандами т. зв. „Кракусів" і совєтськими частинами НКВД, що вже цілий рік тероризували і мордували українців Холмщини (на їх рахунку була вже тисяча жертв) наступали на розташоване у лісі українське село. Ягода, з яким було там лише дві чоти повстанців, дав рішучий бій такій великій силі і розбив об'єднані ворожі війська, завдав їм великих втрат у людях, здобув багато зброї. „Кракусам" та енкаведистам не вдалося увійти до Діброви. В обороні села загинуло 6 повстанців. Звичайно, не всі бої були такі вдалі.

Про його бої доповідав самому Берії у Москві нарком держбезпеки УРСР генерал Рясной (в Україні він підписувавсь Рясний). Копії цієї доповідної записки були вручені Сталінові і голові уряду СРСР Молотові.

Загинув сл. п. Ягода-Черник–Мар'ян Лукасевич 17 вересня 1945 року геройською смертю на Грубешівщині. Постановою УГВР 23-річного сотника Ягоду посмертно підвищено до ступеня майора і нагороджено Бронзовим Хрестом Заслуги. Про подвиги Ягоди співають пісні:

По Холмщині, понад тихим Бугом,
Де чайка об воду черкає крилом,
Там пісня лунає про Ягоду-друга,
Там слава про нього літає орлом.

Долинула та пісня і слава Ягоди до Тернополя, де ріс і гартував свій характер герой України Мар'ян Лукасевич.

Богдан СТАСІВ

Тернопіль, 11 серпня 2002 р.

Використані джерела:

1. Петро Мірчук. *Українська Повстанська Армія 1942-1952.* –Мюнхен 1953.
2. Петро Содоль. *Українська Повстанча Армія 1943-1949.* Довідник. Нью-Йорк 1994.
3. Андрій Боляновський. *Дивізія „Галичина".* Історія. –Львів 2000.
4. Остап Сокольський. *Пісні на прославу старшин УПА–колишніх дивізійників.* –„Вісті Комбатанта" ч. 4, 1996 р.
5. Богдан Трофим'як. *Прикладом героїчної відваги був командир УПА на Холмщині, майор „Ягода"–„ Черник"–Мар'ян Лукасевич* –„Шлях перемоги" ч. 40 /2266/ 1997 р.
6. *Історія Українського війська.* Вид. „Світ" –Львів 1966, с. 557-561.

Костянтин МАШОВЕЦЬ,
майор

КРИЛАТІ РАКЕТИ: «ГОЛОВНИЙ БІЛЬ» ДЛЯ ППО

На сьогодні крилаті ракети є найскладнішим „супротивником" будь-якої, навіть найщільнішої і найефективнішої, системи протиповітряної оборони. Завдяки своїм бойовим характеристикам вони спроможні не тільки успішно долати протиповітряну „парасольку" супротивника, а й влучно, майже з „хірургічною" точністю вражати з повітря його об'єкти. За умов сучасних бойових операцій така зброя набуває особливого значення.

„Диво-зброя" фюрера

Крилата ракета (КР) як засіб повітряного нападу має довгу й доволі цікаву історію. Перші зразки зброї, яку можливо розглядати як клясичні крилаті ракети, з'явились у Німеччині наприкінці Другої світової війни й мали добре відому у світі назву "V-1". Саме ця ракета стала прототипом усіх подальших розробок. Хоча вона й не мала системи керування та наведення, однак принципи її застосування й тактико-технічні характеристики цілком відповідали поняттю „крилата ракета". Усі переваги нової зброї належним чином оцінили в США. З 1946 року фірма „Белл" починає розробляти вже власну американську крилату ракету GAM-63 Rascl, тим більше, що творець "V-1" Вернер фон Браун після війни „опинився", завдяки зусиллям американських спецслужб, саме в США.

Зрозуміло, що GAM-63 була недосконала, як будь-який перший механізм принципово нового призначення, однак перші кроки нової зброї, що їй у майбутньому судилося стати одним з вагомих важелів світової політики, були зроблені...

Дуже скоро американські фахівці добре розуміли переваги крилатих ракет над традиційними засобами повітряного нападу (перш за все–бойовими літаками). Адже крилата ракета у порівнянні з літаком мала менший розмір, вищу швидкість і завдяки далекости польоту могла бути запущена поза межами зони ефективної дії системи протиповітряної оборони супротивника, тобто без особливого ризику для літака-носія.

Саме тому інтенсивні роботи зі створення нових зразків крилатих ракет у США, не тільки тривали, а й дістали нового поштовху (відповідне фінансування, залучення кращих фахівців). Результатом усіх цих зусиль стало розробляння нових типів цієї зброї, при-

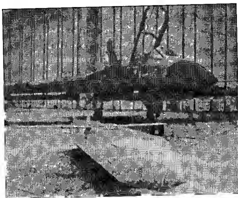
чому стався суттєвий „прорив" у технологіях, пов'язаних з удосконаленням бойових характеристик крилатих ракет.

Так, наприклад, до 1963 року США виробляли крилату ракету AGM-28A Hound Dog (загалом було вироблено близько 600 ракет), яка могла бути пущена з літака-носія за межами зони дії радянської ППО. Її наступницею фахівці сьогодні вважають КР AGM-158 Jassm. Вона не тільки суттєво вдосконалила свої бойові характеристики у порівнянні з „попередницею", яку було знято з озброєння у 1978 році, а й набула ряд нових. Наприклад, спроможність самостійно розпізнавати замасковані цілі на тлі поверхні землі.

Радянська відповідь

Першим дослідам американців у галузі створення крилатих ракет у Радянському Союзі спочатку не надали особливого значення, але швидко зрозуміли хибність такого підходу. „Потенційний противник" дуже скоро отримав у свої руки безпрецендентно ефективний засіб повітряного нападу, а разом з ним ще один вагомий важіль силового тиску на „Країну Рад". Адже тепер американцям можна було не ризикувати дорогою авіяційною технікою, а головне–життям своїх пілотів,–достатньо було запустити крилату ракету за сотні миль від цілі й системи ППО, яка її прикривала.

Така характеристика КР наближала їх за значенням до важких балістичних ракет. Достатньо сказати, що далекість пусків тогочасних крилатих ракет сягнула 1100 км, а їхня швидкість наблизилась до позначки М 3+.

Звісно, розуміючи перевагу США в цьому виді озброєнь, радянське Політбюро доклало титанічних зусиль, аби виправити становище і „дістати" клятих капіталістів. На розробляння радянських КР були виділені в першому ж наступному оборонному бюджеті країни гігантські, як на радянські мірки, асигнування.

Свій перший політ радянська КР Х-20 здійснила в березні 1958 року. Разом зі стратегічним бомбардувальником Ту-95К вона являла собою стратегічний комплекс К-20 і мала приблизно схожі з американськими аналогами характеристики.

Радянська ракета несла бойову частину потужністю у 800 кілотонн ядерного заряду. Цього „миролюбним" радянським фахівцям здалося недостатньо й у вересні 1960 року з'являється нова КР Х-20 з бойовою частиною потужністю вже 3 мегатонни.

У подальшому радянським фахівцям хоча й не вдалося досягти у цій сфері озброєнь „повного паритету" з США, однак вони зробили доволі суттєвий ривок у цьому напрямку, створивши цілий ряд КР, спроможних цілком успішно долати ППО ймовірного супротивника і вражати цілі з достатньо високою точністю...

Нова ера...

Бурхливий розвиток авіаційних технологій, радіоелектроніки, аеродинаміки, а головне–технологій, пов'язаних із широким використанням з військовою метою космічного простору та комп'ютерів у 80-х роках минулого століття відкрили перед розробником КР нові обрії. Внаслідок цього головний супротивник протиповітряної оборони набув нових якостей, став ще досконаліший та потужніший.

Яскравим прикладом динамічного вдосконалення КР стало створення у 1986 році американської AGM-86C CALCM. Побудована за нормальною аеродинамічною схемою із крилом, яке розкривається після запуску, вона внаслідок тривалої модернізації набула нових бойових якостей, які зробили її доволі серйозним супротивником будь-якої системи протиповітряної оборони.

Обладнана інерційною системою керування та наведення, ця сучасна КР має приймач космічної радіонавіґаційної системи, що дає їй змогу „обирати" оптимальний маршрут підходу до цілі, в тому числі й з урахуванням протидії протиповітряної оборони. Окрім цього, ракета обладнана уламково-фугасною бойовою частиною та двоконтурним турбореактивним двигуном F-107-WR-10, який забезпечує ракеті загальну тягу 270 кгс.

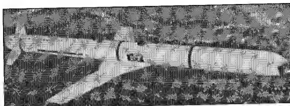
В подальшому ракета пройшла декілька модифікацій і отримала назву Block 1A. На ній встановили нові навіґаційні приймачі, суттєво підвищили її перешкодозахищеність. Було істотно змінено й програмне забезпечення, що значно підвищило її спроможність подолати систему ППО супротивника та вражати наземні цілі, майже вертикально падаючи на них (славнозвісні кадри випробувань цієї ракети обійшли телеканали багатьох країн світу–коли ракета з „хірургічною" точністю залітає у невеликий отвір у залізобетонному укріпленні). Достатньо сказати, що остання модифікація ракети під назвою AGM-86D влучає як за три метри від цілей і при-

значена для ураження високозахищених та заглиблених цілей.

Міні-„Стелс"

Захопившись наприкінці 70-х років технологією „стелс" (будування всіляких „невидимок"–від кораблів до літаків), американські розробники вирішили застосувати в подальшому цю новинку і в крилатих ракетах. Так, з 1993 року на озброєння американських збройних сил почала надходити нова КР AGM-129A ACM, виконана за нормальною аеродинамічною схемою з високорозташованими крилами зворотньої технології радіолокаційної малопомітности „Стелс". Окрім цього, ракета має інерційну систему керування з корекцією за рельєфом місцевости та потужну бойову частину в різних варіянтах спорядження.

Щоб зрозуміти небезпеку цього чергового витвору американського ВПК для системи ППО ймовірного супротивника достатньо пригадати, що основним засобом отримання інформації про повітряну обстановку для будь-якої ППО є радіолокація.

У свою чергу крилаті ракети, що мають дуже малу ефективну відбивну поверхню, для всіх цих РЛС є непростою ціллю (тобто вони самі по собі малопомітні для РЛС, і без „Стелс", особливо над поверхнею землі). А тут ще й „Стелс" і спроможність летіти на малих та гранично малих висотах, огинаючи рельєф місцевости. Це неабияк ускладнило боротьбу ППО з такою літаючою торпедою, в яку не складно влучити, як важко її виявити та супроводжувати.

Чому вчить досвід

Історія протиборства крилатих ракет із засобами протиповітряної оборони переконливо свідчить, що саме крилаті ракети являють собою найбільшу небезпеку для об'єктів, що їх прикривають ППО.

Спроможні „прориватися" через зони ППО на малих та гранично малих висотах, коригуючи свій політ відповідно до команд з керуючого центру чи від бортового комп'ютера, малі за розміром, однак з потужними бойовими частинами, крилаті ракети на сьогодні є найбільш складною ціллю для будь-якої ППО.

Зазвичай крилаті ракети використовуються так званими потоками, коли в ударі з одного напрямку беруть участь кілька десят-

ків, іноді й сотень ракет. Вони ефективні також при проведенні „зіркових" налетів. Боротися з ними, на сьогодні, спроможні лише засоби ППО, які спеціяльно пристосовані для цього (багатоканальні ЗРК, винищувачі з чутливими радіолокаційними та оптико-електронними мірниками, РЛС із фазованими електронними решітками, а також швидкореаґуючі засоби маловисотної ППО типу ЗСУ-23-4, „Тунгуска" тощо). Без них система ППО безсила протистояти масованому та ешелонованому за напрямками та висотами удару крилатих ракет.

Яскраве свідчення цьому–натовська операція проти Юґославії. Система ППО СРЮ, яка була побудована в переважній більшості на одноканальних ЗРК радянського виробництва, просто не впоралася з одночасним ударом широкого спектру авіяційних засобів (від протирадіолокаційних ракет до керованих авіябомб), вагому частку яких становили саме крилаті ракети. Системі ППО Юґославії просто не вистачило швидкости реакції. Поступово нарощуючи інтенсивність та кількість повітряних ударів, натовцям вдалося досягти такого рівня інтенсивности, коли ППО Юґославії просто не встигало „відпрацьовувати" кожну ціль, вона так би мовити „заплуталась" у їхній кількості. А головним засобом підвищення інтенсивности та потужности якраз і стали крилаті ракети різних типів та модифікацій. Ця своєрідна повітряна навала примусила засоби ППО або „замовкнути", щоб уціліти (адже як тільки юґослави наважувалися виходити в етер, як туди прилітало декілька крилатих або протирадіолокаційних ракет натовців) або битися до свого повного знищення.

Загалом, не викликає сумніву той факт, що на сьогодні спроможність системи ППО боротися з крилатими ракетами є вагомим показником її боєздатности. Адже для цього потрібен цілий комплекс якостей: від справности бойової техніки до морально-психологічної стійкости та професійного вишколу особового складу частин і підрозділів ППО.

(„Народна армія")

Доповнення до статті „Українські недержавні марки в історії Братства 1-ої УД УА", ч. 2, 2002
Пропущено, що марки взяті з колекцій Мирона Головатого та Павла Гижки. За недогляд перепрошуємо.

Редакція

СВЯТО ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Від кількох років у Варшаві стало доброю традицією, що у День Збройних сил України (6 грудня) біля могил воїнів УНР, на польському Православному цвинтарі у Варшаві стоїть почесна варта Війська Польського, а представники українського (військовий аташе ген. М. Мельник) та польського генералітету до підніжжя пам'ятника кладуть квіти.

Фото Мирона Кертичака

У грудні 2002 р. після молебня, присвяченого українським воїнам, які боролися за свободу України та Польщі, відзначити День Збройних сил України та вшанувати пам'ять тих, які загинули в боротьбі за визвольну ідею України в різних кутках світу, прибуло духовенство як православне, так і греко-католицьке та представники української громади у Варшаві.

(„Наше слово")

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ КОНТАКТИ

Одним з пріоритетів двосторонньої співпраці є вивчення досвіду ВП у підготовці до вступу та реформування військової формації до стандартів НАТО. Польське міністерство допомагає українським військовикам, ділиться набутим досвідом. У цьому контексті організуються робочі зустрічі, семінари, практичне демонстрування своїх досягнень. Сьогодні українсько-польська військова співпраця: в міністерствах, штабах, логістичних, розвідувальних органах, в сухопутних військах, у військово-морських чи у військово-повітряних силах. Співробітництво охоплює також військові музеї, куль-

турні військові заклади, організації, участь в музичних фестивалях, історичних подорожах, організації духовного і патріотичного виховання військовослужбовців, капелянську службу.

«УКРПОЛБАТ»

Після закінчення війни в Косові в 1999 році з країни виїхало більше 200 тисяч сербів. Нині багато з них перебувають в Македонії, Сербії, Чорногорії. Повернення біженців на батьківщину нині досить проблематичне. Більшість районів в Косові контролюється партизанами з Македонії або взяті під контролю Албанії. У 1999 році зі складів албанської армії зникло понад 200 тисяч одиниць зброї, чимало якої нині „розгулює" і в Косові–за деякими оцінками близько 180 тисяч. У складі багатонаціональних сил КФОР миротворчу місію в Косові виконує українсько-польський батальйон „Укрполбат".

Історично суттєвою є ідея утворення спільних українсько-польських підрозділів. Перший польський підрозділ, згідно з домовленістю з 1995 р., почав створюватися в прикордонному районі Львів-Перемишль, на базі Прикарпатського та Краківського військових округів. У квітні 1998 р. завершено формування українсько-польського батальйону, який нараховує більше 740 осіб. У цьому ж році УЛРПОЛБАТу вручено бойовий прапор. На одній стороні полотнища у вінку розміщено Тризуб, а в національних вінках–герби Львова, Яворова, гетьмана Петра К. Сагайдачного і Прикарпатського військового округу. На другій стороні–Герб РП, а в національних вінках герби Кракова, Перемишля, Яна К. Ходкевича та 14 тбр.

Батальйон має формуватись особовим складом у рівних пропорціях–50 на 50. Нині дві третини батальйону комплектуються польськими військовослужбовцями. Нині батальйон вже не двосторонній: до його складу входить ще й чота литовських вояків.

„Укрполбат" є однією з найчисельніших частин серед багатонаціональних сил КФОР, якій відведено найбільшу „зону відповідальности". Наприклад, сюди входить шістдесятикілометровий відрізок кордону, який розділяє Косово і Македонію, два державних прикордонних пункти пропуску, населені пункти, де мешкають як албанці, так і серби.

Всі завдання командування багатонаціональної бриґади „Схід", до складу якої входить „Укрполбат", були виконані у повному обсязі (пошук зброї на території Косова особовим складом батальйону керівництво бриґади визнало як один з кращих).

„Укрполбат" є прикладом співпраці країни–члена НАТО та країни–партнера Альянсу. Цей батальйон для України є мостом для вступу до Альянсу. Для світу нині „Укрполбат" без перебільшення є взірцем.

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМ ЗС УКРАЇНИ

Західні експерти вважають, що хронічний брак фінансування української армії є головною перешкодою на шляху її реформування.

UNIAN Як заявив в інтерв'ю українській службі Бі-Бі-Сі редактор видання з питань безпеки країн СНД та Росії, що входить до James Information Group, Алекс Ватанка, Україна має одну з найбільших армій у колишньому соціялістичному блоці, а витрачає 80-90% усіх коштів, спрямованих на оборонні цілі, лише на утримання особового складу військ. Таким чином, на модернізацію та реформування армії лишаються мізерні кошти.

За нормами НАТО, витрати на оборону мають становити 2% від ВВП, нагадав А. Ватанка: „На папері Україна обіцяла витрачати 3%, але насправді витрачає вдвічі менше. Але це не так вже й погано. Балтійські країни, які хочуть вступити до НАТО, лише нещодавно досягли показника у два відсотки, донедавна витрачавши лише один". Проте, питання витрат на оборону не є головною перешкодою, яка тримає Україну на відстані від НАТО. „Головна перешкода–політична за природою"–вважає А. Ватанка.

Британський експерт наводить порівняння, що Польща виділяє на підтримку свого 214-тисячного війська у 8 разів більше, аніж Україна, Збройні сили якої більші за польські.

Проте сьогоднішній стан української армії має об'єктивні причини. Йдеться про стартові умови, з яких Україна починала розбудову власних сил 1991 року, не маючи свого Міністерства оборони, свого Генштабу, централізованої системи.

Та й географічно, якщо б Україні довелося виконати стандарти НАТО щодо контролю кордонів, її завдання ускладнило б те, що їй не надто пощастило на стабільних сусідів.

* * *

Міністер оборони України генерал армії Володимир Шкідченко на засіданні Верховної Ради під час проведення Дня Уряду 12 листопада 2002 р. доповів: „На кінець року чисельність Збройних Сил становить 389 осіб, в тому числі 295,5 тисячі військовослужбовців".

* * *

Голова Комітету з питань національної безпеки та оборони Верховної Ради Борис Андресюк з нагоди зустрічі з словацьким міністром оборони Йозефом Станком повідомив, що з 1999 року Верховна Рада України прийняла понад 60 законів, які становлять законодавчу базу діяльности Збройних сил України, зокрема закони „Про Збройні сили", „Про загальнообов'язкову військову службу".

За оцінками західних фахівців, ухвалені закони відповідають европейським стандартам. Схвалена президентом програма реформування Збройних сил до 2005 року передбачає скорочення чисельности ЗСУ. Цю чисельність пропонується скоротити на 25 тис. осіб. Головною перешкодою реформам в армії є недостатнє фінансування. Основними завданнями реформи є створення нечисленних добре укомплектованих і оснащених високоточною зброєю Збройних сил, а також соціяльний захист військовослужбовців і осіб, які закінчили військову службу. Крім того, згідно з програмою реформування, до 2005 року на контрактну основу плянують перевести до 30% військовослужбовців, до 2010 року–не менше ніж 50%, а до 2015 року–всіх без винятку.

„КОЛЬЧУГА"

Багато політичних „неприємностей" зазнала Україна на міжнародному форумі оскарженнями, що вона продала Іракові недозволені радарні системи „Кольчуга". Це ніби мав підтвердити президент Кучма в розмові, яку таємно записав на плівці майор Мельниченко. Уряд України відкинув ці оскарження і навіть прийняв англо-американську делеґацію експертів, яка приїхала розслідити цю справу. Делеґація нічого „не викрила" й не зовсім задоволена від'їхала. Чому так багато галасу спричинила радарна система „Кольчуга"?

„Кольчуга"–це мобільна протиповітряна радарна система. Вона тим характерна, що коли відкриє ворожий літак у своєму обсязі дії, не подає жодного сиґнау, як звичайні радарні системи, залозі ворожого літака, яка не свідома, що їхній літак викритий і в тому небезпека, навіть для американських суперлітаків „Стелс". Тому американці хочуть конче довідатися про цей секрет, а Україна не готова поділитися своєю таємницею.

Україна теж не дала підтверджених посвідок від отримувачів проданих „Кольчуг".

„Кольчуги" продукувала Україна від 1985 року. Крім Росії, системи закупили Китай і, диво з див, Етіопія.

ТЛІННІ ОСТАНКИ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА, ДМИТРА ВІТОВСЬКОГО І ЮЛІЯНА ЧУЧМАНА ВЕРТАЮТЬСЯ НА БАТЬКІВЩИНУ

17 жовтня 2002 р. в каплиці на цвинтарі Святої Ядвіґи в Берліні відбулася церемонія прощання з тлінними останками видатних діячів Західно-Української Народної Республіки–президента (1918-1919) ЗУНР Євгена Петрушевича і міністра оборони в уряді Петрушевича, військового керівника листопадових подій 1918 року у Львові полковника Дмитра Вітовського та його ад'ютанта Юліяна Чучмана. В минулі роки Посольство України у ФРН, за дорученням Міністерства закордонних справ, разом з представниками української громади Берліну, забезпечувало впорядкування могил Є. Петрушевича та його сподвижників. Священик Української Греко-Католицької Церкви о. Ярослав Москалик відправив у каплиці цвинтаря Панахиду, на якій були присутні дипломати Посольства України у ФРН, представники берлінського сенату та української діяспори.

Ініціятором перепоховання було Братство охорони воєнних могил „Броди-Лев" з Нью-Йорку. Воно ж оплатило всі процедури, пов'язані з перенесенням тлінних останків, які виконала німецька ритуальна фірма „Ґрінайзен".

У своєму прощальному слові Посол України Анатолій Пономаренко сказав: „Євген Петрушевич назавжди увійшов в історію, і в наші серця, видатним політичним діячем українського народу, державотворцем. Юрист за освітою, в 1910 році на чолі Української парляментської Репрезентації у Відні він рішуче обстоював українські інтереси в сеймі та парляменті. У 1917 році став речником прагнень галицьких українців до національного самовизначення. Для вирішення долі українських земель Австро-Угорщини скликав 18 жовтня 1918 року до Львова Українську Конституанту (загальні збори українських суспільно-політичних діячів Галичини і Буковини), що перетворилися на очолену ним Українську Національну Раду, яка 13 листопада 1918 року проголосила створення на українських землях Австро-Угорщини незалежної держави–Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР).Президентом ЗУНР і став голова Національної Ради Євген Петрушевич.

1 грудня 1918 року державний секретаріят ЗУНР уклав з директорією УНР договір про злуку обох українських держав в одну дер-

жавну одиницю. 22 січня 1919 р. було проголошено акт об'єднання століттями відірваних одна від одної частин єдиної України. Це об'єднання тоді не вдалося повністю провести в життя... Але ЗУНР стала прикладом українського державного правопорядку, що ґрунтувався на розумному гуманізмі й поступовому утвердженні демократичних засад у суспільстві. Громадській толерантності і шляху до згоди сприяло те, що всі основні політичні сили зуміли об'єднатися в національній коаліції.

Після державної катастрофи у листопаді 1919 року Є. Петрушевич оселився у Відні, де створив уряд, який при підтримці краю боровся на міжнародній арені за успішне вирішення галицької справи. В 1923 році він виїхав до Берліну, щоб вести дипломатично-пропаґандиську працю на користь Галичини перед міжнародними колами вже особисто. Не зрікаючись своїх поглядів, Є. Петрушевич провів останні роки життя в скрутних матеріяльних обставинах у Берліні, де й помер в 1940 році. Він заповів нам обстоювати і утверджувати суверенну Українську державу. Ми пам'ятаємо про це, високо цінуємо Є. Петрушевича і інших діячів того періоду. Ми вдячні усім представникам української громади в Берліні, які в силу своїх можливостей доглядали за могилою Є. Перушевича, а також займалися реставрацією могили „Українських офіцерів" на цьому ж цвинтарі, де були поховані засновник збройних сил ЗУНР–Української Галицької Армії, згодом міністер оборони в уряді Петрушевича полковник Дмитро Вітовський та його ад'ютант Юліян Чучман, які загинули смертю героїв за волю України в серпні 1919 року".

Полк. Дмитро Вітовський (1887-1919) сотник в Леґіоні УСС, здійснив 1 листопада 1918 року державний переворот проти австрійсько-польського панування і передав владу Народній Раді Західно-Української Народної Республіки. Спершу він був головнокомандувачем збройних сил ЗУНР, а опісля–міністром військових справ. У травні 1919 року був членом мирової делеґації ЗУНР у Парижі. Повертаючись звідтіля, загинув разом зі своїм а'ютантом Юліяном Чучманом в літаковій катастрофі 4 серпня 1919 року під Ратібором в Сілезії. Літак був обстріляний, загорівся і впав.

Складними виявилися долі парляментарів, державних і військових діячів ЗУНР. Але їх помисли і прагенння не забуті. Пам'ять про славні звершення вірних синів України, що віддали своє життя в ім'я вільної Батьківщини, передається наступним поколінням. Їх мрії втілюються в сучасній соборній Україні.

Юрій ФЕРЕНЦЕВИЧ

ЛЬВІВ. Серед подій, котрі 1 листопада відбулися у всій Галичині, найважливішою стало перенесення тлінних останків провідників Західно-Української Народної Республіки до Пантеону Слави Личаківського цвинтаря. В день відзначення 84-ої річниці Листопадового Чину у Львові перепоховано Президента ЗУНР доктора Євгена Петрушевича, сотника УСС, а згодом полковника УГА, Державного секретаря військових справ ЗУНР Дмитра Вітовського та його ад'ютанта четаря УГА Юліяна Чучмана.

Прийшли члени багатьох громадських організацій, духовенство, представники влади, військовики, громадськість Львова.

Після Панахиди, котру відправив Владика Гліб Лончина, промовляли міський голова Львова Любомир Буняк, заступник голови львівської Обласної державної адміністрації Володимир Мельник, онука Д. Вітовського Анна Ґенсен, яка приїхала зі сестрою Славою з США. Вона читала звернення від матері Надії Вітовської-Микитей, доньки загиблого творця ЗУНР. Звучали слова подяки тим державним і недержавним установам і об'єднанням, окремим особистостям в Україні та за її межами, завдяки яким відбулася ця важлива подія. Промовляла й племінниця Ю. Чучмана Філомена. Вона пригадала, як у 1950 році в їхній дім увірвалися енкаведисти, вчинили погром. Шукаючи компромат, відібрали рідкісні фотографії, газетні публікації про катастрофу з літаком і похорон у Берліні, багато іншого. Потім засудили її та брата на 25 років, заслали у Магадан.

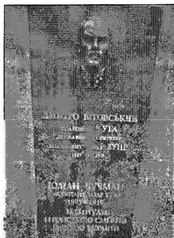
На завершення говорив ветеран дивізії „Галичина", член управи

Внучка Д. Вітовського А. Ґенсен і представник Братства „Броди-Лев" Ю. Ференцевич.

Вінок Братства „Броди-Лев" – несуть колишні дивізійники М. Бендина та Я. Бачинський.

Стіна пам'яті на Личаківському цвинтарі, в крипті якої поховано полк. Д. Вітовського і Ю. Чучмана

Процесія з вінками від родин, українських державних установ, консульства Польщі у Львові, Пласту, Братства „Броди-Лев", громадськости.

Братства охорони воєнних могил Юрій Ференцевич. Він привітав присутніх від Пласту, адже сам є активним його членом, свого часу очолював крайову організацію у США, був у Головному проводі і від Братства „Броди-Лев", яке зайнялося віднайденням, упорядкуванням і опікою могил українських вояків в Австрії, Італії, Німеччині, Польщі. Цьому Братствові, створеному колишніми вояками 1-ої Дивізії УНА у США 50 років тому, завдячуємо в упорядкуванні поховання дивізійників неподалік Золочева на Львівщині, у спорудженню могили-кургану під Крутами та встановлення пам'ятника під Базаром. Ю. Ференцевич розповів про те, як відбувалося перенесення тлінних останків наших славних синів з берлінського цвинтаря св. Ядвіґи в Україну, дякував усім, хто сприяв на цьому шляху. Праця Братства не завершується. В майбутньому українська земля стане місцем останнього спочинку Головного отамана Симона Петлюри, гетьмана Павла Скоропадського, полк. Євгена Коновальця, полк. Андрія Мельника, Степана Бандери, ген. Петра Григоренка і Павла Шандрука та багатьох інших.

Для початку ритуалу урочистим маршем пройшла тисячна колона пластунів. На завершення, під звуки духового оркестру Західнього оперативного командування, урочистем маршем пройшов підрозділ почесної варти. Звучить гимн України, тричі салютують військовики, прах д-ра Євгена Петрушевича, полк. Д. Вітовського, чет. Ю. Чучмана огортає рідна земля. Назавжди.

Юрій ЛЕСЬКІВ

Валентина ЖМУРА

ПОКИ СОНЦЕ ЗІЙДЕ

Сьогодні ми вшановуємо всіх, хто став у лави Української Гельсінкської Спілки, відновленої після хвилі репресій майже 15 років тому–у березні 1988 року. А серед них й нашого ветерана–українця родом із Звенигородщини Володимира Мазанова. Та трохи історії.

1976, листопад–утворено Українську громадську групу сприяння виконанню Гельсінкських домовленостей. Один із засновників Групи–Л. Лук'яненко. Майже всіх членів Групи згодом репресовано, четверо з них–Ю. Литвин, В. Марченко, і наші земляки–донбасівці О. Тихий та В. Стус–загинули в радянських концтаборах для політичних в'язнів.

1988, березень–утворено Українську Гельсінкську Спілку (УГС). Її головою обрано Левка Лук'яненка, який на той час ще перебував на засланні в Сибіру. З 1989 р. УГС перейшла до відкритої пропаґанди ідеї незалежности України.

1990, 29-30 квітня–на базі УГС створено Українську республіканську партію. Головою партії обрано Л. Лук'яненка. Партію зареєстровано 5 листопада 1990 року Мінюстом України першої з політичних партій українського спрямування в УРСР.

2002, 21 квітня–відбувається II-й етап III З'їзду Української національної партії „Собор" та II етап XII З'їзду УРП, на яких ухвалюється рішення про об'єднання двох партій.

2001, 10 липня–УНП „Собор" та УКРП проголошують утворення виборчого блоку „Форум національного порятунку" (згодом–Блок Юлії Тимошенко).

ПРОХАННЯ

Ми в Донецьку навіть в бібліотеці Українсько-Канадського Центру тепер не одержуємо „Вістей комбатанта"; останні номери за 1995 рік. Бібліотекарка Українсько-Канадського Центру в Донецьку (вул. Артема, 84) Людмила Мечалова, вона ж голова ДОО ім. Олени Теліги, дуже просить кол. вояків дивізії „Галичина" надіслати номери „Вістей комбатанта" за 1996-2002 роки. Адреса бібліотеки: Українсько-Канадський Центр, вул. Артема, 84, 83055 Донецьк, Тел. (062) 335-0179; dob@library-donetsk.ua

Валентина ЖМУРА

Володимир МАЗАНОВ

ДО ІСТОРІЇ ДОНЕЦЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНКСЬКОЇ СПІЛКИ

Донецьку організацію Української Гельсінкської Спілки було створено 22 квітня 1989 року В'ячеславом Чорноволом. Подіям, що передували цьому, а також самим установчим зборам Донецької УГС цей розділ моїх споминів.

Без перебільшення скажу, що знайомство з В'ячеславом Чорноволом змінило моє життя. Чому саме? А тому, що стояв я не на одинці, як раніше, а спираючись на підтримку такого знаного борця за вільну Україну, зрештою, під його керівництвом, почав вести боротьбу проти радянської деспотії.

1988 року я гостив у свого рідного брата Славгородського Петра в селі Бужанка Лисянського району, що на Черкащині. Якось нас запросив до себе в село Ґусакове Звенигородського району Михайло Іванченко–письменник і художник, великий патріот України, колишній політв'язень. Михайло виявився дуже цікавою і приємною людиною. Саме завдячуючи йому ми з братом і познайомилися з рідними В'ячеслава Чорновола (батьком і сестрою). Це було в селі Вільховець, де вони проживали. Якось під час відвідин Іванченка у нас зайшла розмова про В. Чорновола, і я сказав, що незважаючи на всі глушилки добре поінформований про Чорновола і пишаюся його мужністю і патріотизмом. У відповідь на це Михайло повідомив нас, що за сім кілометрів від Ґусаковки проживає сім'я Чорновола (батько і сестри). Ми з братом загорілися познайомитися з ними і запевнити їх, що ми прибічники і однодумці В'ячеслава і готові разом з ним активно допомагати йому у святій справі боротьби за волю і незалежність України.

Другого дня ми з братом заїхали у село Вільховець і незабаром знайшли хату Чорноволів. Заглянули і побачили сивочолого чоловіка. Я намагався потиснути йому руку і висловити щирі слова подяки за чудового сина. Проте він зустрів нас насторожено. Очевидно досвід підказував йому бути обережним. Але сестру В'ячеслава нам вдалося переконати, що ми приїхали заради знайомства з відомим політв'язнем з тим, аби підтримати його морально і всяко допомагати у нелегкій справі. Брат Петро на Черкащині, а я в Донецьку мали окремі помешкання з телефоном (до того ж проживав я один), що було дуже зручно і конспіративно за тих умов, в котрих вів боротьбу Чорновіл.

Батько ж, вислухавши нас сказав: „Що в Мордовію захотіли?"

Сестра все ж таки вирішила допомогти нам і показала фото брата, повідомивши, що саме сьогодні В'ячеслав з сином Тарасом і друзями приїздять з Києва погостити до рідні і що можна зустріти їх на автостанції в Звенигородці. Не гаючи часу, ми одразу ж поїхали туди.

Хвилювалися сильно. По-перше, як розвіяти його цілком логічну підозру. Адже, не секрет, що в оточення В'ячеслава намагалися проникнути як агенти КДБ, так і просто випадкові люди. Нас же він абсолютно до того дня не знав. На автостанції в Звенигородці я побачив у однієї жіночки повен кошик квітів і таки умовив її продати мені ці квіти, щедро заплативши за них.

Та ось підійшов автобус „Київ-Звенигородка". Уважно вдивляємося. Бачу схожий чоловік, що бачили на фото. Відпускаю його від натовпу і питаю його ззаду: „Вибачте, Ви Чорновіл?". Він різко повертається і різко відповідає: „Так! А що?". Тоді я передаю йому оберемок і кажу: „Це Вам від нас з братом, ваших земляків і однодумців, котрі завжди готові бути разом з Вами і назавжди". У відповідь він приємно посміхнувся. Так розпочалося наше знайомство і приємна довга розмова. На відстані стояли його син Тарас і декілька жіночок. В'ячеслав пояснив, що то дружини політв'язнів і він привіз їх трохи відпочити. Я розповів про себе, що я офіцер у відставці і що за рік до пенсії за свої сміливі погляди та переконання і непохитну принциповість у поглядах на беззаконня в країні після багаторічного переслідування був звільнений. Це була помста за мою постійну критику керівництва на партзборах. Партквиток свій я відіслав у Москву в ЦК 1982 року. В кінці нашої розмови я запросив В'ячеслава до себе в Донецьк, коли він забажає потрібним. Після цього ми попрощалися з ним, проводили його на автобус до Вільховець і поїхали додому до брата.

А 20 квітня 1989 року до мене зателефонував відомий правозахисник Василь Барладяну і запитав мене чи зможу я завтра прийняти його друга зі Львова. Я відразу зрозумів, що мова йде про В. Чорновола і я звичайно з радістю сприйняв цю приємну звістку. Наступного дня, 21 квітня, В'ячеслав Чорновіл уже був у мене, переночував, а 22 квітня до мене стали з'їжджатися люди з різних міст Донецької області, аби організувати на Донеччині філію Української Гельсінкської Спілки. З прибулих я особисто знав лише Гребенюка Григорія. Я на правах господаря приймав прибулих. Зібралося вже десь більше 10 чоловік.

Раптом пролунав наступний дзвінок і я пішов відчиняти двері, міцно зачинивши за собою ще одні двері, які ведуть з коридору до

кімнати, аби небажаним, неочікуваним гостям не було з коридору видно і чути тих, що знаходились у кімнаті. Ланцюжка у мене на дверях на той час не було. Я, міцно зачинивши за собою двері в кімнату, відчиняю двері до квартири і бачу, що уся площадка і вниз по сходах заповнена приблизно 20 молодиками, чисто одягненими, рослими. На чолі молодиків чотири особи старшого віку, підстрижені по-військовому. Я насторожився і зле питаю: „Хто такі?" У відповідь чую: „Міліція!" Але всі чомусь в цивільному. Вимагаю у них посвідчення і підставляю ногу під двері, аби стримати непрошених і небажаних „гостей", та вони гуртом навалилися на вхідні двері так, що я був вмить відкинутий і затиснутий в коридорі і розп'ятий трьома молодчиками, один з яких міцно затиснув мені рот і перший, старший за віком, наніс мені серію міцних ударів в живіт. Після цього почалася активна екзекуція. Перші вскочили до кімнати, а інші змагалися, хто сильніше і дошкульніше мене вдарить. Я зрозумів, що мені кінець, бо мене схопили за горло і закрили рот і ніс, і я, відчуваючи що зараз задавлюсь, напружився з усіх сил і вирвав рота, щоб схопити ковток повітря, і щосили закричав: „Банда!" і злочинці якось розгубилися від мого крику, і я вирвався з цупких обіймів, вскочив у кімнату і заволав: „Санкцію прокурора! Прокурора сюди! Банда і злочинці!" Старший за віком показує мені червоне посвідчення. Я кричу: „Не бачу без окулярів", вихоплюю у нього посвідчення і передаю В'ячеславу Чорноволові, котрий бере і записує собі всі дані з посвідчення, зачитує вголос: „Заступник начальника УВС Донецької області, полковник міліції Варака".

Я вихоплюю у них з рук посвідчення, передаю Чорноволу, а він, недавно звільнений з ГУЛАҐу політв'язень, за котрим по п'ятам цілодобово слідкують КГБ і міліція, по-діловому знайомиться і записує собі в записник цікаві дані високопосадових осіб (Тимохін, Холодов, керівництво УВС Донецька і області), керівників найбільш злочинної в СРСР Донецької області, де кожен п'ятий колишній радянський зек.

На столі Чорновола легенько прикритий рушником лежав його диктофон, який записував мої рішучі вимоги до представників УВС. Керівники злодійського вторгнення до моєї оселі тепер почувались незручно, тим більше, перед натовпом своїх підлеглих, котрі розгублено дивились, як керівники якось намагались щось пояснити, як злочинці спіймані на гарячому.

Не отримавши від них переконливих пояснень (санкції на арешт чи обшук у них тим більше не було), я заволав: „Ґеть звідси банда! Ґеть злочинці!" Мій крик змусив їх покинути приміщення, а тим ча-

сом хтось викликав до мене „швидку". Убралися вони як побиті собаки. Без сумніву, це був перший випадок, коли „доблесні чекісти" получили від ворот поворот і пригнічені, нічого крім ганьби для керівництва УВС, не отримавши, не виконавши завдання генерала Недригайла, похнюпивши голови, вони були змушені позорно звільнити мою оселю.

У лікарні, куди мене супроводжував член УГС Дмитро Романюк (лікар за фахом), переляканий лікар побачивши моє тіло в синцях, таки видав мені довідку „Легкі тілесні ушкодження без розладу здоров'я" та скрізь забинтував мене так, що я ледь дихав. До речі, в лікарні вже знаходився якийсь слідчий з міської прокуратури. Ми з Романюком невдовзі повернулися додому. А там продовжувались збори, які вів В'ячеслав Чорновіл.

Головою Донецької філії УГС було обрано давнього борця за незалежну Україну Григорія Гребенюка. Мене ж обрано до складу керівництва філії. Під кінець всі присутні сфотографувалися біля під'їзду мого будинку. На фото я так і стою весь в бинтах поруч з В. Чорноволом.

По завершенні зборів нас запросив до себе в гості бувший політзек і старий знайомий В'ячеслава Чорновола–Пшеничний. Під час дружньої розмови я сказав господарям: „Ви і не здогадуєтеся, кого Ви сьогодні гостинно приймаєте. Скоро ім'я Чорновола знатиме уся Україна. Ви будете гордитися тим, що він був у Вас гостем". „Та що Ви таке кажете"–обурився на мене В'ячеслав Чорновіл.

Я зрозумів, що ця людина не гониться за славою та популярністю. Для неї головне справа визволення України.

Після усіх тих подій, бурхливих і радісних для мене, я навіть не звертав уваги на біль, що глухо прошивав моє тіло. Пізно вночі ми повернулися до мене. В'ячеслав Чорновіл відразу кинувся телефонувати до Львова, аби дізнатися як пройшов несанкціонований мітинг, який до речі провадив його син Тарас. Але зв'язку не було. Ось тоді я відчув страшенний біль, але все ж не відпускав В'ячеслава дзвонити з автомату. Просив, щоб не ходив сам, а зачекав мене (важко було навіть одягнутися через біль). Та гарячий В'ячеслав Чорновіл вискочив з квартири та швидко побіг вниз. Пройшло хвилин 20 поки він повернувся сумний і схвильований і став мовчки роздягатись до сну. Я не впізнав його, де поділась його веселість, грайливість, постійні жарти. Він мовчав.

Олександр КУЧЕРУК

«БАЖАЮ ЩЕ РАЗ ПОСЛУЖИТИ МОЇЙ БАТЬКІВЩИНІ...»

(Генерал Андрій Шкуро і Організація українських націоналістів)

Серед історичних матеріялів, що зберігаються в архіві Організації українських націоналістів у Києві, виявлено два цікаві документи, датовані серпнем 1941 р. Перший з них–офіційний лист-звернення командира кубанської козачої дивізії генерал-хорунжого Андрія Шкуро до голови Проводу українських націоналістів Андрія Мельника, де стверджується готовність козаків „стануги під прапори організованого українського націоналізму" і йти визволяти Україну. Другий документ–„Важніші дані про моє життя й працю"–це власне автобіографія генерала.

У час, про який ідеться, на Балканах, у Юґославії[1] і зокрема в Хорватії, жила значна кількість українців (русинів). Перші українці з'явилися тут наприкінці XVIII століття, а в XX столітті внаслідок кількох хвиль еміґрації в Королівстві сербів, хорватів і словенців їх було близько 40 тисяч. Перед Другою світовою війною прибулі сюди члени Організації українських націоналістів активізували громадсько-культурне життя в середовищі місцевих українців.

Після закінчення громадянської війни в Росії і остаточної перемоги більшовиків, тут осіла велика російська антибільшовицька еміґрація. Більшість її становили солдати й офіцери білого російського війська, які прибули сюди головно через Крим, Туреччину та Болгарію. Стосунки між українською і російською еміґраціями в Юґославії, як і в інших країнах, були складними. На них проецювалася недавня боротьба українців за самостійну українську державу, а росіян–за збереження „єдіной і нєдєлімой" Росії. При цьому слід зазначити, що в складі вояків білої російської армії значний відсоток становили українці з усіх просторів колишньої Російської імперії, зокрема з Кубані. До них належав і А. Шкуро.

Публікована тут його автбіографія–характерний документ часу. У ньому, крім іншого, відбилися тодішні настрої еміґрації, трактувалися завдання біжучого моменту, що ґрунтувалися на переконанні у швидкому розгромі німецьким військом Радянського Союзу.

Андрій Шкуро
генерал-поручник Кубанського козацького війська
Адреса: Панченко, вул Г. Ґерінґа, 40.
Важніші дані про моє життя і працю:

Родився я 7 лютого 1887 р. у Катеринодарі на Кубані. Мій рід походить із Запорізької Січі (вільних козаків України з XIII століття).

В початку XVII століття були мої предки отаманами запорізьких козаків і за їхнім іменем названо один курінь „Шкуринський", а на Кубані одну станицю „Шкуринська".

Мій пращур переселився з наказу цариці Катерини з другими запорізькими козаками в р. 1796 на Кубань, де запоріжці заселили теперішні свої чорноморські станиці.

Я скінчив кадетський корпус в Москві.

В часі ферій[2] 1904 р. відійшов я зо своїм полком як охотник на російсько-японську війну, де мене відзначено воєнним хрестом св. Юрія.

В р. 1908 брав я зо своїм полком участь в поході на Персію в цілі здушення повстання племені махсевен в районі Тавриза.

У світову війну я увійшов як командант сотні (ескадрону).

У вересні 1914 р. нагороджено мене золотою шаблею св. Юрія[3] за кінний герць моєї сотні на стежі проти 8 гусарського гонведського[4] полку в поході за Красноставом при виході на р. Сян в Галичині.

В р. 1915 на мій власний внесок іменовано мене царським указом за команданта кінного відділу з окремим завданням, з котрим-то відділом зробив я рейд в запіллі мадярської армії й у аванґарді терської козачої дивізії вийшов в мадярську рівнину через Карпати аж до Мармораш-Сигіту.

В р. 1916 мене авансовано до ступення підполковника, а в лютні 1917 р. іменовано мене командантом другого лінійського кубанського полку.

В Першій світовій війні був я три рази ранений та відзначений усіма орденами до ордена св. Володимира III степеня включно[5].

Революцію я не признав і присягу Тимчасовому урядові не зложив, але в квітні 1917 р. з власної ініціятиви приступив я зо своїм кінним відділом до генерала Баратова, команданта експедиційного корпусу в Персії, де я як командант кінної бриґади перейшов від Ензелі через Гамадан, Сенну Керманшах–на шляхові в Багдад.

У серпні 1917 р. в боротьбі в Ґаранському просмикові[6] біля міста Сенне в персійському Курдистані відзначено мене старшинським хрестом, але це відзначення революційним комітетом я відмовився прийняти.

Початком 1918 р. пробився я зо своєю бриґадою через большевицькі відділи в Даґестан на Кубань, де я розв'язав свою бриґаду, а з малою часткою старшин і козаків ховався в горах і лісах Північного Кавказу.

Коли почався корніловський добровольчий похід проти большевиків весною 1918 року в районі Ваталь-Пашинського уділу й околиці П'ятигорська, я підняв повстання кубанських й терських козаків. Зачав я це повстання з 2 старшинами і 7 козаками, а після двох тижнів я вже мав 20 тисяч

козаків.

В літі 1918 року зайняв я після боїв з червоними город Ставрополь і з'єднався з Добровольчою армією генерала Денікіна, що в ній я авансував на генерал-майора й де мене іменовано командиром кубанської козачої дивізії.

У грудні 1918 р. дістав я приказ пробитись з двома сотнями крізь большевицький фронт біля станиці Новикоміської й двигнути повстання тамошніх козаків. Це завдання я виконав і після двох тижнів сформував кінну козачу дивізію і пішу пластунську[7] бриґаду, з якими вичистив від большевиків Північний Кавказ до города Грізний.

В лютні 1919 р. вислано мене з моєю дивізією у Донецький басейн в часі відвороту Добровольчої армії, де я з власної ініціятиви пробив фронт большевиків із моєю кінною групою, зложеною з двох козачих дивізій, пішов у запілля червоних, на протязі 10 днів вичистив цілий Донецький басейн і увійшов на територію України. За цей продор[8] авансував я до генерала-поручника й мене іменовано комендантом III кінного корпусу, що з ним я побив большевицькі відділи в Україні і зайняв Катеринослав, Кременчук, Єлисаветгород і Полтаву, після чого я розбив банду Махна біля Гуляйпілля. Відтак мене перекинули в район Харкова, що його вже евакуйовано під напором большевиків. Зібравши корпус в районі Білгорода, вдарив я на тилах большевицьких армій, що наступали на Харків у складі коло 60000, розбив це військо й захопив у полон майже цілі 8 і 13 совєтські армії (в цьому мені помогли московські офіцери, що були в штабі цих же армій). Після цього я відпустив домів усіх полонених червоноармійців, а жидів і комуністів дав повісити.

Зараз після цього вислала мене верховна команда на поміч донській групі генерала Мамонтова, що пробилась аж до Тули, але там була окружена.

В цілі переведення цього завдання пробив я червоний фронт коло Воронежа, розбив червоні групи, що окружили генерала Мамонтова і з'єднався з ними.

У вересні 1919 року з 6 тисячами козаків зайняв я після боїв Вороніж, де я прийняв приказ верховної команди прямувати на Москву.

Біля Козлова (на південь від Рязані) наткнувся я на новосформовану совєтську кінну армію Буденного в силі 24 тисячі шабель, що її вислано проти мойого відділу. В тяжкій боротьбі, відбиваючи його навалу, я відступав до Дону. У цих боях мене ранено й тому мене евакуйовано. Після відвороту добровольчого війська в напрямі Ростова іменовано мене комендантом кубанської козачої армії, що з її частинами перейшов я у Крим, де їх підпорядкував генералові Вранґелеві.

В маю 1920 р. виїхав я у Царгород, а там у Париж.

За весь час еміґрації я брав активну участь в праці проти комунізму й проти совєтів.

В р. 1923 був я в Німеччині в Мюнхені, де вкупі з князем Аваловим був я на одних сходинах малої групи націонал-соціялістів під особистим пред-

сідництвом Адольфа Гітлера. Враження, що на мене зробив цей чоловік волі, було незвичайно глибоке й вже тоді я повірив, що на ньому лежить божеська місія спасти людство від жидівського комунізму.

Після повороту до Франції я виразно виявляв мої симпатії до Гітлера й до його руху й тому в році 1931 окремим декретом французької влади мене прогнали як гітлерівця й німецького аґента в Югославію.

Від р. 1931 я живу в Юґославії, де працював з групою моїх козаків на земельних роботах при будові залізниць, каналів, мостів і шляхів.

Цілий цей час я беріг у моїх козаків сильну віру в неминучу пропасть большевизму й почесний поворот в Батьківщину.

До ніяких політичних і суспільних організацій я ніколи не належав.

Подібно як за горожанської війни, коли я мав біля себе мої „вовчі сотні"–страх і трепет комуністів, так само й тепер остав я самленим і самостійним вовком і дотепер.

На цілій території Ліво- і Правобережної України, на Дону, Кубані, Тереку й Північному Кавказі добре знають і пам'ятають моє ім'я, ім'я генерала й його „вовчих сотень" як непримиримого борця проти жидо-комуністичної влади. Моє ім'я нарочно грізне між жидами й комуністами, для котрих я ніколи не мав змилування.

На протязі 21 літ еміґрації большевики на нікого стільки не нападали в пресі й радіо, скільки накидались на мене; та це було мені найбільшою нагородою.

І тепер, у вирішний час закінчення цієї боротьби я все ще повний снаги й енергії та бажаю ще раз послужити моїй Батьківщині й вкупі з побідницькими німецькими групами брати активну участь в оконечному знищенні жидо-комуністичної зарази у світі.

Андрій Шкуро своя рука[9].

Печатка:

Представник Українців у Незалежній Державі Хорватів, Заґреб

20. VIII. 1941 р.

Як бачимо з автобіографії А. Шкуро, незважаючи на те, що він був офіцером російських армій–царської, а потім Добровольчої (білої), у якій йому було надано звання генерала, усе ж таки не забув про своє українське походження. І власне українство (можливо, пробуджене на чужині) підштовхнуло його до вчинку, засвідченого другим документом.

У квітні 1941 р., після відновлення державної самостійности Хорватії, Українське представництво в Заґребі, очолюване тереновим провідником ОУН В. Войтанівським, отримало статус дипломатичної місії[10]. Основними напрямками роботи Представництва були опіка над українцями, формування самооборонних підрозділів в українських населених пунктах і підготовка до утворення культурної автономії українців.

На місцях постали органи самоврядування українського населення та загони самооборони. Одночасно за підтримкою хорватської влади розпочалися заходи щодо створення добровольчого Українського леґіону при хорватській армії. Спершу група заґребських студентів-українців зголосилася до студентського відділу. До нього плянувалося приєднати місцеві загони самооборони. Таким чином окреслювалася перспектива швидкого сформування українського полку, який передбачалося передислокувати на Батьківщину і включити до складу майбутньої армії незалежної України. Хорватський маршал С. Кватернік так висловився тоді стосовно будучини Хорватії і України: „Якщо не буде великої України, то нас (цебто Хорватію) сфашерують на шницлі!"[11]

Українське представництво мало у своєму розпорядженні близько 5 тисяч добровольців, з яких формувався полк чи як його ще називали–Український леґіон. Вояків одягли в хорватські військові однострої з українськими національними відзнаками. Полк одержав синьо-жовтий бойовий прапор, вояки склали присягу на вірність Україні.

Звістка про те, що в Хорватії формується український полк, який незабаром буде переміщений в Україну, дійшли до козаків генерала А. Шкуро. Незабаром у Заґреб, до Українського представництва прибули представники козацької дивізії, підрозділи якої використовувалися для охоронної служби на дорогах і залізницях у Сербії. Через них командирові дивізії генералу А. Шкуро було передано відозву голови ОУН А. Мельника від 6 липня 1941 р., у якій всі націоналістичні, державницькі сили закликалися до об'єднання і боротьби за відновлення української державности. Саме тоді і з'явилися обидва документи. Виявляється, генерал А. Шкуро, якого паплюжено радянською історіографією, а російською еміґрантською (білогвардійською) записувано у росіяни, залишався українцем, і коли настав час вибору він його зробив на користь України.

Рішення генерала А. Шкуро „ще раз послужити Батьківщині" підтримали й козаки. На жаль, нам не відомо, як у козацькому середовищі обговорювався заклик А. Мельника і як козаки прийшли до такого рішення, але в результаті було складено друкований нижче документ–своєрідний меморандум, підписаний генералом А. Шкуро та В. Войтанівським і надісланий голові ОУН.

Голові Проводу українських націоналістів у місці постою

Я, Андрій Шкуро, генерал-поручник Кубанського козачого війська,

зголошую готовність стати під прапори організованого українського націоналізму згідно з Вашим покликом з дня 6 липня 1941 р.

На це моє рішення вплинули оці обставини:

1. Часи, що їх тепер переживаємо, покладають на всіх українців обов'язок скупчення всіх творчих сил під одним проводом у боротьбі з відвічним ворогом Української Нації для виборення її суверенного державного життя в усіх її етнографічних границях. В цій боротьбі не може остати осторонь українське козацтво, як таке воно не може вести осібної якої-небудь акції.

2. Рішення козацької старшини на терені Сербії, що однозгідно заявило готовність повести козацтво визволяти Батьківщину з-під московсько-жидо-комуністичного режиму.

3. Жахливе положення козацтва в Сербії, виставленого на страшні переслідування з боку сербів, мовляв, ми винуваті, що Москва (біла й червона) не є в силі дати їм поміч.

У виду цього козача старшина й козацтво доручили мені повести на терені Незалежної Держави Хорватії переговори в справі включення козацтва до активної боротьби з московським большевизмом в складі української самостійної формації, а коли це неможливо, то в складі козачих частин в складі німецького або хорватського війська.

В усіх трьох випадках прохаємо, щоб під козацтвом з території бувшої Юґославії розумілося усіх козаків: кубанських, чорноморських, донських, терських, астраханських і других без огляду на їх народність, виходячи з заложення, що всі вичислені козаки представляють у всіх своїх станицях на Рідних Землях один національний в державному розумінні склад і тому непобажаним було б виріжнювати й розділювати їх на українців, москалів та інших инородців. Це побажання виправдуємо обставиною, що за весь час свойого перебування в Юґославії не визнавало себе козацтво членами руської нації, не визнавало компетенції руских правлений, а все й усюди признавало себе просто козаками.

В другому й третьому випадку (участь у складі німецького чи хорватського війська) є нашим безумовним бажанням вжити нас в операціях тільки на українських етнографічних територіях.

Про все це договорився я з Вашим уповноваженим представником у Незалежній Державі Хорватії і, складаючи Вам оцим мою чолобитню, підтверджую своїм власноручним підписом.

Слава Україні!

Загреб, дня 19. VIII. 1941.

Володимир Войтанівський, Представник ОУН у Хорватії.

Генерал-поручник Андрій Шкуро,

генерал-поручник Кубанського козачого війська

Німецькі чинники і в цьому випадку категорично виступили проти творення українських національних військових підрозділів і не дали своєї згоди на передислокацію українського полку з Хорва-

тії в Україну, натомість для командування полком послали якогось Панькова, який, за свідченням учасника подій Є. Мацяха, з наказу німецького командування „повів його у карні експедиції проти комуністичних партизанів"[12]. Згодом більшість вояків полку, що залишилися живими, були репресовані комуністичною владою Югославії. Так само зазнали репресій більшість членів ОУН, загинув В. Войтанівський з дружиною-хорваткою і сином, поручником українського полку.

Козацьку дивізію генерала А. Шкуро і далі використовували для охорони транспортних магістралей на території Югославії, а також у боротьбі проти комуністичних партизанських груп.

При кінці війни, у травні 1945 р., дивізія здалася в полон британцям, але ті, маючи таємні домовленості зі Сталіним, видали кубанців та інших козаків, що воювали на боці німців.

ПРИМІТКИ

1. Внаслідок геополітичних змін після Першої світової війни на Півдні Европи 1918 р. утворилася монархічна держава Королівство сербів, хорватів і словенців, з 1929–Королівство Югославія. У квітні 1941 р. країну окупували Німеччина та її союзники, тоді ж на території Хорватії, до якої згодом приєднано Боснію та Герцоговину, утворено незалежну хорватську державу в союзі з Німеччиною та Італією, що проіснувала до 1945 р.

2. Ферії–канікули, відпустка.

3. Йдеться про російську військову нагороду–іменну холодну зброю–шаблю з нанесеним на руків'я хрестом ордена Св. Георгія. У виготовленні такої зброї використовували дорогоцінні метали.

4. Гонведи–загальна назва угорських збройних сил у XIX-XX ст. (до 1949 р.).

5. Перед орденом Володимира III ступеня йдуть 6 орденів (за зростанням)–Станіслава III ст., Анни III ст., Володимира IV ст., Георгія IV ст., Станіслава II ст., Анни II ст. Нагородження орденом Володимира III ст. давало право на отримання спадкоємного російського дворянства.

6. Просмик–перевал.

7. Пластуни–особовий склад спеціяльних піхотних команд частин Чорноморського й Кубанського козачого війська у XIX–на поч XX ст.

8. Продор–тут військова операція в запіллі ворога.

9. Машинопис документа власноручно підписаний генералом А. Шкуро. Наявність у тексті численних галицьких елементів можна пояснити, очевидно, тим, що А. Шкуро, не володіючи українською мовою в її літературній формі, попросив представника ОУН у Хорватії В. Войтанівського чи котрогось із його співробітників-галичан, допомогти йому мовно оформити документ.

10. Мацяк Є, *Українці в Хорватії* // Організація українських націоналістів: 1929-1954.- [Б.м.], 1955.-С. 399.

11. Там само. -С. 401.

12. Там само. -С. 402.

ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНИЙ АЛЬМАНАХ, ч.3, 2001 р.

М. СТЕПИЧЕВ

ОПЕРАЦІЯ «КІНЕЦЬ ОТАМАНА ШКУРО»

Передруковуємо з незначним скороченням з „Голос Родины" ч. 34, 1988 р. статтю про схоплення генерала Шкуро у перекладі з російської мови.

Редакція

Армія, в якій перебував капітан-чекіст Соловйов, закінчила бойові дії в австрійському місті Ґраці. Перемога, весна настроювали на довгоочікуваний відпочинок, мирні заняття. Але Михайло Соловйов готовився до операції захоплення ватажків білогвардійських банд, що перейшли на службу до фашистів,–генерала Краснова, отамана Шкуро, командира „дикої дивізії" князя Султан-Гірея Клича, генерала-есесовця Панвіца...

Недалеко від Ґрацу знаходились репатраційні табори з пересильним пунктом. Вони гуділи, як вулики. Тут зібралися сотні тисяч переміщених осіб, військовополонених, залишки козацьких сотень. Ранками серед ринкового багатолюддя нерідко ходив невисокий, міцної статури чоловік в коричневій гімнастерці. Це був Соловйов. Він заводив розмови з колишніми в'язнями концтаборів, козаками.

–А ви самі звідкілля?–з цікавості якось запитав колишній кубанський козак, що посивів ча чужині.

–Ось шукаю побратимів.

–Хіба тут знайдеш? Вчора говорили, що Краснов появився, а сьогодні його вже бачили разом з Шкуро за сто миль звідси... Бояться вони ЧК, ось і снують туди-сюди.

Вечорами збирались чекісти, ділились спостереженнями, узагальнювали факти, а ранком капітан про все докладав начальнику відділу „Смерш" армії полковнику Федору Івановичу Окорочкову.

Радянські представники настирливо ставили питання про роззброєння військових загонів. „О, це небезпечно,–заперечували англійці.–Вони напиваються і стріляють". Під час переговорів зайшла мова про генерала Краснова, отамана Шкуро та інших. Всі наші спроби вияснити їх місцезнаходження не дали результату. Англійський представник заявив: „Якщо ми їх знайдемо, то, звичайно, передамо радянським військовим владам, як було домовлено".

На черговій зустрічі біля нашої місії появився новий англійський перекладач. Розговорились. Виявилось, що він родом з Полтави–Антоненко. Але його тут називали Ґалушка. Через нього намагались радянські представники дещо дізнатись:

–Господарі ваші ведуть розмови, а насправді скривають цілі

формування. Ви приховуєте білих генералів Краснова і Шкуро, а заявляєте, що хочете бути нашими союзниками і друзями. Не віриться щось...

–Та вони днями були в Ґлейздорфськім таборі...

І відразу зупинився, відчувши, що сказав зайве.

Соловйов, що цього разу їхав в кінці колони, надумав побувати в таборі, про який випадково проговорився Антоненко. Поїздка була надзвичайно небезпечна: всюди озброєні козаки. Ось і зупинка. Глянув капітан на водія–старшину Деєва. Той кинув погляд:

–Пора? Є відремонтувати двигун!

Зупинився і почав копирсатися в двигуні. Відразу машину оточила поліція на броньовиках і мотоциклах: що сталось? Соловйов, не виходячи з автомобіля, спокійно сказав:

–Щось зламалось в двигуні. Можете їхати вперед.

І англійці поїхали, а чекісти залишились самі. Незабаром вони під'їхали до великого села. Біля криниці стояли жінка і вояк. Соловйов підійшов щоб напитися води, глянув, а у вояка з-під англійської куртки виглядає морська сорочка. Вояк підбіг до автомобіля:

–Ви що, заблудились?

–Ні, ми спеціяльно приїхали.

–Хлопці, та вас миттю розстріляють...

–А ви хто?

–Попав в полон, хочу до своїх.

Капітан взяв моряка за руку:

–Скажи по-братськи, де Краснов, Шкуро...

–Були, але є чутки, що виїхали.

–Куди? Хто знає?

–Лєна–товаришка Шкуро. Вона є в таборі. Хочете, буде у вас в машині, але візьміть мене з собою.

Моряк увійшов в браму, а Соловйов з шофером сиділи, як на розпеченому вугіллі. Знали: один невірний крок–і всі загинуть. Провірили пістолети, поклали в кишені гранати і не зводили очей з брами. А якщо звідтілля вискочать головорізи з автоматами?

Нарешті появились моряк і дівчина. Весело розмовляючи, вони йшли до машини. Побачивши незнайомих людей, дівчина злякано зупинилась. Хлопець відкрив дверцята і заштовхнув її в автомобіль. Соловйов повернувся до неї з пістолетом в руці. Вона спокійно сказала: „Цим мене не злякаєте. Закричу і вас всіх знищать."

–Хочете жити–вам треба мовчати,–промовив Соловйов.

І автомобіль стрімко рушив вперед.

Розповідає Михайло Соловйов:

–В цей день Лєна і моряк багато чого нам розповіли. Стало відомо, що Краснов, Шкуро та інші ватажки антирадянських військових формувань підготовили і направили командувачеві союзними військами в Італії послання, в якому просили „взяти їх під захист" і пропонували свої послуги у продовженні „боротьби з комунізмом".

Одержані дані дозволили членам нашої місії на заключній зустрічі більш гостро поставити питання про передачу залишків ворожих військ разом з білогвардійськими генералами.

...Під час однієї перерви в засіданні Соловйов вийшов в сад. Сюди ж прийшов заступник керівника англійської місії.

–Хочеться швидше на Батьківщину,–сказав Соловйов,–але ваші колеги „тягнуть гуму".

–Мені також незрозуміло,–погодився підполковник. І, помовчавши хвильку, несподівано тихо запитав:–А коштовностей в отаманів багато?

–Ще б пак! Все життя грабують,–повідомив Соловйов і побачив, що його повідомлення дуже зацікавило підполковника.–Моя думка така: разом з репатрійованими передайте нам і цих отаманів. Кому вони тепер потрібні? Відправимо їх до нас, а коштовності можете залишити собі...

–Тільки як ми доставимо вам генералів?–і тут же співрозмовнику Соловйова прийшла думка, з якою капітан погодився. Ці генерали звернулись в штаб Александера з приводу своєї дальшої долі... –Ну, звичайно, ми дамо їм можливість на наших критих автомобілях переїхатися в штаб командувача...

За звітом Соловйова чекісти розробили плян завершального етапу „операції". Через день почалась масова репатріяція. Місцем передачі вибрали Юденбурґ. Місто оточили прикордонниками.

Ґенералів розшукали англійці біля італійського кордону і запросили прибути на засідання в штаб Александера в зв'язку з їхнім посланням. Надвечір появився перший автомобіль, накритий чорним брезентом і зупинився на мості. Борти відкрили і з допомогою англійських вояків з автомобіля вийшов генерал Краснов, а з другого–отаман Шкуро. За ними під'їхали інші машини. Всіх головорізів швидко роззброїли і розмістили в приміщенні старого заводу. Потім під посиленою охороною вивезли на схід.

Отаман Шкуро намагався здійснити самогубство. Навіть пробував кинутись на штик. Але бійці були напоготові. Шкуро

запитав у Соловйова:

–Що зі мною буде?

–Це вирішить суд народу.

Військова колегія Верховного суду СРСР в січні 1947 року винесла вирок смертної кари через повішання обвинувачуваним Краснову П. Н., Шкуро А. Г., Султан-Гирею Кличу, Краснову С. Н., Доманову Т. І. і фон Панвіцу. Вирок був виконаний.

Збігнєв ЯСІНСЬКИЙ

ПОЛЬСЬКА ФОРМАЦІЯ СС

У польському журналі „Культура", що виходив у Парижі, Франції, у ході дискусії про польсько-українські взаємини, був поміщений лист п. Ясінського, з якого друкуємо в перекладі інформацію про одну польську формацію в системі німецьких СС. На тому прикладі він старається доказати, що поведінку окремих людей чи груп не можна ототожнювати з цілим народом. Ми друкуємо цей уривок листа, щоб показати, що й поляки мали свій відділ у німецьких СС, про що малохто сьогодні згадує.

Редакція

...На переломі 1943-44, на наказ АК (Армії Крайової) опинився я в копальні міді, яку експлуатували німці, в місцевості Бор, над сербсько-болгарською границею. Ця польська формація спочатку була приміщена в казармах в Білгороді (я сам квартирував кілька днів в тих самих казармах, де вперше зіткнувся особисто з милими земляками). Згодом її відкомандировано до акцій в середину краю, де вона стала пострахом для четників ген. Мілорадовіца. Безвстидно хвалилися ці поляки–всі добровольці–що жодне родиме німецьке з'єднання не потрапить допасти і вирізати сербських повстанців так справно й охоче, як це вони робили. Пам'ятають їх теж вояки-італійці з відділів, котрі відмовили послух німцям і склали зброю по капітуляції, підписаної маршалом Бадольйо. Табори італійських полонених в околиці Бору були під наглядом „польського" відділу СС. Не були то мешканці Сілезії чи Помор'я (а чув я такі суґестії, підсувані в зачарованому надхненні, що поляки з-під окупації пруської є підлішим елементом, бо є згерманізовані). Навпаки, це була збиранина з лодзьких Балют, з варшавської Волі чи Старуфкі, з Ченстохови, з Келєцького, і не було брак добровольців з т. зв. порядних домів з цілої Польщі. Мотиви? Жилка авантурна, жада збагатитися з грабежі–новочасні лісовщиці. Німецькою мовоюназагал не володіли: команда була польською мовою...

„ХВИЛЮЮЧА ГОНИТВА"

Хоч вже давно минуло півстоліття від закінчення 2-ої світової війни (2 СВ), недруги (щоб не сказати сильніше) українського народу і його державности не перестають ставити закиди українцям, що серед них і, особливо серед колишніх вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії (1 УД УНА)–є воєнні злочинці. І то дивлячись, що до наших днів не було ні одної особи українського походження, яка б в законно-справжньому західному судівництві була засуджена за такі злочини.

Проте нам тут ідеться про щось інше.

А чи були „квіслінґи" (Vidkun Quisling–прем'єр-міністер Норвегії, що в час 2СВ вислуговувався нацистським окупантам)–тобто, зрадники своїх власних народів, і тим самим–воєнні злочинці?

Майже серед усіх европейських народів були злочинці, перевертні, шпигуни. Серед аристократів, як світських, так і серед високої ранґи військовиків. І мова тут не про тих, що, попавши в концтабори чи полон, задля збереження життя були змушені коритися, а про тих, що цілком свідомо з власної волі йшли на співпрацю з ворогом свого народу. А по закінченні 2СВ були піддані правосуддю і справедливо покарані. І на тому–крапка. Поганий фактаж відкладено до історії. Мовчать засоби масової інформації. Бо майже кожний нарід воліє забути про своїх перевертнів, особливо тих, що служили неславним гітлерівським нацистам.

***

Одною з держав, де зрадників, здавалося, майже не було,–це Велика Британія. Можливо, це тому, що хоч ставила нещадний збройний спротив німецькій аґресії, окуповувана німцями не була. (З виїмком одного невеличкого острова біля берегів Франції,–жителі якого не ставили німцям жодного спротиву). А про те, що були такі зрадники, як Джон Емері (John Amery) і Вільям Джойс (William Joyce)–забуто, як про минулорічний сніг. Хоч останній відомий, як „Лорд Ґав-Ґав", що в передачах берлінського радіо безнастанно закликав британських вояків переходити на німецьку сторону і разом з німцями боротися за „Нову Европу". Оба були суджені, визнані воєнними злочинцями і покарані на смерть.

Але факт, що поруч інших західноевропейських есесівських дивізій, що воювали в 2СВ рам'я-в-рам'я з німцями були... британські СС-и. Про це написав журналіст лондонського щоденника „Ди Таймс"–Ґай Волтерс п. з.: „Хвилююча гонитва" (Guy Walters: "The thrill of the chase", *The Times Magazine*, London, 24. 8. 2002).

Почалося, як пише Ґай Волтерс, з того, що підчас одної з випродажі старих і зайвих публікацій, його заінтриґувала книжка, на обгортці якої „красувалися" побіч себе прапори Великої Британії і гітлерівської Німеччини. „Добра тема до повісти",–подумав Волтерс. Як виявилося, книга, куплена за всього одного фунта, була добре удокоментованою історією майже невідомого т. зв. „Бритійського добровольчого корпусу" (British Free Corps), що діяв підчас 2-ої світової війни в есесівських уніформах та під егідою Ваффен СС. Під назвою „Відступники" (Renegades)–автор книги Андріян Віл (Adrian Weale), подав, що організатором „корпусу", який рідко в будь-якому часі нараховував більше, як 50 вояків, був вже згаданий Джон Емері. Вишкільна база британських СС-ів знаходилася в місцевості Гілдегейм, яких 30 кілометрів від Ґановеру. Рекрутовано добровольців з таборів альянтських полонених, і, як твердить автор, то були переважно „фашисти, або злочинний і нездисциплінований елемент".

Одною з причин, чому цей „корпус" нараховував таке незначне число, був факт, що Гітлер вимагав висилати їх на східний фронт. І деяка частина британських СС-ів брала участь в боях на східному фронті. А в кампанії за приєднання більшого числа охочих частина есесівців часто була в роз'їздах по таборах полонених, та без значного успіху. Для вояків британської армії, що попали в німецький полон,–війна закінчилася. Німці назагал визнавали міжнародні договори супроти них, а під опікою Міжнародного Червоного Хреста їм часто жилося краще, ніж німцям. Не диво, що „вербувальників" просто висміювано. Після війни їх осуджено, як воєнних злочинців, мілітарним судом, без особливого розголосу, вироки були радше лагідні: всього кілька років позбавлення волі.

***

Довідавшися вперше в житті про британських СС, Волтерс почав свої власні досліди. На прізвища та їх приблизні адреси з книжки, включно з їхнім командувачем Ґансом Репке, в чому багато допоміг автор книжки–Андріян Віл, Ґай Волтерс розіслав „гончі" листовні пошуки. „Хотілося мені,–писав Волтерс,–віднайти принайменше хоч одну особу, яка б погодилася поділитися відкрито зі мною своїми автентичними спогадами, нехай і під іншим прізвищем".

Ці заходи не приносили успіху. Здавалося, що всі повмирали.

„Та це змінилося,–писав у своїй статті „Хвилююча гонитва" Ґай Волтерс,–коли я, користаючи з відпустки, перебував у південній Англії. Проходжуючись над берегом річки–почув дзвінок свого „мобільного телефону".

–Чи це є Ґай Волтерс?–зазвучав дивний голос.

–Так.

–До Вас говорить Ганс Репке з Німеччини.

Я зупинивсь,–згадує Волтерс.–Було ж дуже дивно почути голос колишнього командувача британськими СС-ми. Трудно повірити, що цей інтеліґентний і чемний голос, з ніби американським акцентом, це голос офіцера СС.

Репке сказав, що йому було їх шкода. „Вони ж були молоденські, майже діти. Не знали, що їх чекало. не знали, що роблять".

Голос Репке звучав щиро, повільно, без патосу, спокійно, виразно.

–Чи не міг би я приїхати до Вас у Франкфурт, щоб поговорити більш детально про ці справи?–запитав Волтерс.

–Очевидно, що можете,–відповів Ганс Репке.–Та я не можу щонебудь більше сказати. Та й моя дружина не хоче, щоб я говорив про ці справи.

Щоправда, мене кортіло зустрітися з Репке,–писав Волтер.– Але пощо? Я ж не пишу історії, а фіктивну повість.

Повість Волтера під назвою „Зрадник" (*The Traitor*) почала набирати конкретного змісту, проте кожний раз, коли він дивився на фото СС-штурмана Алфреда Мінчіна в книжці Андріяна Віла, Волтер помітно хвилювався. Все, що важливіше про цього британця було відоме: Алфред був матросом на кораблі торговельної фльоти „Емпаєр Рейнджер", який був затоплений в березні 1942 року німецькою Люфтваффе на Атлянтику біля берегів Норвегії. Як невійськовика, Алфреда Мінчіна приміщено в таборі цивільних інтернованих біля м. Бремен. Тут (згідно із його зізнаннями) Алфред дав себе переконати німецькій пропаґанді про таємні заходи зближення Німеччини з Вел. Британією. Вступив добровольцем до Британського Добровольчого Корпусу, щоб „приглянутися ближче до німецької дійсности". За достовірними даними сам Мінчін або хтось з його родини проживає в містечку Вестон-супер-Меєр.

Волтер поїхав до Вестону. А там, неначе дедектив в стилі Шерлока Голмса, Волтерс після певних труднощів, постукав у двері вказаної адреси. Вийшла старша жінка.

–Пробачте мені, пані Мінчін, що вас турбую. До книжки про останню світову війну, над якою працюю, роблю розшуки фактажу. Чи не міг би я поговорити з вами про вашого покійного чоловіка?

–На жаль, я не в стані вам чимнебудь допомогти. Мій чоловік помер минулого року. Ми були одружені в 1960-их роках. Я знаю лише те, що він був захоплений в німецький полон, а тому в боях не міг брати участи...

*Подав **Василь ТОМКІВ**, Болтон, Англія*

Спомини

Д-р Любомир МАКАРУШКА

КІНЕЦЬ ВІЙНИ

Розповідь записана д-ром В. Веригою

(Закінчення, див ч.ч. 3,4, 2002)

По смерти Гітлера владу в Німеччині перебрав адмірал Деніц, і 2 травня був проголошений наказ про кару смерти для кожного, хто буде нав'язувати контакти з ворогом.

На 2 чи 3 травня 1945 року ген. Бальк, командир 4-ої танкової армії, якій була підпорядкована дивізія, скликав нараду всіх командирів і їх ад'ютантів. Він запевняв усіх, що бої будуть продовжатися і воєнного постачання є доволі. Але учасники наради вже не довіряли тій заяві, бо бачили, що кінець війни й упадок Німеччини є питанням наступних днів. Із заходу і південного заходу на територію Австрії вступали британські війська і командир Дивізії ген. Фрайтаґ, в порозумінні із кол. губернатором Галичини Вехтером, дозволив мені поїхати до Каринтії в район Фелькермаркту-Кляґенфурту, щоб нав'язати контакт із західними альянтами та поінформувати їх про те, що в тому районі знаходиться Українська дивізія.

У зв'язку з тим, 5 травня я і д-р Фріц Арльт, який знав англійську мову, поїхали шукати зустрічі з англійцями. У місті Кляґенфурті ми стрінулися з одним англійським майором. Він прийняв нас прихильно й з цікавістю випитував про Дивізію та як це сталося, що така військова одиниця опинилася в рядах німецької армії.

Під час розмови з майором ми побачили, що гостинцем через Кляґенфурт їде колона бронетранспортерів. Тоді я сказав майорові, що колона їде в напрямі Фелькермаркту, де стоїть наша частина, й ані українці, ані англійці не знають, що ми є у вас на переговорах і може дійти до стрілянини. Майор погодився зі мною і при допомозі радіо зупинив колону.

–Що ваші частини роблять у Фелькермаркті?–запитав він.

–Вони боронять Фелькермаркт перед тітовцями.

–Нас нічого не обходить, чи у Фелькермаркті стоїть один полк чи ціла дивізія. Якщо вам удасться перед 8 травня стягнути Дивізію в район Фелькермаркту–тоді вона підходитиме під нашу компетенцію,–сказав англійський майор.

Це власне й було причиною, чому наша Дивізія відступала в район Фелькертмаркту. В часі нашої розмови майор сказав, що вони не можуть зв'язатися з командою німецьких частин і запитався, чи

ми могли б йому допомогти у тій справі.

На те я радо погодився, і він сказав мені прийти до нього завтра й, можливо, до того часу він уже матиме якусь відповідь від вищого командування у нашій справі.

Тим часом до його квартири приїхав полковник з панцерної колони і майор представив йому нас. Він просив нас поїхати з ним до Фелькермаркту, щоб не дійшло до збройної сутички. Ми поїхали: наше авто напереді, за нами їхав англійський полковник, а далі– ціла панцерна колона. На кілька кілометрів перед Фелькермарктом я через перекладача сказав полковникові, що я поїду наперед і зголошу в українській команді, що ми їдемо разом з англійським військом. Він на те погодився і зупинив свою колону аж поки я повернувся, і тоді ми вже разом в'їхали до Фелькермаркту. Дивно то виглядало, бо рано ми виїхали самі, не знаючи куди взагалі їхати, а тепер повертаємося з цілою англійською колоною.

Ми з англійським полковником і д-ром Арльтом зайшли до штабу ген. Шандрука, але застали тільки самого полк. Валійського. Я поінформував полковника Валійського про всі справи і представив англійського полковника. Валійський показав полковникові, де є наш фронт. Я їх залишив разом з Арльтом, а сам пішов надати радіодепешу, що я найшов зв'язок з альянтами та щоб Дивізію спрямувати в район Фелькермаркту. Гайке зрештою це все підтверджує у своїй праці *Українська дивізія „Галичина"*.

Наступного дня я, згідно з домовленням з англійським майором у Кляґенфурті, поїхав туди, а там на наше здивування, ані сліду з англійців, тільки по місті проходжалися тітовці. Вони нас не затримували і не спиняли. При виїзді з міста я спитався одного чоловіка, що сталося з англійською командою, яка вчора тут стояла. Він відповів, що англійці є у найближчому селі за Кляґенфуртом.

Приїжджаємо ми там, а навпроти нас вийшов англійський майор і запитав, як ми сюди дісталися, і дуже дивувався, що тітовці нас не зачіпали. Він поінформував нас, що вища англійська команда потвердила всі зарядження досі видані відносно Української дивізії та приймає до відома, що Дивізія буде у Фелькермаркті. На закінчення майор запитав мене, чи ми знову вертаємося через Кляґенфурт. Він також сказав, що той полковник зі своєю панцерною колоною вернувся і просив майора, щоб той подякував нам за допомогу у нав'язанні контакту з німцями. „Чи Ви далі бороните Фелькермаркт перед тітовцями?"–запитав. „Так,–кажу,–ми боронимо!" „То бороніть,–відповів він,–бо ми не маємо права, бо Фелькермаркт лежить поза нашою демаркаційною лінією".

На це я відповів, що ми можемо боронити Фелькермаркт тільки до 8 травня, 12-ої год. вночі, коли наступає завішення зброї. Майор, подумавши хвильку, сказав: „Ах, я знаю, що я зроблю"– і обернувшись, пішов до генерала. За хвилину повернув, кажучи: „Ґенерал погодився з моєю пропозицією і ми підчиняємо вашу частину нашим наказам і висилаємо зв'язкового старшину до вашого полку. Ви відповідатимете перед нами".

Я прийняв цю інформацію з задоволенням.

У висліді цього ми, здається, два дні були підчинені англійському командуванню як військова частина, а не як полонені.

Він також сказав, що полковник панцерної частини ствердив, що українські частини у Фелькермаркті дуже добре представляються, бо тітовські частини виглядають як бандити.

„Ґенерал дуже вдоволений із звідомлення про вашу частину і відповідне звідомлення пішло далі".

На цім наша розмова закінчилася з тим, що зв'язковий англійського командування негайно поїде до штабу української армії. Можливо, що д-р Малецький дещо собі з того пригадує, бо ж він був тоді у штабі, але, можливо, що тільки полк. Валійський знає про зв'язок з англійським старшиною.

Це було 6 травня 1945 року.

7 травня вранці ми довідалися, що Шандрук уже виїхав, та що тітовці перервали дорогу до Фелькмаркту. Я пробував ще раз нав'язати радієвий зв'язок з Дивізією, але того мені не вдалося здійснити, бо Дивізія уже не відзивалася. Тоді я сказав, що наша роля тут уже скінчена і тому нам треба було б поїхати до Ґрінберґу перевірити, де ми мали б стрінутися з Дивізією. Ми вибралися в дорогу 8 травня рано, і перед Санкт Андре у невеликій долині ми завважили багато німців роззброєних тітовцями, а інших вони роззброювали. Ми зупинилися на горбку і радилися, що далі робити. Але ми мали щастя! Коли ми так стояли, над'їхала колона новозеляндського війська, яка мала синьо-жовті відзнаки. (Демаркаційна лінія була визначена так як тепер переходить границя поміж Австрією та Юґославією). Штаєрмарк мав знаходитися в англійській окупаційній зоні, але на початку тут гуляли ще тітовці. Я сказав шоферові їхати за колоною. У колоні було кілька панцерок і вантажівок з вояками, які проїжджаючи повз нас, показували, сміючись, на нашу хоруговку, що також мала синьо-жовті кольори. Новозеляндці нас не зачіпали і так ми проїхали без пригод попри тітовців, аж до Санкт Андре. Між Санкт Андре і Вольфсберґом ми побачили дивізійне авто з 29-го полку, в якому їхав Ортинський з кількома вояка-

ми як квартирмайстер до Фелькермаркту. Я затримав авто і поінформував Ортинського, що тітовці перетяли дорогу до Фелькермаркту, і тому я порадив йому їхати до Твімберґу, до роздоріжжя і там поставити знак, щоб 14-та Дивізія йшла у північному напрямку. Ортинський дійсно то завдання виконав.

Фрайтаґ поповнив самогубство. Я був останній і одинокий, що з ним розмовляв перед його смертю. Всі посідали на вози, а я старався переконати його, щоб не робив того, бо на самогубство все є час. Він мені заявив: „Дас кан іх ніхт іберлебен". В той час його жінка і донька не були з ним. Тоді Шандрук, о. Левенець, Арльт, я і ще дехто поїхали до Радштату. Там американці зробили були великий „Заммельнляґер" у великій долині, який ще тоді не був табором для військовополонених. У Радштаті Левенець, Арльт і я переконували Шандрука, щоб він з табору виїхав і робив заходи для оборони Дивізії. Він годився на це тільки тоді, коли я та інші разом з ним виїдуть, бо в таборі і так нічого не можна було б зробити.

Остаточно ми погодилися. Німці виставили нам перепустку. Перша наша зустріч була з американським мулятом, якого ми спитали, де є їхня команда. Він назвав нам якесь село, якого назви я не пригадую. Пясецький, старий пластун з „Лісових чортів", жив у тому селі разом зі своїм тестем адв. Ганкевичем. Ми там пішли до команди американського полку, але командир полку не знав, що з нами робити. Як ми там з ним розмовляли, на терасу дому ввійшов кремезної будови німецький старшина. В тому моменті до полковника прибігає його ад'ютант і каже:„Скорцені!". Полковник звернувся до нас і каже: „Чуєте, Скорцені. Мій полк мав щастя взяти його в полон! Вибачте, панове, ми мусимо перервати нашу розмову, бо я мушу звітувати про Скорцені вище командування. Прийдіть до мене по полудні." Коли ми прийшли по полудні, полковник сказав, що його вища команда знаходиться у Зальцбурзі і ми можемо їхати до Зальцбурґу, але він дасть нам перепустку тільки на район постою його полка.

Приїжджаємо до містечка Галяйне, де ми мали забрати пакунок, переданий одним чоловіком. Він нам сказав, що пакунок є у „Шпаркассе". Ми пішли до „Шпаркассе" по пакунок, в якому було 100.000 марок. Директор не хотів нам його видати, кажучи, що ще й інші з вашої дивізії можуть прийти й вгоминатися за тим пакунком. Я впевнив його, що ніхто за тим пакунком більше не прийде. На доказ–ми знаємо, що в ньому є три листи, два адресовані до таких-то панів, а один до моєї дружини, що я можу довести документами. Директор дав нам покунок, ми його втворили і, дійсно, в паку-

пку були вei три лиети. Тоді передав нам той пакунок.

Ми приїхали до Зальцбурґу, до команди американеької дивізії, яка знаходилаея неподалік Зальцбурґу, в гарному будинку. До нае вийшов американеький етаршина і еказав: „Як далеко ви маєте їхати?" Ми відповіли, а він, не питаючи про жодні документи, каже: „А бензину ви маєте?" Ми еказали, що не маємо. Тоді він приніе нам поевідку і еказав, щоб ми пішли до війеькової бази і там нам дадуть етільки бензини, екільки нам потрібно.

Він ще нам порадив не їхати головним шляхом, а бічним, більше на південь, бо їзда головними шляхами заборонена. Ми так і поїхали і ніхто нае ніде не затримував. Їдучи вздовж гір Альп, ми приїхали до міетечка Бад-Тельц, де перед дверима будинку американеької команди етояв еовєтеький офіцер з уеіма відзнаками. Він навів на нае чимало етраху, ми їхали з нашими еиньо-жовтими відзнаками. Як ми пізніше довідалиея, це був еовєтеький офіцер, щойно звільнений з полону, який якимоеь чудом мав уеі еві відзнаки. Знайшовши команду, ми заетали там трьох американських етаршин: майора, капітана та лейтенанта, що нае еюди привіз.

Шандрук уже їхав у цивільному одязі як голова Українеького Національного Комітету. Американеький майор еказав, що ми можемо далі їхати, але лейтенант наетоював, що ні, ми належимо до табору попонених. Майор, не знаючи що робити, запитав нае екільки дороги ми вже проїхали. Я відповів, що коло 300 км і показав поевідку на бензину, що ми діетали в попередньому американеькому командуванні. „А як далеко ще вам їхати?"–питав він далі. „Коло сто кілометрів",–відповів я.

Подумавши, майор каже до евоїх етаршин: „Знаєте, панове, якщо вони переїхали вже таку далеку дорогу і ніхто їх не епиняв, а мають ще тільки ето кілометрів, то видно, що вони мають якееь право їхати". Він доручив лейтенантові, щоб той відвіз нае на те міеце, де він нае зуетрів. Лейтенант був злий, що з ним майор не погодивея, і дійено відвіз нае на те міеце. Але прощаючиеь з нами еказав: „Дайте мені якийеь еувенір!" Я вееь чае мав зброю при еобі і запитав його, чи він хоче мого револьвера. Він еказав, що щоеь менше на пам'ятку хотів би мати. Отець Левенець мав у наплечнику ще один малий піетолет, і тому я звернувея до нього з проханням: може б він дав лейтенантові евій малий піетолет, бо два він не потребує.

Отець Левенець дав лейтенантові один піетолет. Лейтенант був дуже задоволений і ми без перешкод заїхали аж до Авфкірху. Одному автові забракло бензини під Авфкірхом і ми муеіли його тяг-

нути. Ми всі заїхали до малого ссла коло Авфкірху, дс перебувала моя дружина. Тут ми всі залишилися, включно з Шандруком, і до жодної амсриканської команди ми тоді так і нс добилися. Варто підкрсслити, що через весь цсй час ми були при зброї і ніхто нас нідс нс чіпав.

Так закінчилася наша війна. Одиноким докумснтом була амсриканська посвідка на бснзину.

Про ці події дивись теж спомин Романа Цьолка „Генерал П. Шандрук в Українській дивізії", ВК, ч. 4, 2002.

Роман МУЛЬКА

МОЯ УЧАСТЬ У ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА"

В 1991 р. Україна стала нсзалсжною, а у Львові утворилося Галицькс Братство кол. вояків 1-ої УД УНА, про що писала львівська прсса і було показано на львівському телсбачснні. Довідавшись про те, я поїхав до Львова, мені дали заповнити відповідну анкету, в якій я назвав своїх старшин 5-ої сотні 30-го полку, пор. М. Малсцького та хорунжих Кука і Москалика. На тій підставі мснс прийняли до Братства і видали посвідчення Но. 299 «А».

До Дивізії я вступив 14 липня 1944 р. у Львові разом з іншими студснтами Мсдичного Інституту. Ми виїхали до Нойгаммеру, там пройшли рскрутський вишкіл і тоді нас призначили до різних частин. Я опинився в господарській частині–пскарській сотні. Коли ми виїхали до Словаччини до Жіліни, для мсне роботи у пскарській компанії не було, а в Дивізії я рахувався кандидатом на офіцсра і мснс відправили до ссла Прсдм'єр. Там стояв штаб II-го курсня 30-го полку й 5-та сотня, сотснним якої був М. Малсцький. Сотня була розташована у школі. Я кілька разів бачив пор. Малецького, коли стояв на варті і мсльдував йому "Ohnc bcsondcrc Vorkomnissc". Коли нашу сотню пcрсвсли до ссла Сульова, там я зустрів пор. Малецького у сотенній канцелярії. Він мене спитав звідки я, а довідавшись, що я з Сокальщини сказав: „А Сокальщина пописалась". –Він, мабуть, мав на думці числснні арсшти членів ОУН.

Пізною осінню пор. Малецького забрали від нас і він сотню пcредав хор. Кукові Зиновію, а мснс вкінці грудня 44 чи на початку січня 1945 р. відправили до Познаня на офіцерську школу "Junkerschulc Braunschweig". По дорозі на одній залізнодорожній станції нас вишикували і нас зустрів генерал Шандрук, який привітав нас і сказав: „Стріляйтс так, щоб куля потрапляла просто у ворога".

У Познані навчання довго нс тривало. Совєти зайняли Варшаву і фронт наближався до Познаня. З школи зформували дві бойові групи–одну післали під місто Каліш, а другу, в якій я був, в окопи біля місцсвости Вартсляґср на річку Варту, недалско Познаня. На Йордан, 19 січня, був сильний мороз і ми були в окопах. Зброя від морозу посивіла. Алс як почався бій, було гарячс, нас совєти розбили й ми позбиралися щойно дссь у березні у Кляґснфурті. З Кляґснфурту нас відправили до Праги, а з Праги повсрнули нас до своїх частин в Австрії. Я знайшов свою 5-ту сотню в місцсвості Мільдорф, але хор. Кука там ужс нс було. Я зголосився командирові Москаликові. За кілька днів Москалик повідомив мснс, що мені присвоєно звання „Уші" (тобто десятника), і він дав групу 9 чи 10 хлопців і сказав: „Ксруйтс". От я і «ксрував».

Самс псрсд Всликоднсм, в суботу вночі, чота в якій була моя група, замінила інший відділ в окопах біля мурованого млина, над річкою Рата. Сидимо в нсділю і в понсділок–тихо, ні ми, ні більшовики нс рухаються, а у вівторок вдосвіта вдарили по нас з артилерії. Чотовий німсць дав наказ залишити окопи і зібратися у млині. Моя група прибігла остання. Ґармати обстрілюють, аж млин здригається, а ми нс маємо ніякого наказу. Кажу чотовому, що треба післати когось до штабу сотні й дізнатись, що там робиться.

Він післав свого заступника, дсс. Луцькова, який скоро повсрнувся назад, кажучи, що там уже нікого нсма. А я кажу, якщо там нікого нсма, то й нам нсма чого тут сидіти, бо зараз підс совєтська піхота в наступ. Тоді я дав наказ групі: „За мною!" Я вискочив перший у траву і кущі на берег річки і далі на захід у нсдалский ліс. По дорозі на сіножаті ми вскочили до стайні. Нас зібралося 13 хлопців. Алс тут сидіти нс можна було. „Хто за мною?"–питаю. Двох сказало, що далі нс можуть іти. Я вискочив зі стайні і щосили біжу до ліса. Чую вигуки: „Стой! Стой!"

Ми вскочили до ліса. Вслід за нами відізвалися ґранатомсти –раз, два, три... ґранати розривалися псрсд нами. Остаточно три німці і п'ять українців опинилися в лісі. Нсзабаром ми побачили, що псрсд нами на захід їхали вантажні автомобілі. Я заставив одного хлопця вилізти на дсрево і подивитися, що діється. Він сказав нам, що то совєтські вантажні машини, і всюди там совєти.

Значить, ми вже позаду совєтського фронту, алс всс ще йдемо на захід. Я вже мав з такої ситуації досвід з-під Познаня, де був в оточснні і довслося звссти нічний бій. Якось вийшов. Радимося з німцями і посуваємося на захід. Так один дснь, два. Дссь чути було канонаду. Ми зайшли до хати якогось австрійця і він нас поінфор-

мував, що Німсччина скапітулювала і по радіо повідомляли, що як когось захоплять зі зброєю, то розстріляють.

Я сказав хлопцям, що зброю трсба знищити, „зольдбухи" (військові книжки) спалити, відзнаки поздирати. Думки про тс, як нам персбратися на захід, були постійно на умі і на язиці. Один з хлопців завважив, що один німець заховав пістолю. Я сказав, щоб нс відбирати її, але цс мснс насторожило.

Один з німців запропонував мені покинути групу й піти з ними. „Ми персбсрсмося на захід,–говорив,–мій батько має фабрику і ти будсш у нього працювати".

Я нс прийняв його пропозиції, бо нс міг залишити наших хлопців, які не знали німсцької мови. По-друге, один з них має пістолю і міг би менс при першій-ліпшій нагоді застрслити. По-третє, ми можсмо потрапити до рук совєтів: вони німці,–з ними будс інша розмова, а зі мною інша. Одної ночі, коли всі спали в лісі, німці від нас відійшли.

Вранці ми зайшли до хати, де були чоловік і жінка в старшому віці. Австрієць навіть нс дав мсні слова сказати, відразу кинув мсні свою блюзу і штани, побіг по хатах, назбирав щс чотири блюзи і чотири пари штанів і пcреодягнув нас на цивілістів. Він запропонував мсні і стрільцсві Данилишину з Дрогобича залишитися в нього як робітники, а трьох порозділював по інших господарствах. Я розказав йому, хто ми та що ми не хочемо вертатися додому, алс залишитися тут, але щоб нс потрапити до рук більшовиків.

Ми побули в нього два тижні. Він сказав, що далі нас тримати не можс. Ми знайшли нового господаря, якому сказали, що ми робітники, алс він підозрівав, що воно нс зовсім так, бо ми ховалися пєрсд більшовиками. Одного разу в часі обіду до хати прийшли більшовики і сказали нам, щоб ми ішли до Ґрацу, на збірний пункт, і звідти будуть відправляти нас додому.

Я зареєструвався як малограмотний, закінчив чотири кляси народної школи. Нас ніхто нс зачіпав, хоча там працювала контррозвідка, яка ночами викликала на допити. Десь у вересні 1945 р. наші річники покликано до армії і ми з Данилишином опинилися в робочому батальйоні в Одесі. Нас не виявили, що ми були в Дивізії, і тому трактували нас як рспатріянтів.

В 1947 р. я демобілізувався, а Данилишин дещо пізніше. В автобіографії писав, що був насильно вивсзений до Німеччини на роботу. І так, як то кажуть, я вийшов сухий з води.

Ро-Ко

ЧИ СТАРИЙ РІК ЗАКІНЧУЄТЬСЯ З НОВИМ?

Що край, то обичай, –казали в старому краю. Так само з новим і старим роками. У Китаю старий рік перетворюється на нового звіра: рік коня, рік кота, рік зайця, рік кози–назвам нема кінця. В Америці, як у байці–старий рік зникає, як генерал Мекартур, а новий найкращий. І завжди «геппі».

В Україні на новий рік засівали рано-вранці. Колись.

А тепер?

Не засівають, бо виглядає, що старий рік не вмирає, ні не зникає, а продовжується...

Як то?

А так:

В старому році на троні сидів Кучма. В новому сидить Кучма, хоч його хотіла стягнути з трону велика коаліція: комуністи Симоненка, соціялісти Мороза, демократи Ющенка. Ще трішки надії додала була Юля Тимошенко з своїми «красивими депутатами»–вона ж має у Верховній Раді свій політичний бльок «Бюті», що значить «Краса», бодай в англійській мові. Не помогло.

В старому році звідкись прилетів «Дід Мороз» і в новому знову повернувся. Чому не св. Николай, який ніколи нікого не морозив, а щедро обдаровував? А дід мороз–холодний і дідівський? Майже, як соціялізм Мороза.

Кажуть з достовірних джерел, що прокуратура України, на бажання президента, не видала візи св. Николайові. Бо Україна не визнає подвійного громадянства–небесного й українського. Ніби не так, бо визнає подвійне українсько-ізраїльське чи навпаки, ізраїльсько-українське. Це якби вийняток, щоб підтвердити правило і щоб скріпити законність конституції України. Бодай супроти св. Николая. І збройні сили України наставили на небо радарні «кольчуги», щоб він, св. Николай, не просмикнувся, як американці в Ірак.

Після катастрофи на «авіяшов» під Львовом в старому році, найновішої продукції літак «приземлився» на горі, яка була зависока для літака, під Тегераном в Ірані. Це військово-економічна тяглість. І є новий рекорд.

Говорячи про економіку, слід ствердити, що народна продукція найкращого екзотичного напою «гомбру» продовжується і зростає. (Пояснення: «гомбру»–це канадська назва home brew, що звучить прозаїчно по-українському–самогонка).

Польсько-український батальйон як перебував у Косово, так і перебуває. І кінця не видно. І як він був більше польський, ніж український, так і залишився таким.

Як вітер дув у порожню нафтотрубу Одеса–до нікуди, так і дує, хоч поляки «віддувають». А русскі «подувають».

Як у старому році в Росії проходив Рік України...по-російському, так в новому році Рік Росії в Україні проходить... по-російському, як проходив ріквічно 350 років–старих і нових...

Прокуратура України, славніша від Шерлока Голмса, не розв'язала морду журналіста Ґонґадзе. І ніхто не зможе розв'язати цього замотаного, як клубок покуйовджених вовняних ниток, вбивства, бо жертві хтось відрубав голову. А що зробить без голови–навіть Шерлок Голмс?

Як майор Мельниченко розшифровував плівки з секретних розмов Президента із своїми міністрами й радниками в старому році, то й в новому році не скінчить. Бо це уроки історії для майбутніх років–віків. Вже й появився перший том друком–офіційною мовою, без цензури нецензурних слів, що, само собою, стане рік-річно прикладом «свободи слова» в українській внутрішній політиці. І доказом для всього світу. Тираж величезний, як на безчитацькі часи–60 тисяч. Перші примірники–для президентської дедикації–даром отримали депутати Верховної Ради, для розваги під час нудних сесій.

Як в старому, так і в новому році Президент і вся державна знать молилися за долю України на Київській гірці під пам'ятником Володимирові Великому під молитовним проводом митрополита Української православної церкви Московського патріярхату. І правильно, бо Московський патріярх ближче Бога й доля України не піде ані до порога без Бога. За яку долю молилися? Це державна таємниця. Хай ніхто не твердить, що вони, в найкращому випадку, атеїстичної віри. Кожен має свого бога...

«У горах Карпатах, ой, там би я жив, з гори на долину я бимся дивив...»–співає народ. І Кучма підспівує у новій дачі в президентському відпочинковому комплексі «Синьогора», в селі Гута Богородчанського району. Хто казав, що Президент не поважає галичан? В історії дача часом важливіша від столиці. Чи не на дачі у Білорусі «велика трійця»–Кучма, Єльцин, Шушкевич–розвалила Радянський Союз? (Чи я дещо не загнався з такою політично некоректною аналогією?)

І так можна б продовжувати на сторінках цілого журналу. Однак ще одну, чи не найважливішу, деталь слід не пропустити. Кажуть, що в Україні неньці панує злочинний клан безпардонно, насильно. І буде панувати...

«Вел»,–сказати б по-англійському. Докажіть! А от люди зникають! А де не зникають? Хто їм каже залишати затишне вогнище свого дому. І ще ніхто нікому не доказав у нічому... У цьому можна повірити найсправнішій та найсправедливішій прокуратурі на світі–українській. І що більше, новий прем'єр-міністер Віктор Янукович сидів два рази за ґратами за «старих добрих часів», і не за політику, як Чорновіл. То він знає, що робить. Бо має практичний досвід. І в новому році поживемо, побачимо те, що побачимо.

Українські переплетені, мов перевесло, старі і нові роки продовжуються без початку й без кінця, як у політиці, бо такий уже український DNA–природний закон. І його нікому не змінити–навіть президенту Кучмі.

Не вірите? То не вірте...

Нове видання

Андрій Боляновський: Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939–1945)

Під час 2-ої світової війни у різних військових з'єднаннях на боці Німеччини воювало чверть мільйона українців. Це менше ніж росіян (понад 300 тис.), але більше, ніж вояків єврейського походження з мішаних родин, яких було у Вермахті, з високими ранґами й найвищими відзначеннями, 150 тисяч. Про це повідомив історик Андрій Боляновський на презентації його книги у Львові, а 10 липня в Торонті, куди він приїхав на запрошення ОС Фундації ім. Петра Яцика.

У своїй праці, виданій за сприяння Львівського національного університету ім. І. Франка, Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича та Канадійського інституту українських студій (Едмонтон), автор розглядає історію створення та діяльність не лише таких вже відомих формацій, як дивізія „Галичина", батальйони „Ролянд" та „Нахтіґаль", а багатьох інших структур, створених у ті роки, включно з поліцією, охоронними та козацькими частинами.

Книга вийшла завдяки фінансуванню Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Автор доказує, що українці цих формувань в головному керувалися ідеєю створення української національної армії у боротьбі за українську державність. Одночасно Андрій Боляновський наводить переконливі докази, які спростовують пропаґандистські міти про нібито причетність українських формацій до розстрілу польських професорів у Львові, до придушення Варшавського повстання та інших злочинних дій гітлерівців. Офіційна українська історіографія не займається цією тематикою, натомість у більшої частини населення України та інших держав продовжують панувати неґативні стереотипи щодо українців, яким довелось під час війни бути противниками сталінського режиму, який був не менш злочинним від гітлерівського.

Книга високо оцінена істориками, між ними проф. Ярославом Дашкевичем (Львів) та проф. Йоркського університету Орестом Субтельним (Торонто).

Книга у твердій оправі, документи, світлини, покажчики, ст. 685.

Ціна тільки 50 кан. долярів. В Торонті продається у книгарні West Arka.

Можна замовляти у Головній управі Братства, виписуючи чеки на Brotherhood of Veterans–1st UD й адресувати:

Brotherhood c/o Veterans News
P. O. Box 279, Station "D",
Toronto, ON, Canada M6P 3J9

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 7 листопада 2002 до 31 січня 2003 р. надійшли такі вплати на розбудову „ВК":

Замість квітів на свіжу могилу бл. п. брата Степана Чіха жертвує брат М. Чіх **75.00**

В четверту річницю смерти незабутнього мужа і батька, бл. п. Володимира Барана жертвує дружина Анна і діти **50.00**

В другу річницю смерти незабутньої дружини Марусі Бойчук жертвує муж Михайло Бойчук **50.00**

Замість квітів на могилу поб. Теодора Царя з Аквінґтону **25.00**

Замість квітів на могилу бл. п. Романа Цьолка жертвує О. Пуцак **20.00**

по дол. 5.00: Р. Байляк–Нью-Йорк, І. Падик–Торонто, В. Лссюк–Торонто **разом 15.00**

по дол. 15.00: Б. Баб'як–Монтреаль, І. Бойчук–Вінніпеґ, О. Світлик–Німеччина, Б. Шарко–Німеччина, Р. Хоміцький–Садбури, О. Лисинецький–Нью-Джерсі, А. Немерівський–Квебек, М. Драґан–Оквіл, Я. Колодій–Дженкінґтавн, В. Самсон–Монтреаль, п-ні Е. Швець–Торонто, В. Вараниця–Сідней, М. Мандик–Нью-Гавен, Р. Тицький–Торонто, З. Раковбовчук–Монтреаль, І.Городецький–Торонто, Я. Стефаник-Саскачеван, В. Мотика–Флорида, І. Повідайко–Квебек, М. Швед–Радофорд, С. Секрета–Нью-Йорк, В. Левицький–Торонто, В. Ґайовський–Вінніпеґ, Б. Новосад–Саскатун, п-ні Кралька–Вінніпеґ, Е. Бочан–Торонто, М. Рудзік-Торонто **разом 390.00**

по дол. 20.00: М. Перекліта–Торонто, В. Ципенко–Флорида, М. Дендера–Торонто **разом 60.00**

по дол. 25.00: М. Марущак–Торонто, В. Мота–Монтреаль, Д. Корчак–Флорида, Р. Микита–Нью-Джерсі, В. Дубчак–Торонто, А. Шкільник–Гамільтон, С. Лось–Торонто **разом 175.00**

по дол. 30.00: Н. Ласійчук–Балтімор, М. Ґайдук–Квебек **разом 60.00**

по дол. 35.00: Б. Маців–Монтреаль, А. Дранчейко–Саскачеван **разом 70.00**

по дол. 40.00: Т. Дудись–Торонто, **разом 40.00**

по дол. 50.00: Станиця Детройт, С. Дач–Саскатун, І. Мірецький–Торонто, Р. Явнюк–Торонто **разом 200.00**

по дол. 65.00: П. Грицак–Нью Джерсі, Н. Чабалюк–Торонто **разом 130.00**

Дякуємо читачам, котрі не забувають про піддержку журналу.

ГОЛОВНА УПРАВА

ЮВІЛЕЙНА МЕДАЛЬ: «100 РОКІВ ЛЬВІВСЬКОМУ ІСТОРИЧНОМУ МУЗЕЮ»

У 1993 році виготовлено цю медаль у кількості 100 штук. Її надають за вагомий внесок у науково-дослідну, науково-освітню, фондову та господарську діяльність музею. 16 серпня 1996 року нагороджено Братство кол. вояків 1-ої УД УНА. Поміщуємо листа і грамоту.

Редакція

Голові Управи Братства
Кол. Вояків 1-ої Української Дивізії
Української Національної Армії
пану Мирославу Малецькому

Братство Колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії УНА одним з перших в діаспорі відгукнулось на ініціативу створення Музею історії визвольних змагань України у Львові, виявило увагу до сучасних проблем музейного будівництва на Україні та надає систематичну допомогу джерельними та речовими матеріалами, що і сприяє нам екпонувати історію Дивізії правдиво та оригінально.

Основним внеском з боку Братства в справу утворення Музею– є передача комп'ютерної техніки, яка забезпечить окреме видавництво на базі нового музею, високий рівень наукової роботи, де чільне місце займуть питання, пов'язані з дослідженням історії Дивізії.

Просимо запевнити членів Братства від імені адміністрації і усіх співробітників відділу, що історія Дивізії матиме науково-якісний рівень висвітлення.

Вперше в системі державних наукових та культурно-освітніх установ вже історія Дивізії частково висвітлена відділом історії визвольних змагань України на виставці „Україна в боротьбі: ідея і чин. 1941-1955 рр." (відкрита 11 жовтня 1996 р. м. Львів, пл. Ринок, 6).

Висловлюючи щиру подяку усім членам Братства за виявлену жертовність на справу створення Музею історії визвольних змагань України у Львові, адміністрація Львівського історичного музею нагороджує Братство Колишніх Вояків 1-ої УД УНА ювілейною медаллю „100 років Львівському історичному музею" за № 55.

Бажаємо успіхів на славу України.

Директор музею Б. Чайковський

Нагороджується
Братство Колишніх Вояків
1-ої Української Дивізії
Української Національної Армії

ЮВІЛЕЙНОЮ МЕДАЛЛЮ

„100 років Львівському історичному музею."

За забезпечення відділу історії визвольних змагань України Львівського історичного музею сучасною комп'ютерною системою та допомогу у створенні музею.

Директор Львівського історичного музею Б. ЧАЙКОВСЬКИЙ

16 серпня 1996 р

Протокол № 6
Медаль № 55

МОЛОДА ЗМІНА ВЕТЕРАНАМ

Меморіяльний цвинтар біля Золочева, 21 липня 2002 року, Нестор Чорній (перший справа) з Тернополя з групою молоді, пише:

„Треба, щоб під Броди приїздила молодь. Щоб пропаґувалась зміна поколінь. Що з того, що туди кожного року приїздять старенькі немічні ветерани. Багато з них глухі й сліпі. І їх з кожним роком стає все менше і менше. То справа серйозна, над тим питанням треба задуматися і працювати в цьому напрямку".

ДРОГОБИЦЬКА СТАНИЦЯ ГАЛИЦЬКОГО БРАТСТВА

Дрогобицька станиця зареєстрована 10 жовтня 1995 року, а до 1992 року члени Дрогобицької округи належали до Львівської станиці. Ініціятором утворення був Михайло Бендина. Станиця налічує 60 дійсних членів і 35 вдів, а також 4 члени-симпатики, діти дивізійників. Усі вони беруть активну участь у житті та діяльності станиці.

1943 року з Дрогобиччини до дивізії вступили 2000 учнів і студентів, 73 дивізійники загинули під Бродами, інші були заслані в табори Сибіру.

У Дрогобичі чекісти замордували близько 1500 в'язнів. 486 тлінних останків перепоховано на „Полі скорботи", 73–на цвинтарі на вулиці В. Великого. Розкопки поховань жертв ще не завершені.

Під тиском громадськости 25 червня 1991 року Кабінет Міністрів СРСР видав розпорядження №72:

1. Погодитись з висновками урядової комісії по вивченню обставин масових захоронень людей, виявлених в м. Дрогобичі, яка встановила, що загиблі громадяни в більшості своїй є жертвами репресій переважно 1939-1941 рр., що їх чинили НКВС–НКДБ в період сталінізму.

Щороку 14 липня на „Поле скорботи" приходять дрогобичани віддати шану і помолитись за душі загиблих героїв. Тут встановлено 5 дерев'яних хрестів. Дрогобицька станиця зініціювала спорудження величної могили або каплиці.

Станиця співпрацює з станицями УПА-ОУН, політв'язнями. Вона входить до кординаційної ради партій та громадських організацій Дрогобиччини.

Виїзди на патріотичні урочистості в села району, на меморіяльний цвинтар дивізійників, які загинули в нерівному бою з більшовиками під Бродами, до могили-кургану, до пам'ятного хреста на горі Жбир проводимо спільно. Підтримку на ці заходи одержуємо від підприємств та Дрогобицької районної Ради.

Не забуваємо про свій обов'язок роз'яснювати правду про Дивізію „Галичина" молоді нашого району. Проводимо бесіди в школах, училищах та інших навчальних закладах. Адже правда про дивізію „Галичина" була неймовірно спотворена. Ми видали книжку „Дрогобицька станиця", в якій вміщено спогади та світлини наших побратимів. Книжку поширили між членами Станиці, роздали вдовам дивізійників, передали в музеї Дрогобича і Борислава, в педуніверситет та інші заклади.

Наші будні проходять у постійних пошуках розв'язання різних

проблем. Нас дуже турбує становище, в якому опинилась Україна, за незалежність якої ми боролись і заплатили тисячами жертв. Нас тривожить і те становище, в якому опинилися ми, дивізійники, а також члени УПА-ОУН, репресовані та інші борці за волю і незалежність України. Ці люди залишились на старість без засобів існування, у злиднях. Ми вдячні Головній Управі Об'єднання вояків-українців в Америці за їхню допомогу. Ми усвідомлюємо, що їм не легко дається ця підтримка.

Ми ніколи не примиримось з тим фактом, що на 11-му році незалежної України наша влада не визнає воюючою стороною у 2-й світовій війні тих патріотів України, які мужньо боролись з більшовиками і нацистськими окупантами. Наші окупанти отримують сьогодні підвищені пенсії, нерідко, виступають за союз з Росією, не приховуючи своєї антидержавної, антиукраїнської позиції. Вони знають, що це їм минеться безкарно.

Українці ніколи не були загарбниками. То чому ж ми, ті, хто боровся з окупантами, були „бандитами", а вони вампіри–терористи, були „освободітелямі"? Тому, що „освободілі" нас від нашого майна та вільного життя, пустили нас голодними та голими по світу, позаганяли у „колхозний рай"?

Не можна пройти осторонь брудної кампанії Центру Візенталя та його підручних проти наших побратимів, маємо на увазі брудний пасквіль на дивізію „Галичина", випущений на телеекрани під назвою „СС в Британії".

Діяльність Верховної Ради відчули всі на своїй шкірі. Маємо те, що обрали. Більшість депутатів–олігархи, бізнесмени, промисловці, банкіри, колишні партноменклятурники. Народний депутат у Верховній Раді отримує щомісячну зарплату 1400 гривень, а простий трудівник, який 40 і більше років працював на виробництві, отримує пенсію 110-120 гр. А депутати будують Україну. Будують, яку, для кого?

Тому ми були включились активно у передвиборчу кампанію, надіючись, що люди зроблять належні висновки й оберуть до Верховної Ради й місцевого самоврядування розумних і чесних патріотів, щоб життя покращало, щоб запрацювали заводи, щоб українці не шукали рабської праці за кордоном, а на рідній землі повертали славу хлібороба, розбудували промисловість, поліпшували добробут.

Михайло МАЦЮПА

голова Дрогобицької станиці

ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ ДИВІЗІЙНИКІВ У МОНТРЕАЛІ

Урочистості 50-ої річниці діяльности Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Монтреалі відбулися з великим успіхом 27 жовтня 2002 року, в залі церкви Успення Божої Матері.

Святковий комітет (голова Баб'як Богдан) доклав багато зусилля до успіху святкувань. Однак, чи не задовго тривала імпреза–7,5 годин–це дуже довгий час для людей похилого віку.

О 10-ій годині ранку зібралася братія в одностроях, щоб перевірити, чи все гаразд і зробити спільну, може вже останню, світлину. О год. 11-ій двійками, з прапорами, ввійшли дивізійники до заповненої церкви на співану Службу Божу. Відправляв о. Ґайманович Ярослав, капелян Станиці.

Після Служби Божої свято відкрив голова Станиці Маців Богдан, привітав гостей, між котрими було тільки 6 із 17 запрошених офіцерів Збройних Сил України, які перебували біля Монтреалю на курсах французької та англійської мов.

„В пам'ять тих, що відійшли"–виголосив молитовно о. митрат Ґайманович Ярослав. Пані Дарія Козак і Самсон Василь прочитали прізвища померлих членів Станиці. Маців Богдан вніс тост за Україну і нашу прибрану Батьківщину Канаду.

Передобідову молитву провів о. Олег Корецький, парох Успення Божої Матері.

По обіді Баб'як Богдан привітав делеґатів організацій, а Богдан Маців представив визначних гостей, між котрими був Андрій Коморовський, голова Головної Управи Братства.

У наступній частині програми „Золотий хрест за особливі заслуги" одержали: проф. Роман Сербин, голова Комітету Оборони Доброго Українського імені, Ярослав Паньків–за написання, видання своїм коштом і розповсюдження в Україні книжки про Рімінський ансамбль „Бурлака", Володимир Мота–за відреставрування і розповсюдження в Україні касеток та компактних дисків хору „Бурлака".

24 дивізійників нагороджено медалями "Pro Fide et Patria" („За віру і Батьківщину"). Це–Богдан Баб'як, Василь Багира, Мирон Бачинський, Зенон Бандура, Роман Бойко, Михайло Височанський, капелян митрат о. Ярослав Ґайманович, Василь Гладкий, Василь Горбатюк, Микола Ґайда, Ігор Давидович, Євген Костюк, Мирон Козак, Петро Кушнір, Григорій Лазор, Михайло Мандрик, Михайло Називальський, Олександер Немирівський, Степан Пастернак, Дмитро Плав'юк, Іриней Ратич, Василь Самсон, Микола

Зліва: Б. Баб'як, І. Ратич, В. Горбатюк, П. Кушнір, Б. Маців, митр. о. Я. Гайманович, А. Коморовський–голова Головної управи, В. Мота, В. Самсон, А. Немирівський, З. Бандура. В другому ряді (зліва) стоять: А. Мандрик, Г. Лазор, Й. Безначук, П. Плав'юк, Д. Плав'юк, М. Томащук, М. Шанайда, В. Куліш. В третьому ряді (зліва) стоять: С. Шалавило, Р. Бойко, М. Височанський, Я. Паньків, І. Давидович, В. Свобода, С. Пастернак, С. Білаш, М. Бачинський, М. Називальський, М. Козак, Т. Повідайко.

Томащук і Євген Чубатий. 21 особа дістала грамоти за допомогу в праці Станиці.

Проф. Роман Сербин виступив зі словом.(Див. ст. 3: „Не вороги, а брати"). Поздоровлення передав голова місцевого відділу КУК в Монтреалі д-р о. Ігор Куташ.

Бандурист Мота Володимир співав дві пісні: „Рам'я в рам'я", слова Богдана Стефанишина, муз. Евгена Пасіки, і „Пливи моя туго", слова Юрія Форися, муз. Степана Ґумініловича.

Вірші „Кому" і „У ніч", Богдана Бори, деклямувала Ґаврилюк Богданна, а вірші „Батьківщина" і „Усе для молоді", Юрія Форися, деклямував Паньків Ярослав.

Дует: Віра Турко-Кулицька і Оксана Сеньків співали пісню „Кленова балляда", слова і музика А. Матвійчука.

Тріо: Рома Куліш, Віра Турко-Кулицька і Оксана Сеньків співали стрілецьку пісню: „І снилося зночі дівчині", обробка В. Курейка, і „Понад Прутом моя Коломия", слова М. Хомся, муз. Циганкова.

Піснею „Розпрягайте, хлопці, коні" всією залею закінчено святкування.

Святкування закрив Маців Богдан о год. 5.30 по полудні.

Степан ПАСТЕРНАК

ТОРОНТО

ЗУСТРІЧ З п. ЛІДІЄЮ КУХАР З КИЄВА

У залі УНО-Захід у Торонті відбулася зустріч з радіожурналісткою Лідією Кухар. Вона розповідала про своє дитинство й працю. Після смерти матері в молодому віці, її виховала бабуся, яка переїхала з Галичини до Києва. Вже змалку Лідію цікавила історія, спеціяльно під час студій журналістики в Київському університеті вона хотіла довідатися правду про УНА Дивізії „Галичина".

З проголошенням незалежности України ця тематика стала для неї матеріялом для її передач по світі. Вона збирає матеріяли про Дивізію. Недавно дістала книгу д-ра Василя Вериги „Дорогами Другої Світової Війни". Просила, щоб їй вислали інші матеріяли. Спомини майора Ґайке подарував їй Василь Бибик. Вона взяла адреси присутніх дивізійників і просила, щоб кожен написав коротку автобіографію, яку вона могла б використати для своїх передач:

Лідія Кухар Петрівна, 01093 - Київ, вул. Ревуцького 5 / 77

В ПОКЛОНІ УКРАЇНСЬКОМУ ВОЇНОВІ

В неділю 10 листопада 2002 р., заходом Торонтонського відділу Конґресу Українців Канади і Ветеранів Українського Канадського Леґіону, перед пам'ятником Українському Воїнові Канади в Українському парку на Скарлет вул. відбулося традиційне відзначення.

Помимо непривітної погоди тут зібралось кілька сотень скорботних громадян української спільноти Торонта й околиці, щоб відправити Панахиду та гідно віддати належну пошану і честь усім українським Воякам, що загинули у вихорі жорстоких, нещадних воєн.

Під звуки оркестри Молодіжних ансамблів почесна колона ветеранів різних військових формацій (між ними і побратими І. Бурда і І. Крупка з прапором Станиці) вмаршували на площу і вставились у півколо перед пам'ятником. Соборну Панахиду служили 6 священиків обох наших церков, співав хор „Бурлака" під керівництвом Зенона Лавришина.

По закінченні Панахиди промовляли: від ветеранів–І. Григорович, від уряду України–ген. консул України в Торонті д-р Ігор Лоссовський, від присутніх офіцерів Збройних Сил України–ген.-лейт. Микола Нищадин і інші представники українських організацій. Дуже змістовну, патріотичну промову виголосив бувший член Канадського і Онтарійського парляментів, і бувший голова Світового Конґресу Вільних Українців Юрій Шимко.

В церемонії зложення вінків від нашого Братства вінок зложив голова Торонтонської Станиці П. Дем'янюк.

Сурмач з оркестри відіграв прощальний салют, а хор відспівав скорботну вояцьку пісню „Коли ви вмирали". На закінчення оркестра Молодіжних ансамблів відіграла гимни „Ще не вмерла Україна..." і „О Канада..."

ЗУСТРІЧ З ОФІЦЕРАМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

По Панахиді, заходом Станиці Братства, в приміщенні УНО-Захід, відбулася зустріч з офіцерами ЗСУ, які були на курсах англійської мови в Канаді в Camp Borden біля Бері. З представників організацій були присутні: ген. консул України д-р Ігор Лоссовський, Юрій Шимко, новообрана голова СФУЖО Марія Шкамбара, почесна голова СФУЖО Оксана Бризгун-Соколик, голова БУК Ярослав Соколик, представники ветеранських організацій та представники нашого Братства.

Програмою дуже добре проводив голова Станиці Петро Дем'я-

Сидять зліва: П. Дем'янюк–голова Станиці, М. Ромах, А. Коморовський–голова Головної управи, ген.-лейт. Микола Гончаренко, д-р Ігор Лоссовський–генеральний консул України, ген.-лейт. Микола Нищадин, д-р В. Верига; стоять справа: І. Крупка, І. Кушніренко, офіцери.

нюк. Як звичайно буває, всі (9 офіцери, в тому два генерали) коротко представилися: ген.-лейт. Микола Нищадин, ген.-лейт. Микола Ґончаренко, полк. Олександер Бандура, пполк. Микола Лебедєв, пполк. О. Малик, майор В'ячеслав Колотов, майор Сергій Мокляк, майор Олександер Крушельницький і старший лейт. Володимир Постовий.

По обіді Роман Колісник прочитав короткий фейлетон, в якому в сатиричний спосіб багато уваги зверталося на теперішні неґативні обставини в Україні, а спеціяльно занепад української мови, та, жодними причинами неоправдане–чуже природі українського народу–вживання російської.

Мабуть, зрушений цими сатиричними кольками Колісника, ген.-лейт. М. Нищадин розповів анекдот:

„В Києві до кіоска з газетами і журналами підходить чоловік і питає, чи тут можна купити газету „Самостійну Україну". Дівчина, що продає, відповідає по російському, що його не розуміє.

–Що ви не говорите українською мовою?

–Пощо мені українська, я маю свій язик–вона йому російською відрубує.

–Отож то й біда–в мене є корова, має язик та мови не має–знеохочений громадянин відповідає."

Михайло Ромах прочитав коротку доповідь, в якій дав відповідь

на ряд запитань: Хто є дивізійники? Як і чому 80.000 української молоді добровільно зголосилися в ряди Дивізії? Які перспективи для наших військових з'єднань і для нашої визвольної боротьби в той час існували?

Вечір пройшов у дружній, питомій воякам атмосфері.

***

Заходом Торонтонського Відділу КУК 6 грудня 2002 р. відбувся прощальний вечір генералів і старшин Збройних Сил України, які покінчили термін свойого курсу в Канаді.

Вечір проходив гарно, зібралось багато представників українських організацій і громадян Торонта й околиці, й наприкінці представники вручали подарунки від своїх організацій. Від Станиці Братства подарунок одному із офіцерів вручив голова Станиці П. Дем'янюк.

Маркіян КОМАР

ЗУСТРІЧ З ХРИСТИНОЮ ТУРЧЕНЮК З ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

У четвер, 31 жовтня 2002 року, у залі УСС, Крайова Управа провела зустріч з Христиною Турченюк, дочкою сотника Дмитра Палієва, який був прихильником творення української регулярної одиниці в Німецьких Збройних Силах підчас 2-ої світової війни, на зразок Леґіону Українських Січових Стрільців з 1-ої світової війни, в якому він був старшиною. У Дивізії він служив у штабі, як дорадник командира для українських старшин. Пропав без вісті в боях під Бродами.

Христина з мамою опинилася на еміґрації в Німеччині, звідки виїхали до Канади. В Монтреалі Христина закінчила університетські студії на бібліотекарський курс й виїхала до США. Одружена з братом дивізійного старшини. В них 5 дітей.

Пані Христина збирала матеріяли до споминів свого батька, який був визначним політичним і громадським діячем та журналістом. Склалося так, що перша книга про Дмитра Палієва, яка друкується в Україні, це монографія проф. Наталії Пазуняк. В цьому томі поміщена бібліографія творів Палієва, який видавав часописи в Галичині („Батьківщина" й інші). Незабаром книга буде в продажі.

Плянує дочка другу книгу: спогади про Дм. Палієва тих людей, які його знали чи з ним працювали. Матеріялів доволі й треба їх опрацювати й видати. Пані Христина сподівається, що Братство дивізійників допоможе їй видати цю книжку.

Р. КОЛІСНИК

НЕСПОДІВАНА ЗУСТРІЧ

Відвідуючи Канаду в родинних справах, побратимські почування о. д-ра І. Музички спонукали його стрінутися з колишніми побратимами-дивізійниками. З ними провів етапи збройної боротьби–бої під Бродами, в Австрії та в Словенії. Свою бойову епопею він закінчив за колючими дротами в таборі полонених у Ріміні в Італії. За Божим покликом вступив на богословські студії в Римі, закінчив їх ступенем доктора і тепер служить своїй Батьківщині як один з професорів в українському університеті в Римі.

Сидять зліва: П. Дем'янюк, о. д-р І. Музичка, Л. Бабій, І. Падик; стоять зліва: Р. Тицький, Л. Бекесевич, І. Крупка, Б. Шамбул, М. Василик, К. Когутяк, М. Комар, В. Любка, І. Бурда, П. Кудла.

Несподівано 16 жовтня о. Іван загостив на засідання управи Станиці Братства в приміщеннях Українського Культурного Центру на вул. Крісті. Прослухавши програму сходин, зорієнтувався в праці Торонтонського відділу Братства.

На прохання голови Станиці П. Дем'янюка, о. д-р І. Музичка розказав про стан справ української церкви на терені Ватикану. Присутні з цікавістю і вдячністю вислухали його розповідь та усвідомили собі, яку велику і важну працю пробили св. п. митрополит А. Шептицький і блаженніший Йосиф Сліпий. Але, виглядає, що ще не мало труду і старань треба, щоб в колах Ватикану здобути нашій церкві і українській справі належну повагу і визнання.

Голова Станиці подякував отцеві за інформації і, взагалі, його добру волю відвідати бувших побратимів, побажав йому щасливої дороги та висловив сподівання зустрітись в Торонті на святкуванні 60-ліття Дивізії, що відбудеться в 2003 році. ***І.П.***

ДО ІСТОРІЇ СТАНИЦІ БРАТСТВА В МЕЛЬБУРНІ, АВСТРАЛІЯ

ЗБОРИ СТАНИЦІ НА ПОЧАТКУ 1950-их РОКІВ

Зліва, 1-ий ряд:НН, Я. Бойчук, М. Горбацьо, Е. Стахів; 2-ий ряд: В. Петрикевич, НН, А. Казачинський, Б. Курдієнко, Сендецький, М. Ганицький; 3-ій ряд: О. Гаврилюк, О. Зварич, НН, О. Швайлик, В. Бень, М. Куціль, Л. Білик; задні ряди: Я. Бойко, Р. Колісник, М. Рубаха, М. Проць, НН, НН, НН, М. Василега.

ЗБІРКА ДИВІЗІЙНИКІВ ТА КОМБАТАНТІВ ПЕРЕД ПАНАХИДОЮ ЗА ПОЛЯГЛИХ ВОЯКІВ, 27 липня 1966 р.

Зліва, спереду: М. Осідач, Грищук (за ним майор М. Олійник, Малиновський (зараз за ним), О. Швайлик, сот. А. Козачинський, А. Глуханич; задні ряди: І. Брозницький, В. Палійчук, В. Гладун, НН, Р. Лянг, М. Магур, М. Куціль, Б. Вірлик, Шевченко, П. Олійник.

Відійшли у вічність...

АНДРІЙ МАНДЗІЙ

У 30-ту річницю смерти вояка Української Дивізії „Галичина".

Андрій Мандзій народився 1914 р. в селі Ценів, повіт Бережани. Виховувався в християнському і патріотичному дусі в атмосфері свідомої своєї родини.

Був членом читальні „Просвіта". Від молодих літ став членом ОУН. Його зацікавлення: музика, малярство, театр, різьба, а понад усе горів любов'ю до поневоленого народу, якому посвятив ціле своє життя. Приділяв ОУН всі свої сили та вмілості доброго промовця, патріота, організатора, виробленого суспільно-політичного працівника. Співпрацював з провідними діячами підпілля, як: Провідником ОУН Степаном Бандерою, Ґоляшом, Гірняком, Федечком, Левицьким. Організовував юнацтво ОУН та вів реферетуру пропаґанди на Бережанщині. В праці завжди витривалий, послідовний, обов'язковий, з виробленою дружністю та з добрим прикладом відданости ідеї визволення України. У селі Ценів був співорганізатором духової оркестри, її членом та заступником дириґента. Водночас вів драматичний гурток. 1937 р. потрапив до Берези-Картузької, де перебував до розвалу Польщі.

Час німецької окупації присвячує суспільно-громадській праці. Перед приходом більшовиків лишив рідну Бережанщину й виїхав до Берліну. Незважаючи на несприятливі умови, небезпеку з боку ґестапо, продовжує організаційну працю. Тут під час бомбардування загинула його дружина.

Після цього вступив до української Дивізії „Галичина". На протимосковському фронті під Бродами був важко поранений. По капітуляції Німеччини ділив долю в полоні в Ріміні.

1946 р. втік з табору й опинився в переселенчому українському таборі в Ляндеку, Австрії. 1947 р. переїхав до Німеччини, працював на військових французьких роботах. В Австрії та в Німеччині далі працював серед української громади. 1948 р. з Німеччини виїхав до Венесуелі. У Венесуелі, у столичному місті Каракасі, став членом теренового Проводу ОУН та відданим працівником українських організацій: член Комітету Української Громади, при клюбі „Чорноморці" зорганізував молодечий відділ із спортовими гуртками, дитячий садочок, підготовляв українські національні імпрези, співав у церковному хорі, був головою і режисером драматичного гуртка.

Після кількох років побуту у Венесуелі відкрились рани, пішов до лікарні. В лікарні взявся за малярство. Мав кілька виставок з доброю оцінкою його малярської творчости. Окремо мав виставку

різьби. Всі його твори зберігаються в шпиталі. Довше працював над погруддям відомого лікаря Ріскеса, скульптуру якого вміщено в центрі шпиталю. Під час посвячення новозбудованого шпиталю та відкриття скульптури сам президент Венесуельської держави Ромульо Бетенкурт з дружиною склали ґратуляції хворому А. Мандзієві. У лікарському Віснику були поміщені знімки погруддя д-ра Ріскеса та президента держави з Андрієм Мандзієм. Одначе хвороба поборола трудолюбивий організм друга Андрія, і він відійшов у вічність на 58 році життя. Похований на цвинтарі у місті Каракасі.

Мав я нагоду бути на цвинтарі, де віддав шану пам'яті Андрієві, що жив не тільки для себе, але і для слави Божої і добра України, поклав китицю квітів.

Вічна йому пам'ять!

Осип ПАНЧИШИН,
бувший мешканець у Венесуелі, тепер у Чікаґо

Інж. СИЛЬВЕСТЕР РЕМЕЗА

4.1. 1914 – 30.IX. 2002

Сильвестер Ремеза народився в Тернополі в патріотичній родині, яка виводилась зі знаних священичих родин. Прадід отець Михайло Глібовицький проповідник і громадський діяч. Дідо (по матері) о. Сильвестер Лепкий–знаний поет під назвою Марко Мурава. Вуйко (мамин брат) визначний письменник і поет Богдан Лепкий.

Сильвестер Ремеза закінчив вищі студії у Львові дипломом інженера. Добровільно зголосився один з перших до Дивізії „Галичина". Перебув окруження під Бродами як картограф у штабі артилерійського полка. В грудні 1944 року висланий до старшинської школи Позналь-Трескав. Зі школою опинився знову на східному фронті, де знищив танк Т-34, за що був відзначений срібною відзнакою. Як підхорунжий десятник (юнкер) повернувся до Дивізії, до штабу артилерійського полка. Брав участь у боях в Австрії. По капітуляції був інтернований і перебував у таборах Белярії і Ріміні в Італії до 1947 року. Перевезений до Англії, де був звільнений в 1948 році.

У 1952 році переїхав до Канади, початково до Торонта, а у 1959 році до Оттави, де працював для федерального уряду по фаху, як інженер, до відходу на пенсію. Належав до різних громадських і церковних організацій, у яких був діяльним членом. Був знаним меценатом на різні цілі, як Музей Богдана Лепкого в Бережанах. Пожертвував сто тисяч долярів на Вічний Фонд при Канадському Інституті Українознавчих Студій в Едмонтоні. Жертвував по три тисячі долярів річно на „Фонд Дітей Чорнобиля". Передплачував журнал „Вісті Ком-

батанта",де з кожною передплатою складав пожертву на Видавничий Фонд.

Після короткої недуги помер у лікарні в Оттаві. Похоронений на цвинтарі „Нотре Дам" в Оттаві поруч своєї матері і сестри. Вічна йому пам'ять!

М. ГОЛОВАТИЙ

SS-u. Waffen-Junkerschule Braunschweig Klagenfurt,den 8.4.1945
Kampfgruppe Hessler

Bestätigung

Dem Junker der Waffen - SS Remesa Sylvester geb. 4.1.14 wird bestätigt,daß er bei den Kämpfen im Raum Posen am 22.1.45 1 russischen Panzer vom Typ T 34 in Bolchau-Goslin mit Panzernahkampfmitteln vernichtet hat. Auf Grund des Abschusses wird ihm das Panzervernichtungsabzeichen in Silber verliehen.

i.V.
SS-Stubaf. u.Kampfgruppen-Kdr.

ПОСВІДЧЕННЯ
СС І ВІЙСЬКОВА ЮНКЕРСЬКА ШКОЛА, БРАВНШВАЙҐ
БОЙОВА ГРУПА ГЕССЛЕРА

Кляґенфурт, 8.4.1945

Юнкерові військ СС Ремезі Сильвестрові, нар. 4.1.14, оцим посвідчується, що він у боях в околиці Познаня, у Больхав-Ґослін, 22.1.45 знищив один російський танк Т-34 протитанковою зброєю на близьку віддаль. На основі цього факту його нагороджується срібною відзнакою за знищення танків.

(підпис)

в заступстві СС-штумбаннфюрера
і командира бойової групи

З листів

До Братства кол. вояків 1-ої УД УНА
в Торонто, „Залізний Фонд"

Слава Ісусу Христу!

Прошу ласкавого пробачення, що скорше не відписала на Вашого листа з дня 6-го серпня 2002. Зайшли великі несподівані труднощі, хвороби, подорожі і заледве сьогодні можу Вам написати...

Найперше дуже щиро Вам дякую, в імені Більшої Семінарії оо. Василіян у Киритибі і всіх, Вами спонсорованих студентів за всю допомогу, яку Ви їм дали, оплачуючи їхні студії. Ще від 1985-го року „Залізний Фонд" присилав допомогу рік-річно для двох семінаристів по 300 ам. долярів. Кілька з них стали священиками. Отець Пій Міклаус, о. Франсіско Крокош і о. Іво Хомяк. Наступного року скінчать теологію і будуть висвячені Василь Бурко і Йосиф Криницький. Вони вийшли від Василіян і будуть дієцезальними священиками.

Для Вас це велика ласка і велике щастя, що допомогли п'ятьом семінаристам дійти до священства, які щоденно на св. Службі Божій будуть прославляти Бога і молитися за своїх добродіїв. Інші, які покинули Семінарію скорше, стали добрими християнами і виховують по Божому свої родини.

Сердечно ґратулюю Вам і щиро дякую, також в імені Семінарії, в Куритибі. Добрий Бог Вам щедро винагородить.

Ви багато зробили і цього ми ніколи не забудемо. Також не забудуть Вами споможені особи. Маємо все записане у наших книгах. Нехай Господь Вам щедро винагородить.

З глибокою до Вас пошаною і любов'ю,

Надія ШУЛЬГАН

Журнал „Вісті Комбатанта"

Шановні Побратими!

Посилаю Вам 50 дол. на передплату і пресфонд „Вістей Комбатанта". При цьому не можу стриматися від того, щоб не поґратулювати Вам за таке добре зредаґоване 4-те число „Вістей Комбатанта".

Цікава інформативна і різноманітна тематика матеріялів дає приємне читання журналу.

Рішення продовжувати видавати журнал було правильне.

Вам, сімдесят- і вісімдесятлітнім шановним юнакам, бажаю кріпкого здоров'я та успіхів у Вашій праці.

19-го грудня 2002 р.

Ярослав КОЛОДІЙ,
Дженкінґтавн, Па

ЗМІСТ

Закінчення

СПОМИНИ

ГУМОР І САТИРА

НОВЕ ВИДАННЯ

БРАТСТВО кол. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА